A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

ELŐZETES JELENTÉSE

A XIII. KONGRESSZUS KÜLDÖTTEINEK

RÖVIDÍTETT SZÖVEG

A Központi Bizottság úgy döntött, hogy nyilvánosságra hozza a XIII. kongresszus küldöttei részére készült előzetes jelentésének rövidített szövegét. A jelentés célja az, hogy adatok és tények bemutatásával megkönnyítse a két kongresszus közötti pártmunka és a társadalmi élet áttekintését.

Az előzetes jelentés általában – és ahol lehetséges, statisztikai összehasonlításokkal is – a beszámolási időszakról nyújt adatokat, a teljesség igénye nélkül. Nem törekszik részletes elemzésre, politikai következtetések levonására.

A Központi Bizottság bízik abban, hogy a jelentés megfelel rendeltetésének, és segítséget ad a kongresszus munkájához.

Az MSZMP Központi Bizottsága

I. A Központi Bizottság ülései

A Központi Bizottság a XII. kongresszustól 1985. március 1-ig, a jelentés lezárásáig 23 ülést tartott.

● Ülésein rendszeresen foglalkozott időszerű nemzetközi kérdésekkel.

● A gazdaságpolitikai kérdések között jóváhagyta a VI. ötéves terv és az éves népgazdasági tervek, valamint a költségvetések irányelveit; értékelte az V. ötéves terv és az éves népgazdasági tervek végrehajtását, a VI. ötéves terv időarányos végrehajtását, és állást foglalt a további munkáról; foglalkozott a gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztésének soron levő feladataival, külgazdasági kapcsolataink alakulásával, az iparirányítás, a munkaügyi irányítás fejlesztésével; a Minisztertanáccsal közösen határozatot fogadott el a lakásépítés, -fenntartás, -gazdálkodás és -elosztás irányelveiről, tájékoztatást hallgatott meg e határozat végrehajtásának helyzetéről, továbbá a második 15 éves komplex lakásépítési program megvalósításának helyzetéről.

● Foglalkozott az országgyűlési képviselők és a tanácstagok 1980. évi választásának politikai, szervezeti előkészítésével; tájékoztatást kapott a választások tapasztalatairól; ajánlásokat tett a megválasztott országgyűlésnek személyi kérdésekben; határozatot hozott a választási rendszer továbbfejlesztéséről, a járások megszüntetésével összefüggésben a helyi párt- és állami irányítás továbbfejlesztéséről; tájékoztatást kapott az alkotmány egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetve kiegészítéséről; megtárgyalta az országgyűlés és a tanácsok munkáját, javaslatot tett továbbfejlesztésére.

● Jelentést kapott az állami oktatásról szóló 1972. június 15-i központi bizottsági határozat végrehajtásának tapasztalatairól, állást foglalt a közoktatás továbbfejlesztésével összefüggő kérdésekben.

● Tájékoztatást hallgatott meg belpolitikánk időszerű kérdéseiről.

● A párt belső életét érintő kérdések között határozatot hozott a Központi Bizottság munkarendjéről és munkamódszeréről, a tagdíjfizetés új rendjéről, átfogóan értékelte a XII. kongresszus határozatainak végrehajtását, összegezte annak kétéves tapasztalatait; határozott a párt XIII. kongresszusának összehívásáról, foglalkozott a kongresszussal kapcsolatos politikai és szervezeti kérdésekkel; megtárgyalta és elfogadta a Központi Bizottság kongresszusi irányelveit, kongresszusi beszámolóját, a kongresszus határozatának tervezetét, valamint a szervezeti szabályzat módosítására vonatkozó javaslatot.

● Állást foglalt a szakszervezeti munka fejlesztésének kérdéseiben, és megjelölte a párt feladatait; foglalkozott az ifjúság társadalmi helyzetével, az ifjúságpolitika kérdéseivel.

Üléseire rendszeresen meghívta a Központi Ellenőrző Bizottság elnökét és titkárát, a KB osztályvezetőit, a megyei és a megyei jogú pártbizottságok első titkárait, a budapesti pártbizottság titkárait, a SZOT titkárait, a Minisztertanács tagjait, az államtitkár vezetésével működő országos hatáskörű szervek vezetőit és a központi sajtó vezetőit; egyes jelentősebb témák tárgyalásán részt vettek a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai is.

Tagjai sorából munkabizottságokat küldött ki a Központi Bizottság munkarendjével és munkamódszerével, a választási rendszer továbbfejlesztésével, valamint az oktatási rendszer távlati fejlesztésével foglalkozó előterjesztések kidolgozására.

A Politikai Bizottság és a Titkárság tagjai, a párt bevált munkastílusának megfelelően, a Központi Bizottság határozatainak egységes értelmezése, végrehajtása és annak ellenőrzése érdekében rendszeresen – előre jóváhagyott terv szerint – munkaprogramokon vettek részt. 1980 áprilisától 1985. március 1-ig összesen 810 látogatást tettek Budapesten és a megyékben.

A látogatások alkalmával konzultációt folytattak megyei, járási, városi, kerületi párt- és állami vezetőkkel, nagygyűléseket, aktívaértekezleteket tartottak. Üzemeket, termelőszövetkezeteket, minisztériumokat, főhatóságokat, intézményeket, egyetemeket, ifjúsági építőtáborokat, tömegszervezeti központokat kerestek fel; részt vettek és felszólaltak a párt testületi ülésein, pártalapszervezeti taggyűléseken, választási jelölő gyűléseken, ifjúsági parlamenteken, a tömegszervezetek és -mozgalmak küldöttértekezletein, illetve kongresszusain, a nemzetiségi szövetségek kongresszusain, találkoztak veteránokkal, munkásokkal, termelőszövetkezeti dolgozókkal, szocialista brigádvezetőkkel,

szakszervezeti bizalmiakkal, munkásőrökkel, értelmiségiekkel, sportolókkal, hazánkban járt külföldi személyiségekkel.

A Központi Bizottság tagjai rendszeresen részt vettek pártrendezvényeken, pártbizottsági és végrehajtó bizottsági üléseken, taggyűléseken. Személyes részvételükkel a pártélet különböző fórumain hozzájárultak a párthatározatok egységes értelmezéséhez és végrehajtásához.

II. A párt és tevékenységének néhány területe

1. A PÁRTTAGSÁG ADATAI

A párt taglétszáma 1985. január 1-én 870 992 fő volt. Öt év alatt 59 159 fővel (7,3%-kal) nőtt. A nők aránya a párttagok között 28,3%-ról 30,5%-ra növekedett.

A PÁRTTAGSÁG ÖSSZETÉTELE (%)

	1980. január 1.	1985. január 1.
Jelenlegi foglalkozás szerint		
aktív fizikai munkás	28,6	27,4
közvetlen termelésirányító	7,0	7,1
nyugdíjas fizikai munkás	7,9	8,1
tsz-ben fizikai munkás	4,9	4,5
tsz-ben közvetlen termelésirányító	1,4	1,5
tsz-ben fizikai nyugdíjas	1,8	1,8
aktív szellemi dolgozó	34,3	33,5
nyugdíjas szellemi dolgozó	6,7	8,9
egyéb kategória együtt	7,4	7,2
(az összes nyugdíjas párttag aránya	16,4	18,8)
Eredeti foglalkozás szerint		
munkás	62,4	62,3
paraszt	10,8	8,9
értelmiségi	9,2	10,2
alkalmazott	16,1	17,0
egyéb	1,0	0,8
még nincs eredeti foglalkozása	0,5	0,8
A párttagság kelte szerint		
felszabadulás előtti	0,8	0,5
1944–1945 közötti	7,4	5,3
1946–1948 közötti	8,6	5,3
1949–1956 közötti	9,2	8,6
1957–1970 közötti	42,3	35,3
1971–1979 közötti	31,7	28,2
1979 utáni	–	16,8
Életkor szerint		
18–21 éves	0,3	0,4
22–26 éves	3,8	3,0
27–29 éves	5,1	4,1
30–39 éves	25,5	26,0
40–49 éves	26,6	25,5
50–59 éves	23,9	23,0
60 éves és idősebb	14,8	18,0
(A párttagság átlagéletkora	45,5 év	46,9 év)
Iskolai végzettség szerint		
az általános iskola 8 osztályánál kevesebbet végzett	11,5	7,9
általános iskolát végzett	25,4	21,5
szakmunkásképző iskolát, szakiskolát végzett	16,6	17,7
középiskolát végzett	28,9	31,6
egyetemet, főiskolát végzett	17,4	21,0
tudományos fokozatot szerzett	0,2	0,3

	1980. január 1.	1985. január 1.
Pártiskolai végzettség szerint		
felsőfokú pártiskolát végzett	2,6	4,0
középfokú pártiskolát végzett	12,2	14,2
alsófokú pártiskolát végzett	27,7	26,8
tömegoktatásban szerzett alapfokú politikai képzettséget*	–	3,9
pártiskolai végzettsége nincs, de szemináriumot végzett	42,3	38,6
pártiskolai és szemináriumi végzettsége nincs	15,2	12,5

A párttagfelvétel

A XII. kongresszus óta a pártszervezetek 151 224 párttagot vettek fel. A felvett párttagok 36,2%-a nő; 60%-a KISZ-tag. A KISZ-tagok 93%-át KISZ-ajánlással vették fel.

A két kongresszus között felvettek 57,8%-a a munkásosztályhoz vagy a szövetkezeti parasztsághoz, 28,4%-a a szellemi foglalkozásúakhoz és 13,8%-a az egyéb kategóriába tartozik.

A felvett párttagok között (%)	
18–21 éves	9,4
22–26 éves	26,7
27–29 éves	22,9
30–39 éves	34,4
40–49 éves	6,4
50–59 éves	0,2
60 éves és idősebb	–

Általános iskolai vagy ennél alacsonyabb végzettségű az új párttagok 13,6%-a. Szakmunkásképző iskolát, illetve szakiskolát 25,5%-uk, középiskolát 41,6%-uk, egyetemet, főiskolát 19,3%-uk végzett.

A pártból kikerültek

A XII. kongresszus óta 44 418 személy párttagsága szűnt meg kizárás, törlés vagy kilépés miatt.

A pártból kizártak száma 7639 fő, a párttagság 0,0%-a.

A párt tagjainak sorából 17 591 személyt töröltek, ez a párttagság 2%-a.

A pártból kilépett 19 188 fő, a párttagság 2,2%-a.

Az utóbbi négy év alatt 47 647 párttag halt meg. Ez a párttaglétszám 5,5%-a.

2. A PÁRT SZERVEI ÉS SZERVEZETEI

A PÁRTSZERVEK ÉS -SZERVEZETEK, VALAMINT A PÁRTCSOPORTOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA A KÉT KONGRESSZUS KÖZÖTT

	1980. január 1.	1985. január 1.
Budapesti pb, megyei és megyei jogú pb	24	24
Budapesti kerületi, kerületi jogú pb	25	28
Városi pb	88	108
Városi-járási pb	7	–
Járási pb	76	–
Városi jogú nagyközségi pb	–	34
Közvetlen megyei irányítású nagyközségi pb	–	33
Városi jogú üzemi, hivatali, intézményi pb	113	96
Községi, üzemi, hivatali, intézményi pb	961	954
Pártvezetőség	1 892	2 007
Alapszervezet	23 933	25 402
Pártcsoport	69 677	72 049

Az alapszervezetek közül 7686 tevékenykedik az iparban és az építőiparban, 3819 a mezőgazdaságban, 1451 a közlekedésben, 1851 a kereskedelemben, 1139 a lakókörzetekben, 9456 a hivatalokban, az intézményekben, a fegyveres erőknél és testületeknél, valamint más területeken.

Az alapszervezeti vezetőségek

Az alapszervezeti vezetőségek tagjainak létszáma (titkárokkal együtt) 1980-ban 110 633 fő volt, 1985-ben 115 341 fő.

3. A PÁRT PROPAGANDAMUNKÁJA

Pártoktatás

A pártoktatásban az 1978–79-es tanévben 695 998 fő, az 1984–85-ös tanévben 684 373 fő vett részt. Ez utóbbiból 371 721 fő párttag.

* *Ezeket az adatokat 1981-től tartjuk nyilván.*

Az egyes oktatási formák aránya módosult, ami együtt járt a propagandamunka minőségének javításával.

A KÁDERKÉPZŐ TANFOLYAMOK RÉSZTVEVŐI (FŐ)

	Az 1978–79-es oktatási évben	Az 1984–85-ös oktatási évben
Összesen	133 479	82 997
Ebből		
● Marxizmus–Leninizmus Esti Középiskola	31 375	25 685
● Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem tanfolyamai	53 628	47 912
● pártiskolai oktatás	10 140	2 413
● egyéb káderképző tanfolyamok	38 336	6 987

A TÖMEGPROPAGANDA-TANFOLYAMOK RÉSZTVEVŐI (FŐ)

Összesen	562 519	601 375
Ebből		
● központi tematikával működő tanfolyam hallgatója	470 697	433 439
● megyei tematikával működő tanfolyamon vagy előadás-sorozaton vett részt	91 822	167 936

A pártoktatás színvonalának emelésében kulcsszerepük volt a propagandistáknak, akiknek kiválasztásával, képzésével, továbbképzésével, munkafeltételeik javításával és munkájuk elismerésével a Politikai Bizottság külön határozatban foglalkozott.

A pártoktatásban 1984-ben mintegy 35 ezer propagandista vezetett tanfolyamot, és több tízezren tartottak előadásokat. A propagandisták 61 százaléka egyetemet, főiskolát végzett, 90 százalékuk legalább középfokú politikai iskolai végzettségű. Mintegy 8 ezer propagandista jár káderképző és továbbképző tanfolyamra.

A KISZ- és a szakszervezeti propagandisták száma összesen több mint 60 ezer.

A párt- és tömegszervezeti oktatásban részt vevők száma az 1984–85-ös tanévben együttesen 2 millió 35 ezer.

Országos agitációs, propaganda- és művelődéspolitikai tanácskozás

1983 januárjában – pártmunkások, tömegtájékoztatási szakemberek, tudományos kutatók, propagandisták, írók, egyetemi oktatók, pedagógusok, kritikusok, összesen mintegy 800 fő részvételével – kétnapos országos agitációs, propaganda- és művelődéspolitikai tanácskozás volt Budapesten.

Elméleti tanácskozások

Az MSZMP XII. kongresszusa után a következő országos elméleti tanácskozásokat rendeztük:

A tudományos-technikai haladás társadalmi-gazdasági-ideológiai összefüggései.

A világnézet-formálás tapasztalatai és feladatai a propagandamunkában.

Az értelmiség helye és szerepe a mai magyar társadalomban.

A nemzetközi ideológiai harc időszerű kérdései.

Történelem és közgondolkodás.

Ifjúság és társadalom.

A szocialista átalakulás jellemzői falun.

A felszabadulás utáni történelmünk oktatásának feladatai a pártpropagandában és az állami marxizmus–leninizmus oktatásban.

Gazdasági fejlődésünk és a gazdaságirányítás továbbfejlesztése.

A nyolcvanas évek kapitalizmusa: válság és kiútkeresés.

Politikai Akadémia

A XII. kongresszus után a Politikai Akadémián a következő előadások hangzottak el:

1980–81

Huszár István: A párt szövetségi politikájáról.

Havast Ferenc: Az ötödik ötéves terv teljesítésének tapasztalatai és a gazdasági építőmunka feladatai a hatodik ötéves terv időszakában.

Németh Károly: Az MSZMP negyedszázados tapasztalatai a pártegység erősítéséért folytatott küzdelemben.

1981–82

Gyenes András: A nemzetközi viszonyok jellemzői az 1980-as évek elején.

Korom Mihály: Az állami élet és a szocialista demokrácia fejlesztése társadalmunkban.

1982–83
Havasi Ferenc: Külgazdasági stratégiánk megvalósításának feladatai.

1983–84
Méhes Lajos: Iparpolitikánk időszerű kérdései.
Gáspár Sándor: A szakszervezetek a szocialista építőmunkában.
Havasi Ferenc: A gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztésének feladatai.
Marjai József: A szocialista országok gazdasági együttműködésének jelentősége, mai feladatai.
Aczél György: Művészetpolitikánk időszerű kérdései.

4. A PÁRT AGITÁCIÓS TEVÉKENYSÉGE

A párttagság és a közvélemény tájékoztatására a két kongresszus közötti időszakban 370 központi politikai kiadvány jelent meg 21 millió példányban.

A Politikai Vitakör anyagai között időszerű belpolitikai, külpolitikai, gazdasági, ideológiai és művelődési kérdésekről évente 25–27 szöveges anyag jelent meg 120 ezer példányban. A Politikai Vitakör kiskönyvtára folytatásaként 1981 óta negyedévenként 12 ezer példányban jelenik meg a Reflektor tallózó folyóirat, amely a politikai sajtó cikkeiből közöl válogatást.

Az agitációs munka módszereit és a szemléltetés eszközeit ismertető új kiadvány jelenik meg 1980 óta negyedévenként Módszertani Füzetek címmel, 6 ezer példányban.

Az agitátorok képzését és továbbképzését segítő tankönyv és szöveggyűjtemény jelent meg 1984-ben, 12 ezer példányban.

A pártszervezetekben 9129 politikai vitakör működik, mintegy 158 ezer résztvevővel.

1981. január és 1984. augusztus között 36 110 pártnap volt. A párttag és pártonkívüli részvevők száma együttesen 2 millió 701 ezer.

5. A PÁRT NAPILAPJAI, FOLYÓIRATAI, BELSŐ TÁJÉKOZTATÓI

A Népszabadság egy megjelenésre számított példányszáma 701 ezer, a megyei lapoké 1 millió 277 ezer. A párt lapjai így együttesen naponta közel 2 millió példányban jutnak el az olvasókhoz. Az üzemi, intézményi újságok száma meghaladja a 700-at, egy megjelenésre jutó példányszámuk pedig másfél millió.

A Társadalmi Szemle példányszáma 44 ezer, előfizetőinek száma 26 ezer. A Pártélet példányszáma 149 ezer, előfizetőinek száma 65 ezer. A Béke és Szocializmus magyar nyelvű kiadása több mint 10 ezer példányban jelenik meg, előfizetőinek száma 6 ezer. A Nemzetközi Szemle példányszáma több mint 33 ezer, az előfizetők száma 16 ezer. A Propagandista című kiadványnak 1980 márciusa óta 32 száma került az olvasókhoz, megjelenésenként átlagosan 35 ezer példányban. A Tájékoztató időszerű politikai kérdésekről című bizalmas kiadványnak 1980 márciusa óta 48 száma, a Titkári Tájékoztatónak ez idő alatt 52 száma jelent meg.

6. A PÁRT NEMZETKÖZI TÁJÉKOZTATÓ ÉS PROPAGANDA-TEVÉKENYSÉGE

Előadócsere keretében 1980 márciusától 1984. december 31-ig 14 országból 124 előadót fogadtunk, akik 427 előadást tartottak, 12 országba 120 előadót küldtünk, összesen 634 előadást tartottak.

A párt vezetőinek válogatott beszédeiből, cikkeiből készült kötetek angol, bolgár, finn, francia, kínai, lengyel, mongol, német, spanyol, szovjet, vietnami kiadásban jelentek meg. A párt vezetői több mint 80 alkalommal adtak nyilatkozatot a külföldi sajtónak, televíziónak, illetve publikáltak külföldi lapokban. A testvérpártok, valamint számos szocialista, szociáldemokrata, nemzeti-demokratikus párt és felszabadítási mozgalom évente legalább négy alkalommal, hét nyelven kiadott bulletinben kapott tájékoztatást pártunk legfontosabb dokumentumairól, a vezető testületek tagjainak megnyilatkozásairól.

Az MSZMP évente több mint 20 fejlett tőkés, illetve fejlődő országban működő testvérpárt sajtóünnepségén képviseltette magát.

A külföldön működő magyar pártszervezetek rendszeresen kapnak speciális írásos, magnetofonszalagra és videokazettára rögzített tájékoztató anyagokat.

7. A POLITIKAI FŐISKOLA

A Politikai Főiskola tananyagában a két kongresszus között a korábbiaknál nagyobb súllyal szerepeltek napjaink aktuális gazdasági, társadalompolitikai és ideológiai kérdései. Az oktató-nevelő tevékenység módszereiben is korszerűbbé vált.

A főiskolán 1980 és 1985 között nappali tagozaton 434-en (közülük 87 nő), levelező tagozaton 647-en (közülük 100 nő) szereztek diplomát. 1983-ban tíz dél-jemeni hallgató fejezte be tanulmányait a főiskola nappali tagozatán. Jelenleg a nappali tagozaton 218 fő (közülük 34 nő), a levelező tagozaton 673 fő (közülük 104 nő) tanul.

A vezető káderek továbbképzését szolgáló tízhetes tanfolyamot öt év alatt 864-en végezték el. Az egyéb, aktuális szükségleteket kielégítő, egy-egy speciális témakört feldolgozó egy–négy hetes továbbképző tanfolyamon öt év alatt 649-en vettek részt.

A főiskola tudományos kutatói tevékenységének középpontjában a szocialista építés gazdasági, politikai és elméleti kérdései, a legújabb kori magyar és világtörténet főbb problémái, továbbá a társadalom tudományos irányításának komplex – több társadalomtudományi szakágazat együttműködését megkövetelő – kérdései állnak.

Az elmúlt öt év alatt 152-en szereztek doktori címet a Politikai Főiskolán. Az utóbbi években fokozódik szerepe az MTA keretében folyó tudományos képzésben is. A főiskola szervezésében – vagy érdemleges közreműködésével – több jelentős tudományos tanácskozást rendeztek.

8. A TÁRSADALOMTUDOMÁNYI INTÉZET

Az intézetben a XII. kongresszus óta eltelt időszakban több oldalú elemzés folyt a gazdaság fejlődésének egyes társadalompolitikai összefüggéseiről, a párt és a gazdaság viszonyáról, és megindultak a kutatások a gazdaságirányítás továbbfejlesztésének várható társadalmi hatásairól.

Folytatódott a társadalom szerkezetének vizsgálata, az osztályok-rétegek közeledésének, a munkásosztály egyes belső csoportjainak, a mai falu megváltozott összetételének, társadalmunk számos tényező hatására formálódó rétegződésének, az egyenlőség és egyenlőtlenség alakulásának, az előnyös és hátrányos helyzetek felhalmozódásának kutatása. Előrehaladtak az ifjúságra vonatkozó kutatások, főleg a fiatalok önálló élet- és pályakezdésének, ezzel kapcsolatos konfliktusainak, valamint politikai aktivitásuknak és beilleszkedésüknek a vizsgálata.

Kutatások indultak a szocializmus egyes elméleti kérdéseinek vizsgálatára. Tovább folyt a szocializmus politikai rendszere egyes intézményei közötti munkamegosztás és az ezzel kapcsolatos társadalmi mechanizmusok problémakörének elemzése, a pártirányítás kérdéseinek tanulmányozása.

Vizsgálják a szociáldemokrácia mai ideológiáját és az azt kialakító fő tényezőket.

Az intézet egy kormányszintű és egy akadémiai kutatási fő irány rendszergazdájaként is részt vesz a társadalomtudományi kutatások koordinálásában.

A XII. kongresszus óta az intézet munkatársai magyarul hatvan, különböző idegen nyelveken húsz könyvet, tanulmánykötetet jelentettek meg, hazai és külföldi folyóiratokban kilencszáznál több tanulmányt és cikket publikáltak. Negyedévenként megjelenik az intézet tudományos folyóirata, a Társadalomtudományi Közlemények, 2500 példányban.

Az intézet 1980–1984 között negyven nemzetközi két- és többoldalú tudományos tanácskozást, szakértői vitát, kerekasztal-beszélgetést rendezett, ebből tízet nyugat-európai pártok intézményeivel; 224 külföldi vendéget, tudóst és kutatót fogadott. Ez idő alatt több hazai tudományos tanácskozást rendezett, illetve munkatársai a jelzett témakörökkel foglalkozó számos vitában vettek részt. Közreműködött országos tudományos, illetve elméleti tanácskozások megrendezésében.

9. A PÁRTTÖRTÉNETI INTÉZET

A Párttörténeti Intézet részvevője, illetve szervezője volt a Marx-centenárium, az MSZMP országos pártértekezlete, illetve a művelődéspolitikai irányelvek megjelenésének 25. évfordulója, a felszabadulás 40. évfordulója alkalmából rendezett és más tudományos tanácskozásoknak; számos tanulmányt és monográfiát jelentetett meg ezekben a témakörökben. Gondozza a Kun Béla születése 100. évfordulója alkalmából tervezett rendezvénysorozat és kiadványok előkészítését; részt vesz Lukács György születése 100. évfordulójának megemlékezéseiben.

A Politikai Bizottság által jóváhagyott középtávú terv keretében monográfiák, tanulmányok készültek a századforduló magyar munkásmozgalmáról; a magyar kommunista mozgalom és a nemzeti-nemzetiségi kérdés kapcsolatáról; a német fasizmus hatalomra kerüléséről, illetve az ellene vívott

harcról; a Szociáldemokrata Párt 1945 utáni művelődéspolitikájáról; a két munkáspárt egyesüléséről; az MDP 1953 utáni politikai irányvonalának alakulásáról, a magyar munkásmozgalom történetének sok más kérdéséről. Folyik az MDP dokumentumkötet kiadásának előkészítése, dokumentumgyűjtemények kiadására került sor (Országos Ifjúsági Bizottság, felszabadulás utáni haladó ifjúsági mozgalmak, MSZMP határozatai és dokumentumai); a „Tanúságtevők" című visszaemlékezés-sorozat újabb két kötete készült el; a magyar munkásmozgalom története különböző kiemelkedő személyiségeinek válogatott írásait rendezték sajtó alá.

Rendszeresen megjelent az intézet folyóirata, a Párttörténeti Közlemények, valamint a Politikai Főiskolával közös kiadványa, az Évkönyv a nemzetközi munkásmozgalom történetéből. Az intézet és munkatársai széles körű tevékenységet folytattak tankönyvek, oktatási anyagok, kiadványok megírásában, szerkesztésében és lektorálásában, segítséget nyújtottak az országos munkásmozgalom-történeti, hely- és üzemtörténeti munkához.

A párt iratanyagainak védelmét, felhasználásukat a politikai és a tudományos munkában továbbra is segítette az intézet archívuma, könyvtár- és dokumentációs osztálya és állományvédelmi csoportja.

Az intézet rendszeres munkakapcsolatban áll a hazai társintézményekkel, fenntartotta és bővítette kapcsolatait a szocialista országokban működő testvérintézetekkel, illetve néhány nem szocialista országban működő tudományos intézménnyel.

10. A PÁRT NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGE

Az MSZMP képviselői tevékenyen részt vettek az európai kommunista és munkáspártoknak a béke és a leszerelés ügye előmozdításáért összehívott tanácskozása előkészítésében és munkájában. Az 1980 áprilisában megtartott párizsi találkozó részvevői közös felhívással fordultak Európa népeihez a fegyverkezési verseny megfékezését, a vitás kérdések tárgyalásos rendezését, a leszerelést és a népek közötti békés együttműködés megteremtését célzó összefogás érdekében.

Pártunk képviselői részt vettek a Béke és Szocializmus, a nemzetközi kommunista mozgalom folyóirata tevékenységében s annak különböző rendezvényein. 1981 májusában „A nemzeti és a nemzetközi dialektikája a munkásmozgalomban" címmel, 1982 szeptemberében „A mezőgazdaság a fejlett szocialista társadalom építésének időszakában" címmel a folyóirat szerkesztő bizottságával közösen nemzetközi elméleti konferenciát rendeztünk Magyarországon. 1981 novemberében és 1984 decemberében magas szintű pártküldöttséggel vettünk részt a Béke és Szocializmus szerkesztésében részt vevő testvérpártok tanácskozásán.

Az MSZMP XII. kongresszusa óta tovább folytatódott a szocialista országok testvérpártjainak az ideológiai munkát és a külpolitikai propagandát összehangoló tevékenysége, amelyben pártunk is aktívan részt vett. A testvérpártok ideológiai és külügyi titkárai 1981 novemberében, 1983 márciusában, szeptemberében és decemberében Moszkvában, 1984 júliusában Prágában tanácskoztak. A szocialista országok testvérpártjai pártszervezési kérdésekkel foglalkozó titkárai a párt és a társadalmi szervezetek tevékenységének időszerű kérdéseiről folytattak eszmecserét 1980 júniusában Berlinben, 1982 márciusában Prágában, 1984 májusában Szófiában.

Pártunk magas szintű küldöttsége vett részt a Bolgár Kommunista Párt által 1982 júniusában Szófiában szervezett „Georgi Dimitrov életműve és korunk", 1983 áprilisában a Német Szocialista Egységpárt által Berlinben összehívott „Marx Károly és korunk – harc a békéért és a társadalmi haladásért" című nemzetközi elméleti tanácskozásokon.

Az MSZMP képviselői a XII. kongresszus óta 85 kommunista, illetve marxista–leninista párt küldötteivel 429 alkalommal folytattak magas szintű tárgyalásokat; részt vettek a testvérpártok kongresszusain és más rendezvényein.

Kapcsolataink a szocialista országokban működő testvérpártokkal

A XII. kongresszus óta eltelt időszakban tovább bővültek, erősödtek kapcsolataink a szocialista országok kommunista és munkáspártjaival. Rendszeresek voltak az MSZMP és a szocialista országok testvérpártjai közötti magas szintű kétoldalú megbeszélések. A beszámolási időszakban 168 alkalommal került sor magas szintű pártküldöttségek találkozóira. Kádár János elvtárs több alkalommal találkozott és folytatott eszmecserét a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkárával, a csehszlovák és az NDK-beli testvérpárt központi bizottságának főtitkárával, a jugoszláv testvérpárt elnöksége elnökével, valamint lengyel testvérpártunk első titkárával, egy-egy alkalom-

mal találkozott és tárgyalt a bolgár, a kambodzsai és a koreai testvérpárt főtitkárával. Kádár János elvtárs vezette az MSZMP-nek a Szovjetunió Kommunista Pártja kongresszusán részt vett küldöttségét. Az MSZMP magas szintű küldöttséggel képviseltette magát a Bolgár Kommunista Párt, Csehszlovákia Kommunista Pártja, a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége, a Kambodzsai Népi Forradalmi Párt, a Koreai Munkapárt, a Kubai Kommunista Párt, a Laoszi Népi Forradalmi Párt, a Lengyel Egyesült Munkáspárt, a Mongol Népi Forradalmi Párt, a Német Szocialista Egységpárt, a Román Kommunista Párt és a Vietnami Kommunista Párt kongresszusán.

Kapcsolataink a fejlett tőkés országokban működő testvérpártokkal

Az MSZMP képviselői 28 fejlett tőkés országbeli testvérpárttal 151 alkalommal folytattak megbeszéléseket. Eszmecserére került sor az amerikai egyesült államokbeli, az ausztráliai, a belga, a brit, a ciprusi, a dán, a finn, a francia, a görög, a holland, az ír, az izraeli, a japán, a kanadai, a luxemburgi, a máltai, a norvég, az NSZK-beli, a nyugatberlini, az olasz, az osztrák, a portugál, a San Marinó-i, a spanyol, a svájci, a svéd és a török testvérpártok vezetőivel. Pártunk küldöttei részt vettek az amerikai egyesült államokbeli, a brit, a ciprusi, a dán, a finn, a francia, a görög, az ír, a kanadai, a luxemburgi, a norvég, az NSZK-beli, a nyugatberlini, az olasz, az osztrák, a portugál, a San Marinó-i, a spanyol, a svájci testvérpártok, valamint a Svéd Baloldali Párt–Kommunisták kongresszusain.

Kapcsolataink a fejlődő országokban működő testvérpártokkal

A beszámolási időszakban az MSZMP képviselői 48 fejlődő országbeli testvérpárt magas szintű képviselőivel 110 alkalommal folytattak megbeszéléseket. Egy vagy több alkalommal tárgyaltak az afgán, a dél-afrikai, az algériai, az angolai, az argentin, a bahreini, a bangladesi, a bolíviai, a brazil, a chilei, a Costa Rica-i, a dominikai, az ecuadori, az egyiptomi, az etióp, a Fülöp-szigeteki, a guatemalai, a guyanai, a haiti, a hondurasi, az indiai, az indonéz, az iraki, az iráni, a déljemeni, a jordán, a kolumbiai, a kongói, a libanoni, a madagaszkári, a marokkói, a martinique-i, a mexikói, a mozambiki, a nicaraguai, a nigériai, a palesztin, a paraguayi, a perui, a salvadori, a Srí Lanka-i, a szaúd-arábiai, a szír, a szudáni, a tanzániai, a tunéziai, az uruguayi és a venezuelai testvérpárt képviselőivel. Küldöttségeink részt vettek az etióp, az indiai, az izraeli, a kolumbiai, a kongói, a madagaszkári, a marokkói, a mexikói, a mozambiki és a venezuelai testvérpárt kongresszusán.

Kapcsolataink a nemzeti felszabadítási mozgalmakkal és más haladó szervezetekkel

Pártunk szélesítette kapcsolatait, tovább erősítette szolidaritását és együttműködését a fejlődő világ marxista–leninista és más haladó, antiimperialista pártjaival, a nemzeti függetlenség megteremtéséért és megszilárdításáért, a gyarmati örökség felszámolásáért és a népük felemelkedéséért küzdő felszabadítási mozgalmakkal.

Az elmúlt öt évben pártunk képviselői összesen 44 alkalommal folytattak megbeszéléseket a következő pártok és mozgalmak képviselőivel: Algériai Nemzeti Felszabadítási Front (FLN) Pártja, Benini Népi Forradalmi Párt, Bissau-Guinea Függetlenségi Pártja, Délnyugat-Afrikai Népi Szervezet, Grenadai Új Jewel Mozgalom, Guineai Demokrata Párt, Iraki Arab Újjászületés Szocialista Pártja, Jamaicai Népi Nemzeti Párt, Palesztinai Felszabadítási Szervezet, Salvadori Farabundo Martí Nemzeti Felszabadítási Front, Szenegáli Függetlenségi és Munkapárt, Szíriai Arab Újjászületés Szocialista Pártja, Tanzániai Forradalmi Párt, Tunéziai Szocialista Alkotmányos (Desztur) Párt, Zambiai Egyesült Nemzeti Függetlenségi Párt, Zimbabwei Afrikai Nemzeti Unió–Hazafias Front. Az MSZMP küldöttsége két alkalommal vett részt a Palesztinai Nemzeti Tanács ülésén.

Kapcsolataink a szocialista, szociáldemokrata és más pártokkal

A szocialista, szociáldemokrata pártokkal tovább szélesedtek az MSZMP kapcsolatai. Ebben az időszakban megbeszéléseket folytattunk a Belga Szocialista Párt, a Brit Munkáspárt, a Chilei Szocialista Párt, a Dán Szociáldemokrata Párt, a Finn Szociáldemokrata Párt, a Francia Szocialista Párt, a görög Pánhellén Szocialista Mozgalom, a Holland Munkáspárt, a Japán Szocialista Párt, a Luxemburgi Szocialista Munkáspárt, a Máltai Munkáspárt, a Német Szociáldemokrata Párt, a Norvég Munkáspárt, az Olasz Szocialista Munkáspárt, az Olasz Szociáldemokrata Párt, az Osztrák Szocialista Párt, a Spanyol Szocialista Munkáspárt, valamint a

Svéd Szociáldemokrata Munkáspárt képviselőivel. Pártunk küldöttei részt vettek a Brit Munkáspárt, a Francia Szocialista Párt, a Német Szociáldemokrata Párt, az Olasz Szocialista Párt, a Pánhellén Szocialista Mozgalom és a Spanyol Szocialista Munkáspárt kongresszusain.

Az MSZMP alkalmanként eszmecserét folytatott más, a béke megőrzésében érdekelt, párbeszédre kész pártokkal is. Tárgyaltunk a Finn Centrumpárt, a Francia Tömörülés a Köztársaságért, valamint az Unió a Francia Demokráciáért, a holland „Demokraták 1966", a Holland Kereszténydemokrata Tömörülés, a holland Szabadság és Demokrácia Néppártja, a mexikói Intézményes Forradalmi Párt, az NSZK-beli Kereszténydemokrata Unió és a Szabaddemokrata Párt, továbbá az Osztrák Néppárt vezető személyiségeivel.

III. A társadalmi fejlődés

1. NÉPESSÉG, A TÁRSADALOM OSZTÁLY- ÉS RÉTEGSZERKEZETE

Az ország népessége az 1980. évi 10 millió 710 ezer főről 1985. január 1-ig 10 millió 658 ezer főre csökkent, a születések számának visszaesése és a halálozási arány növekedése miatt. (1980 és 1984 között az élve születések száma évi 149 ezerről 125 ezerre csökkent, a halálozásoké viszont évi 145 ezerről 146 ezerre nőtt.)

A termékenység tartósan alacsony szintje már hosszabb ideje nem biztosítja a népesség egyszerű újratermelését, az össznépesség számának csökkenése is megkezdődött.

Számos tényező, körülmény mérséklőleg hatott a gyermekvállalási szándék alakulására. A megszűnt házasságok száma évente már 18–24 ezerrel meghaladta a házasságkötésekét. (Válás következtében 27–29 ezer, elhalálozás miatt mintegy 70 ezer házasság szűnik meg évente.) Kevesebb az újraházasodás. A gazdasági aktivitás növekedése, a magasabb iskolai végzettség megváltoztatta a fiatal nőknek az életmóddal, életvitellel kapcsolatos igényeit. A tényleges termékenységi szakasz lerövidült, jelenleg a nők többsége 20–30 éves kora között szül. A családoknak az életszínvonal megőrzésére, fogyasztásuk bővítésére irányuló törekvései, a gyermeknevelléssel kapcsolatos támogatások reálértékének átmeneti csökkenése és a lakásgondok is korlátozzák a gyermekvállalási szándékot.

Ugyanakkor javultak a gyermekvállalás egészségügyi feltételei, emelkedett a szülészeti ellátás színvonala, általában csökkent a művi vetélések száma és a csecsemőhalandóság. Az össznépesség halandósága viszont tartósan kedvezőtlenül alakult. A halálozások számának növekedése különösen az 50–60 éves férfiak körében szembetűnő. Ebben – többek között – szerepe van a lakosság nem kielégítő egészségi kultúrájának, az egészségkárosító szokások (alkoholfogyasztás, dohányzás, egészségtelen táplálkozás, mozgásszegény életmód) elterjedtségének és a halált okozó leggyakoribb – keringési, daganatos – betegségeket feltáró, gyógyító tevékenység hiányosságainak.

A községekből a városokba, főleg a fővárosba irányuló áramlás – a korábbinál mérsékeltebb ütemben – folytatódott. A városokban élők száma egyes nagyközségek várossá nyilvánítása következtében is növekedett. 1980 elején a lakosság 53%-a, 1985 elején pedig 56%-a élt városokban. Budapest népessége mindössze 13 ezer fővel nőtt.

1985. január elsején az ország népességének 46,2%-a (4 millió 920 ezer lakos) aktív kereső, 22,9%-a inaktív kereső (nyugdíjas, járadékos, gyermekgondozási segélyen levő), 30,9%-a eltartott volt. Az aktív keresők száma az utóbbi négy év alatt 95 ezerrel, az eltartottaké 155 ezerrel csökkent, az inaktív keresőké 193 ezerrel nőtt. Az aktív keresők számának mérséklődése azzal függ össze, hogy a nyugdíjkorhatárt elérők közül egyre kevesebben vállalják korábbi tevékenységük folytatását, és a munkába lépő évjáratok nem fedezik a nyugdíjazásból és halálozásból adódó csökkenést. Az inaktív keresők között a nyugdíjasok, járadékosok száma tovább növekedett, míg a gyermekgondozási segélyen levő nőké – a születésszám mérséklődése miatt – visszaesett.

A munkásosztályhoz 1985 elején 2 millió 731 ezer fő, az aktív keresők 55,5%-a tartozott, kevesebb, mint 1980-ban. A csökkenés a szakképzettséget nem igénylő munkakörökben dolgozóknál volt jelentős. A szakmunkások aránya 44%-ról 46%-ra nőtt.

A szövetkezeti parasztság számának és arányának korábban tapasztalt csökkenése 1980 után nem folytatódott. A termelőszövetkezetekben dolgozó tagok és alkalmazottak

száma 679 ezer fő, az aktív keresők 13,8%-a. A mezőgazdasági szövetkezetek fizikai dolgozói között a ténylegesen mezőgazdasági jellegű tevékenységet végzők száma 1980 óta jelentősen (60 ezerrel) csökkent. Az ipari, építőipari, kereskedelmi és más nem mezőgazdasági jellegű munkakörökben dolgozóké viszont 78 ezerrel nőtt, és arányuk a szövetkezeti fizikai dolgozók között 49%-ra emelkedett.

A szellemi foglalkozásúak száma mérsékelten tovább nőtt, 1985 elején az aktív keresők 26,5%-át alkották. A felsőfokú végzettségű aktív keresők aránya 10%. A növekedés az értelmiség körében tapasztalható, a szakalkalmazottak és ügyviteli dolgozók száma érdemlegesen nem változott.

A kisárutermelők, kiskereskedők száma némileg növekedett, de arányuk továbbra sem jelentős (az aktív keresők 4,2%-a).

Tovább növekedett a vegyes, főként a munkás–szellemi foglalkozású, valamint a munkás–szövetkezeti paraszt összetételű családok, háztartások aránya. Ez utóbbi főként annak a következménye, hogy a munkásosztályhoz tartozók 46%-a falvakban él.

A népesség iskolai végzettsége tovább emelkedett. A 15 éves és idősebb népességnek 1980-ban kétharmada, 1984-ben 72%-a volt legalább általános iskolai végzettségű. A 18 éves és idősebb népességből a középiskolai vagy annál magasabb végzettségűek aránya 27% (szemben az 1980. évi 23%-kal). A 25 éves és idősebb népességből 1980-ban 7%-nak, 1984-ben 8%-nak volt felsőfokú képesítése.

Jelenleg a munkásosztályhoz tartozók 13%-a, a szövetkezeti parasztság 5%-a középiskolai vagy magasabb végzettségű, további 32, illetve 21%-a pedig szakmunkásképző iskolai vagy szakiskolai végzettséget szerzett.

Az állami intézkedések és a társadalmi segítség, valamint saját erőfeszítéseik érzékelhető változást eredményeztek a mintegy 380 ezer fős cigánylakosság helyzetében. A férfiak foglalkoztatottsága szinte teljesnek mondható, a nőké mintegy 50%-os. A gyermekek közel fele óvodába jár. Az általános iskolát a tankötelesek 50%-a végzi el. A telepen élők száma az utóbbi öt évben 81 ezerről 30 ezerre csökkent.

2. A NŐK ÉS A FIATALOK HELYZETE

Az országban 1985 elején 5 millió 508 ezer nő élt, népességen belüli arányuk 51,4%.

Az aktív keresők között 1985 elején a nők aránya 45,5% volt, az 1980. évinél (44,8%) valamivel nagyobb. A munkavállalási korban levő nők több mint 80%-a munkaviszonyban van, 8%-uk gyermekgondozási segélyben részesül, 7%-uk tanuló.

A magasabb iskolai végzettségű és szakmai képzettségű nők arányának növekedése folytatódott. A 15 éves és idősebb nőknek 1980-ban 62%-a, 1984-ben 68%-a végezte el az általános iskola 8 osztályát, vagy szerzett annál magasabb iskolai végzettséget. A 18 éves és idősebb nőknek több mint egynegyede (27%-a) végzett legalább középiskolát, további 7%-a pedig szakmunkásképző iskolát vagy szakiskolát (az 1980. évi 22, illetve 6% helyett). A 25 éves és idősebb nők között a felsőfokú végzettségűek aránya 5%-ról 6%-ra emelkedett.

A lakosságból mintegy 2,2 millió fő tartozik a 15–29 év közöttiek csoportjába. Arányuk a népességen belül 1980 és 1984 között 22%-ról 20,8%-ra csökkent. A két kongresszus között eltelt időben

- az általános iskola 8 osztályát végzettek vagy annál magasabb végzettséget szerzettek aránya
  a 15–19 éveseknél 94%-ról 95%-ra,
  a 20–24 éveseknél 95%-ról 96%-ra
  emelkedett;

- az érettségizettek vagy magasabb iskolai végzettségűek aránya
  a 20–24 éveseknél 36%-ról 40%-ra,
  a 25–29 éveseknél 37%-ról 39%-ra
  növekedett (ezenkívül az e korcsoportokhoz tartozó fiatalok további 35, illetve 32%-a szakmunkásképző iskolai vagy szakiskolai végzettségű);

- a 25–29 éveseknél a felsőfokú végzettségűek aránya 10%-ról 12%-ra nőtt.

A munkába álló fiatalok közel 60%-a középfokú s több mint 11%-a felsőfokú végzettségű, a gimnáziumot végzetteket is beleértve mintegy harmadrészük szakképzetlen. A pályakezdők munkába lépése általában megoldott, többségük képzettségüknek és reális egyéni elképzelésüknek megfelelő munkát talál. A felajánlott munkahelyek száma mintegy 30%-kal meghaladja az elhelyezkedni kívánók számát. Gondot okoz azonban, hogy a pályakezdők részére felajánlott munkahelyeknek csupán 22–23%-a szellemi munkakör, a fiataloknak viszont legalább egyharmada kíván ilyen területen elhelyezkedni. Az elhelyezkedési lehetőségek területenként differenciáltak. Elsősorban az ország északkeleti térségében nincs elegendő munkahely a fiatalok számára, ezért itt a pályakezdők egy része ingázásra, illetve képzettségétől vagy szándékától eltérő munkahely választására kényszerül.

3. A TÁRSADALMI SZERVEZETEK ÉS MOZGALMAK

A szakszervezetek

A szervezett dolgozók száma 4 millió 399 ezer, a bérből és fizetésből élők 96,5%-a. Tizenkilenc szakmai szakszervezet működik. Az alapszervezetek száma 7879. Az üzemi, intézményi alapszervezetek bizalmi testületeiben, a szakszervezeti bizottságokban és a szakszervezeti csoportokban 623 ezer választott tisztségviselő dolgozik, akiknek 51%-a nő, 49%-a munkás. A szakszervezeti mozgalom választott vezető testületi tagjai, tisztségviselői között a párttagok aránya 22,7%.

A szakszervezeti oktatásban tanulók száma az 1983–84-es oktatási évben 825 309 fő volt. Jelenleg 269 szakszervezeti művelődési ház, illetve otthon és 5201 szakszervezeti könyvtár áll a dolgozók rendelkezésére. A szakszervezetek segítik, szervezik, anyagilag is támogatják a tehetséges munkásgyermekek továbbtanulását, a szakmunkásképzést és a szakmunkás fiatalok egyetemi, főiskolai tanulását, az iskolarendszerű felnőttoktatást, valamint a szakmai továbbképzést, több szakma megszerzését.

A szakszervezeti mozgalomban mintegy 130 ezer társadalmi aktivista látja el a munkavédelemmel kapcsolatos érdekvédelmi ellenőrzési tevékenységet. Az intézményessé vált szakszervezeti jogsegélyszolgálat 2313 vállalatnál, intézménynél működik, és évente 180–190 ezer ügyben nyújt segítséget a dolgozóknak.

A magyar szakszervezetek 118 ország 145 szervezetével tartanak rendszeres kapcsolatot. Aktívan részt vesznek a világ dolgozóinak a békéért, a társadalmi haladásért, a jobb élet- és munkakörülményekért, a szocializmusért vívott küzdelmében. Szorgalmazzák és segítik a különböző irányzatú szakszervezetek együttműködését és akcióegységét.

Munkájuk eredményeként kezdeményezően léphettek fel, elismerést vívtak ki a nemzetközi szakszervezeti mozgalomban. A magyar szakszervezetek képviselője tölti be a Szakszervezeti Világszövetség elnöki tisztét.

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség

Az ifjúsági szövetség 913 ezer tagja 34 ezer alapszervezetben tevékenykedik. A KISZ szervezettsége a korábbi évekhez viszonyítva valamelyest emelkedett, jelenleg 38,8%. A dolgozó fiatalok 26,6%-a, a szakmunkás- és középiskolai tanulók 71,8%-a, az egyetemi és főiskolai hallgatók 65,8%-a KISZ-tag. A KISZ-tagok 47,7%-a nő. A dolgozó fiatalok aránya a szövetségben 58,4%. A dolgozó KISZ-tagoknak több mint fele fizikai munkát végez. Szakmunkásképzőben és középiskolában tanul a tagság 36,6%-a, egyetemen és főiskolán 5%-a.

Az ifjúsági szövetségben dolgozó párttagok száma az 1980. évi 75 ezerről több mint 80 ezerre nőtt. A párttagok aránya a KISZ-tagok között 9,9%. A pártba felvett KISZ-tagok 93,2%-ának egyik ajánlója a KISZ-alapszervezet volt, több mint 45%-uk munkás.

A KISZ-alapszervezetekben a titkárok 30%-a, a vezetőségi tagok 25–30%-a évenként cserélődik, ami – ha figyelembe vesszük, hogy a KISZ-alapszervezetek több mint 40%-a tanulói területen dolgozik – természetesnek tekinthető. A KISZ-alapszervezetek vezetőinek több mint 15%-a három éve vagy annál régebben tölti be funkcióját.

A dolgozó KISZ-tagok több mint fele, 250 ezer fő kapcsolódott be a szocialista brigádmozgalomba. A tanulmányi mozgalmakban és tanulmányi versenyeken a tanulók 40%-a vett részt.

A KISZ által szervezett politikai képzésben évenként a tagság 61%-a vesz részt. Az újonnan bevezetett marxista diákakadémiára a középfokú tanintézeti tanulók közül 1984-ben 11 ezren jártak. A vezetőképzés különböző formáin mintegy 37 ezer KISZ-vezető vett részt. A pártoktatásba évenként csaknem 60 ezer KISZ-tagot vonunk be.

A KISZ mintegy 110 ország közel 220 ifjúsági és diákszervezetével tart fenn kapcsolatot. Aktív szerepet vállal a DIVSZ és a Nemzetközi Diákszövetség tevékenységében, és képviselője tölti be a DIVSZ főtitkári tisztségét. A KISZ budapesti és megyei bizottságai hét szocialista ország ifjúsági szövetsége megfelelő területi szervével alakítottak ki testvérkapcsolatot.

A Magyar Úttörők Szövetsége

Az úttörőszövetség taglétszáma (pártoló tagokkal együtt) megközelíti a másfél milliót. A 6–14 éves tanulók 98,1%-a tagja az úttörőszövetségnek. A kisdobos- és úttörőközösségek tevékenységét közel 102 ezer úttörővezető – közöttük 26 300 ifjúvezető – és 117 ezer pártoló tag segíti. Az úttörőcsapatok vezetőinek 41,1%-a párt-, 35,3%-a KISZ-tag. A csapatok 7300 KISZ-szervezettel, 2980 üzemmel, szövetkezettel, 14 400 szocialista brigáddal építettek ki kapcsolatot.

A Hazafias Népfront

Hazánkban 5009 népfrontbizottság működik 97 ezer választott taggal. A tagok között a munkások aránya 34,6%, a parasztoké 11%, a nőké 37,3%, a fiataloké 23,6%. A bizottsági tagok 35,5%-a párttag.

A népfrontmozgalom társadalmi viták, szakmai fórumok szervezésével a közélet fontos tényezője. Vezető testületei részt vettek az alapvető társadalompolitikai és gazdasági döntések – többek között a hosszú távú társadalompolitikai koncepciók és az új választójogi törvény – kialakításában.

A népfrontmozgalom területi és helyi bizottságai a településfejlesztési, környezetvédelmi és honismereti munka mellett növekvő figyelmet fordítottak a fogyasztók érdekeinek védelmére és a családok életkörülményeinek javítására.

Fontos, új intézményekkel gazdagodott a mozgalmi munka. Létrejött a Fogyasztók Országos Tanácsa, s nyomában folyamatosan megalakultak a fogyasztók helyi tanácsai. Megkezdte működését az Országos Családvédelmi Tanács és a Vállalatvezetők Fóruma.

Rendszeressé vált a népfrontbizottságok és a tanácsok együttműködése, tartalmasabbá váltak a tanácstagi beszámolók, a falugyűlések és a városi, körzeti tanácskozások. A népfrontbizottságok és a tanácsok együttműködése hozzájárult az elmúlt négy évben elvégzett 35 milliárd forint értékű társadalmi munkához. A HNF helyi bizottságai szervezték a lakó- és utcabizottságok megválasztását, segítették működésüket. Az iskola és a társadalom kapcsolatának javítása érdekében kellő figyelemmel foglalkoztak a szülői munkaközösségekkel.

A HNF Országos Tanácsának 67 külföldi szervezettel van munkakapcsolata.

Az Országos Béketanács

Az Országos Béketanács a társadalmi szervezetek és mozgalmak, valamint a magyarországi egyházak békemunkájára támaszkodva fejti ki tevékenységét. Állandó a kapcsolata az alkotó értelmiséggel; rendszeres munkát végez az ifjúság körében.

Az Országos Béketanács ösztönözte és segítette a helyi kezdeményezéseket, a kisebb közösségek békeakcióit. Ezt szolgálták az évente megrendezett béke- és barátsági hónapok. Bővültek a békemozgalom nemzetközi kapcsolatai; az Országos Béketanács 130 ország mintegy 250 békemozgalmi szervezetével működik együtt.

A Magyar Szolidaritási Bizottság 58 partnerszervezettel tart kapcsolatot. Az elmúlt négy esztendőben 206 ösztöndíjast fogadott és 315 sérültet vagy beteget gyógykezeltetett Magyarországon. Kiemelkedik a támogatások közül az ezerszemélyes kambodzsai gyermekváros megvalósítása.

A Magyar Nők Országos Tanácsa

A Magyar Nők Országos Tanácsa a párttal, a kormánnyal, a társadalmi szervekkel együttműködve közreműködik abban, hogy a nők egyenjogúsága a munkában, a családban, a közéletben mind teljesebbé váljék. Részt vesz a nőket és a családokat érintő törvények, jogszabályok kidolgozásában, korszerűsítésében.

Rendszeresen jelentet meg a nők társadalmi helyzetét bemutató tanulmányokat, pedagógiai, jogi, egészségnevelési témájú könyveket.

A Magyar Nők Országos Tanácsa 110 ország nőszervezetével tart fenn kapcsolatot, nemzetközi fórumokon, az ENSZ szakosított szervezeteiben képviseli a magyar nőket.

A Magyar Honvédelmi Szövetség

A szövetség 4101 klubjának és 7044 szakosztályának tevékenysége kiterjed hazánk csaknem minden településére, jelentősebb munkahelyére. A szövetségnek 292 ezer tagja és pártoló tagja van.

MHSZ-klubok és szakosztályok működnek a felsőfokú tanintézetek 83%-ában, a középiskolák és szakmunkásképző iskolák 75%-ában. Az MHSZ szervei személyi, tárgyi és technikai segítséget adnak a honvédelmi ismereteknek a tanintézetekben folyó oktatásához. Az 1982/83. tanévtől az általános iskolákban bevezetett technika tantárgy keretében mintegy 105 ezer tanuló kezdte meg a modellezési alapismeretek elsajátítását.

Honvédelmi elő- és utóképzésben évente mintegy 100 ezer fő vesz részt, ezen belül 20 700 fő részesül gépjárművezetői, könnyűbúvár, híradó, repülő, ejtőernyős és modellező szakági honvédelmi oktatásban.

Közkedveltek az MHSZ tömegsportrendezvényei, amelyek jól segítik a honvédelmi előképzést és az „Edzett Ifjúságért" mozgalom céljai elérését. Ezeken a versenyeken évente fiatalok százezrei vesznek részt. Az MHSZ több sportágban a világ élvonalába tartozó sportolót nevelt.

A Magyar Vöröskereszt

13 711 alapszervezetében 1 millió 223 ezer tag tevékenykedik. Alapszervezeteinek száma 7, taglétszáma 10%-kal nőtt.

Az egészséges életmódról évente 57–59

ezer előadást tartott, tanfolyamainak öt év alatt több mint egymillió résztvevője volt. Évente több mint 600 ezer térítésmentes véradást szervez.

A Magyar Vöröskereszt kiterjedt szociális tevékenységet folytat. Növekvő mértékben támogatja a különböző okok miatt hátrányos helyzetben élő családokat és egyéneket. Évenként szervezi az egészségükben károsodott gyermekek és fiatalok nyári üdültetését. Pártoló tagjai az elmúlt öt évben 73 millió forint befizetésével támogatták különböző akcióit.

Aktívan részt vesz a 132 országot tömörítő liga munkájában. Képviselője vezető tisztséget tölt be a Nemzetközi Vöröskereszt Állandó Bizottságában. 111 alkalommal 44 országba 106 millió forint értékben továbbított segélyt természeti katasztrófák, illetve fegyveres konfliktusok áldozatainak támogatására.

Megalakulásának 100. évfordulóján, 1981-ben az Elnöki Tanács a Munka Vörös Zászló Érdemrendjével tüntette ki a szervezetet.

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság politikai és kulturális rendezvényekkel, küldöttségek rendszeres cseréjével, kiállítások, vetélkedők, pályázatok szervezésével, barátságvonatok indításával, fórumok, előadások rendezésével járul hozzá a magyar–szovjet barátság elmélyítéséhez. 1781 tagcsoportja közül 851 ipari, 331 mezőgazdasági, 179 intézményi, 420 oktatási területen működik; 491 tagcsoport a fővárosban, 1290 vidéken. Az elmúlt öt év alatt 221-gyel nőtt a tagcsoportok száma, ezeknek közel fele oktatási intézmény.

A társaság tevékenységében fontos helyet foglal el az orosz nyelv oktatása. Az elmúlt öt év alatt a Gorkij Nyelviskolán Budapesten és vidéken 25 340 fő (15 126 felnőtt és 10 214 diák) tanulta az orosz nyelvet. Az intenzív nyelvtanfolyamokon 1730 fő, a nyári orosz nyelvi táborokban 2 ezer általános és középiskolai tanuló vett részt. Az orosz nyelvi tanulmányi versenyeken közel 63 ezer általános és középiskolás indult.

Az MSZBT szorosan együttműködik a Szovjet Baráti Társaságok Szövetségével és a Szovjet–Magyar Baráti Társasággal.

A Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége

A Partizán Szövetség 1982. január 1-ével a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetségévé alakult át. Az 1917–1919-es internacionalisták, a spanyolországi antifasiszta harcok részt vevői, a második világháború időszakának partizánjai, ellenállói, antifasisztái mellett az átalakult szövetségben helyet kaphatnak a szovjet hadsereg kötelékébe tartozott magyar alakulatok tagjai, a volt antifasiszta iskolások; a volt polgári ellenálló csoportok azon tagjai, akik a Magyar Frontban fejtettek ki tevékenységet; a demokratikus hadsereg önkéntesei közül a szovjet csapatokkal Ausztriába, hadműveleti területre elvonult első és hatodik hadosztály katonái.

A szövetség taglétszáma elérte a 6 ezer főt, közülük 2400 a Szocialista Hazáért Érdemrend tulajdonosa, 1300 személy vett részt fegyveres harcban.

A szövetség kutatja az ellenállási, a partizán- és antifasiszta mozgalom történetét, tagjai aktívan vesznek részt az ifjúság hazafias és internacionalista nevelésében.

A nemzetiségi szövetségek

Hazánk nemzetiségi lakosságának összlétszáma mintegy 300 ezer.

A nemzetiségi csoportokat – délszlávokat, németeket, románokat és szlovákokat – országos társadalmi szervezetek képviselik. Tevékenységüket az MSZMP politikája alapján a Hazafias Népfront keretében, az állami és társadalmi szervekkel együttműködve végzik. 1983 végén – legutóbbi kongresszusaikon – áttekintették az anyanyelv megőrzése, a sajátos nemzetiségi kultúra ápolása, a nemzetiségi lakosság körében végzett politikai munka eredményeit. Az anyanyelvi oktatás az óvodától a középiskoláig terjed, mintegy 500 oktatási intézményben. Megélénkült a félezer kulturális csoport, a nyelvápoló klubmozgalom működése, az anyanyelvi ismeretterjesztés, bővült a könyvkiadói tevékenység, folyamatos a nemzetiségi nyelvű lapok megjelenése, a négy nemzetiségi nyelven műsort sugároz a rádió és a televízió. A nemzetiségek által lakott településeken a két- vagy több nyelvű feliratok használata általánossá válik.

A nemzetiségi szövetségek eredményesen képviselik nemzetiségük sajátos érdekeit, szükségleteit, igényeit. A közös haza, a szocialista Magyarország építésében való alkotó részvétel mellett igény, lehetőség van a barátság és a sokoldalú kulturális együttműködés fejlesztésére a velük azonos anyanyelvet beszélő országok népeivel.

A Magyarok Világszövetsége

A két kongresszus közötti időszakban tovább bővítette kapcsolatait a tőkés világban élő mintegy másfél milliós szórványmagyarság képviselőivel. Közülük évente átlagosan 180 ezren látogattak Magyarországra. A szö-

vetség mintegy 160 nyugat-európai és tengerentúli magyar egyesülettel, egyházközséggel és kulturális csoportosulással működik együtt azzal a céllal, hogy segítséget nyújtson magyarságtudatuk megőrzéséhez és ápolásához. Szélesedett az anyanyelvi mozgalom, évente mintegy 500 külföldön született magyar fiatal vett részt a szövetség oktatási és más kulturális rendezvényein. A hazai felsőoktatási intézményekben mintegy 150 magyar származású külföldi hallgató tanul. Tartalmasabbá váltak a kapcsolatok a nyugaton élő magyar értelmiségi körökkel, rendszeresek a részvételükkel szervezett szakmai találkozók, a munkásságukat, alkotásaikat bemutató publikációk és kiállítások.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat

A társulat széles körű ismeretterjesztést folytat munkások, parasztok és alkalmazottak körében, egyben az alkotó értelmiség egyik szellemi műhelyének szerepét is betölti. A társulatnak 1980-ban 24 ezer, 1984-ben 30 736 tagja volt. 1980-ban 124 047 előadást tartottak, amelyeken 5,3 millió, 1984-ben 155 110 előadáson 7,2 millió fő vett részt. A tanfolyamokon 1980-ban 113 ezer, 1984-ben 109 ezer fő vett részt, az idegen nyelvi tanfolyamokon 1980-ban 49 ezer, 1984-ben 57 ezer hallgató tanult. 1980-ban a szabadegyetemeknek 216 ezer, 1984-ben 239 ezer hallgatója volt. A társulat által szervezett nyári egyetemeken 1980-ban 2809, 1984-ben 3018 – többnyire külföldi – hallgató vett részt, 30, illetve 38 országból.

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége

A szövetség az Elnöki Tanács 1983. évi döntése alapján a területéhez tartozó szakmai egyesületek, társaságok, társulatok önkéntes társuláson alapuló társadalmi tömegszervezete. A szövetség keretein belül 32 műszaki, agrár- és természettudományi tagegyesület működik. Az egyesületek taglétszáma a XII. kongresszus óta 155 ezerről 170 ezerre emelkedett. Az MTESZ tagegyesületei, illetve helyi szervezetei 1200 intézményben, gazdálkodó szervezetben tevékenykednek.

A szövetség elősegítette a műszaki fejlesztési tevékenységet és eredményeinek gyakorlati alkalmazását. A műszaki alkotómunka feltételeinek javítása végett érdekközvetítő, érdekképviseleti feladatokat is ellát. Véleményével, javaslataival hozzájárult a kormányzat és a területi szervek döntéseinek előkészítéséhez. Az egyesületek és a szakmai bizottságok évente átlag 22 ezer szakmai programot tartottak. Az MTESZ és a tagegyesületek 120 nemzetközi szervezettel tartanak rendszeres szakmai kapcsolatot, 78 nemzetközi szervezet tagjai. Évente átlagosan 100 konferenciát, kongresszust rendeznek nemzetközi részvétellel.

Munkamozgalmak

A Magyar Szocialista Munkáspárt XIII. kongresszusának és hazánk felszabadulása 40. évfordulójának tiszteletére a dolgozók nagy többsége tett munkafelajánlást.

A 132 ezer szocialista és munkabrigádban több mint 1,6 millió munkás, mezőgazdasági dolgozó és értelmiségi tevékenykedik. (1980-ban a brigádok száma 147 ezer, taglétszáma 1,7 millió volt.) Kiemelkedő jelentőségű volt az 1983-ban megtartott VI. országos brigádvezetői tanácskozás, amely megjelölte a mozgalom továbbfejlesztésének irányát.

Az újító- és feltalálómozgalomban évente átlagosan 215 ezer dolgozó vesz részt. Az évente megvalósított 69 ezer újítás és találmány gazdasági eredménye évi átlagban 9,4 milliárd forint. A bevezetett találmányok és újítások a gazdasági eredményeken túl hozzájárultak a munkavégzés körülményeinek és biztonságának javításához, a környezeti ártalmak csökkentéséhez.

A lakókörnyezet-ápolási és a településfejlesztési célok érdekében végzett társadalmi munka értéke éves átlagban eléri a 10 milliárd forintot.

A szövetkezeti mozgalom

A szövetkezetek mint gazdasági szervezetek a népgazdaságban jelentős szerepet töltenek be. 1984-ben az aktív keresőknek több mint egynegyede, 1,2 millió fő dolgozott a szövetkezetekben, és itt jött létre a nemzeti jövedelem 23%-a. Emellett a szövetkezeti mozgalom fontos társadalom- és gazdaságpolitikai célok megvalósítására – munkahelytől függetlenül – tömöríti a lakosság széles körét.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek taglétszáma 1984-ben 842 ezer volt. Ebből 448 ezer fő aktív korú, 394 ezer fő nyugdíjas és járadékos. Taglétszámuk az utóbbi években mérséklődött. A termelőszövetkezeteknek 196 ezer alkalmazottjuk volt. A szakszövetkezetek 44 ezer fős tagsággal (ebből aktív 26 ezer fő) működnek. A szövetkezetek társulásai 36 ezer főt, a szövetkezeti szakcsoportok 22 ezer tagot és alkalmazottat foglalkoztatnak.

Az ipari és építőipari szövetkezetek 1984-ben 225 ezer tagot és 45 ezer alkalma-

zottat foglalkoztattak. A szövetkezeti tagok száma az utóbbi öt évben csökkent, az alkalmazottaké lényegében nem változott.

Az általános fogyasztási és értékesítő szövetkezetek taglétszáma 1984-ben 1,6 millió fő, alkalmazottaik száma 128 ezer fő volt. A takarékszövetkezetek 1,7 millió, a lakásszövetkezetek 313 ezer tagot tömörítettek. A fogyasztási szolgáltatást végző szövetkezetek dolgozóinak száma 1984 elején mintegy 60 ezer volt. A fogyasztási szövetkezetek közös vállalataiban 1984-ben további mintegy 33 ezren dolgoztak. Az áfészek keretében 1984-ben 2460 mezőgazdasági szakcsoport működött, megközelítően 180 ezer taggal.

1983-ban a szövetkezetek és társulásaik aránya a termelési érték alapján az iparban 6%, az építőiparban 9%, a mezőgazdaságban 69% volt. A szántóterület 82%-át, az erdőterület 30%-át a szövetkezetek közös, illetőleg háztáji gazdaságai hasznosítják. A kiskereskedelmi áruforgalom 36%-át a szövetkezeti szektor bonyolítja le. A fogyasztási szolgáltatások egynegyedét szövetkezetek végzik. A takarékszövetkezetekben elhelyezett betétállomány 30 milliárd forint, a lakosság összes takarékbetét-állományának 13,8%-a.

A szövetkezetek területi és országos érdekképviseleti szervei rendeltetésüknek megfelelően segítették a társadalom és a szövetkezetek érdekeinek egyeztetését, a szövetkezetek gazdálkodásának javulását, a szövetkezeti élet demokratizmusának fejlődését.

A magyar szövetkezetpolitika, a szövetkezeti gyakorlat elismerését jelzi, hogy hazánk szövetkezeti mozgalmainak képviselői a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségében jelentős választott tisztségeket töltenek be.

IV. Népképviselet, közigazgatás, fegyveres erők és testületek, törvényesség

1. AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐK ÉS A TANÁCSTAGOK

Az 1980. június 8-án tartott országos képviselő- és tanácstagi választások alkalmával a választási névjegyzékbe összesen 7 809 407 választásra jogosult állampolgárt vettek fel. (A választásra jogosultak száma mintegy 49 ezerrel volt több, mint 1975-ben.)

A választásra jogosultak 97%-a jelent meg a szavazáson. A képviselőjelöltekre a megjelentek 99,3%-a, a helyi tanácstagjelöltekre a megjelentek 99,2%-a adta szavazatát. Ezenkívül az 59 270 helyi tanácstag megválasztotta az 1959 fővárosi, illetőleg megyei tanácstagot.

A PÁRTTAGOK, A NŐK ÉS A FIATALOK ARÁNYA A KÉPVISELŐK KÖZÖTT

	1975-ben		1980-ban	
	fő	%	fő	%
Párttagok	245	69,6	252	71,6
Nők	101	28,7	106	30,1
30 éven aluliak	37	10,5	44	12,5

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐK JELENLEGI FOGLALKOZÁS SZERINTI ÖSSZETÉTELE

	1975-ben		1980-ban	
	fő	%	fő	%
Munkásosztályhoz tartozók	67	19.1	83	23,6
Szövetkezeti parasztsághoz tartozók	14	4.0	18	5,1
Szellemi foglalkozásúak	256	72,6	225	63,9
Nyugdíjasok	15	4,3	26	7,4
Összesen	352	100,0	352	100,0

A tanácstagok közül fizikai foglalkozású és közvetlen termelésirányító 34,6%, mezőgazdasági tsz-tag és mezőgazdasági munkás 16,2%. A párttagok aránya 47,3%, a nőké 33,8%, a 30 éven aluliaké pedig 19,3%.

2. AZ ORSZÁGGYŰLÉS

Az országgyűlés 18 törvényt alkotott, köztük a népgazdaság VI. ötéves tervéről, az országgyűlési képviselők és tanácstagok vá-

lasztásáról, az Alkotmányjogi Tanácsról és a tisztességtelen gazdasági tevékenység tilalmáról szóló törvényeket. Módosította az alkotmányt, valamint a honvédelemről, az államigazgatási eljárás általános szabályairól és a népi ellenőrzésről rendelkező törvényeket. Meghatározta a kormány tevékenységének általános irányát, és megvitatta a Minisztertanács elnökének erről szóló beszámolóját. Ellenőrző jogkörében eljárva további tizenkilenc beszámolót tárgyalt meg, amelyek során a kormány tagjai és az országos hatáskörű szervek vezetői számot adtak a törvények és a kormányzati intézkedések végrehajtásáról, egy-egy ágazat helyzetéről. Beszámolt munkájáról az Elnöki Tanács, a Legfelsőbb Bíróság elnöke és a legfőbb ügyész is.

A kormányzati munkára gyakorolt befolyásának növekedését jelzi, hogy az országgyűlés több hosszabb távra szóló ágazati koncepciót fogadott el (például a közlekedésről, a vízgazdálkodásról, valamint a köz- és felsőoktatás fejlesztéséről). Határozatban szabta meg a jogalkotás továbbfejlesztésével kapcsolatos feladatokat.

Az országgyűlés állást foglalt a világbéke ügyében, valamint a közepes hatótávolságú rakéták nyugat-európai telepítése ellen.

Állandó bizottságai előkészítő és ellenőrző feladatai keretében 269 ülést tartottak és 361 napirendi pontot tárgyaltak meg.

3. AZ ELNÖKI TANÁCS

Az Elnöki Tanács folyamatosan ellátta alkotmányos feladatait. 152 törvényerejű rendeletével eredményesen segítette az állami élet demokratizmusának fejlődését, a gazdaságirányítás hatékonyságának fokozását, az állampolgári jogok szélesítését, hazánk nemzetközi kapcsolatainak bővítését és fejlesztését.

Az állami élet és az államigazgatás fejlesztése szempontjából fontos új jogszabályok, az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló törvény hatályba lépéséről, valamint az egyes állami szervek szervezetének korszerűsítéséről, a tanácsi hatáskörök rendezéséről szóló törvényerejű rendeletek. A gazdasági élet irányítását és működését segítették a gazdasági munkaközösségekről, a kötvényekről és a szövetkezetek működéséről szóló törvényerejű rendeletek, valamint a kisiparról, az állami vállalatokról, a mezőgazdasági rendeltetésű földek védelméről és a találmányok szabadalmi oltalmáról rendelkező törvénymódosítások. A lakosság széles körét érintő törvényerejű rendeletek voltak a társadalombiztosításról, az anyakönyvekről, a házassági eljárásról és névviselésről, a külföldre utazásról és az útlevelekről, az egyesületekről szóló törvény, valamint a Munka Törvénykönyve módosítására vonatkozó jogszabályok.

Az Elnöki Tanács által alkotott törvényerejű rendeletek közül 66 nemzetközi megállapodásainkkal függ össze. A nemzetközi szerződések ezáltal belső jogrendszerünk részévé váltak, így például a Nemzetközi Valuta Alap alapokmányának, valamint a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló törvényerejű rendeletek.

4. A MINISZTERTANÁCS

A Minisztertanács tevékenységét az országgyűlés által elfogadott program szerint végezte. Ennek keretében 423 rendeletet és határozatot hozott és számos javaslatot tett törvények és törvényerejű rendeletek megalkotására. A Minisztertanács aktív, sokoldalú külpolitikai tevékenységet folytatott. Eredményesen és kezdeményezően vett részt a KGST munkájában.

Széleskörűen foglalkozott a vállalati és szövetkezeti gazdálkodás hatékonyságának fejlesztésével, az állami fegyelem további szilárdításával. Rendeletei és határozatai közül különösen fontosak azok, amelyek a gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztését szolgálták, a szabályozórendszer és a szervezeti rendszer korszerűsítésével, a gazdálkodási feltételek módosításával foglalkoztak. Határozatban szabályozta a vállalati irányító munka és szervezeti rendszer fejlesztésének feladatait, a munkahelyi demokrácia egyes kérdéseit. Rendeleteket alkotott a leányvállalatok alapításának és működésének kérdéséről, az állami vállalatok felügyelő bizottságairól, a gazdasági munkaközösségek létesítéséről és működéséről, az ipari és szolgáltató egységek bérbeadásáról és szerződéses üzemeltetéséről, a beruházások rendjéről, a piacfelügyeletről, az árszabályozásról, a pénzforgalomról és a bankhitelről, a jövedelemszabályozásról. Szabályozta a szövetkezetek gazdasági tevékenységi körét, a termelőszövetkezetek kölcsönös támogatási alapját, a szövetkezetek leányvállalat-alapítási jogát, a kisszövetkezetek, az ipari és szolgáltató szövetkezeti szakcsoportok működését.

Számos intézkedést tett a dolgozók életkörülményeinek javítására. Programokat fogadott el a lakásgazdálkodás, az egészségügyi és szociális ellátás, továbbá az oktatás továbbfejlesztéséről, határozatot hozott a népesedéspolitikai feladatokról. A társadalompolitikai célok szolgálatában egyebek mel-

lett felemelte egyes nyugellátások összegét, módosította a gyermekgondozási segélyre, valamint a családi pótlékra vonatkozó szabályokat.

A Minisztertanács korszerűsítette a központi államigazgatási szervek rendszerét és irányítását. Többek között egyes minisztériumok megszüntetésével, illetőleg átszervezésével párhuzamosan szabályozta az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal, a Magyar Posta feladatait, újból meghatározta a művelődési miniszter, az Állami Tervbizottság és a Gazdasági Bizottság hatáskörét. Csökkentette a központi szervek mellett működő bizottságok számát, továbbá gondoskodott a munkavédelem és a társadalombiztosítás állami irányítása új szervezeti rendszerének kialakításáról.

A Minisztertanács rendszeresen beszámoltatja a fővárosi tanács, illetve a megyei tanácsok végrehajtó bizottságát munkájukról.

5. A TANÁCSOK

A tanácsok összességben rendeltetésüknek megfelelően működnek. A tanácstestületek tervszerű munkát végeznek, a törvényben megszabott gyakorisággal tartják üléseiket. A tanácstagok nagy többsége felelősségteljesen törekszik eleget tenni kötelezettségeinek. A tanácstagi beszámolókon és az évente minden községben megrendezett falugyűléseken mintegy 1 millió állampolgár vesz részt.

A tanácsok egyre inkább területük önálló és felelős gazdáivá váltak. Irányításuk és felügyeletük alatt működik az összes alsó fokú oktatási intézmény, a középfokú oktatási intézmények 96, a kórházi ágyak 80, a bölcsődei helyek 86, az óvodai helyek 93, a szociális létesítmények 94%-a, a művelődési házak és otthonok zöme. Az intézményeikben foglalkoztatottak száma meghaladja a félmilliót. A hatáskörök további decentralizációja következtében, néhány sajátos esettől eltekintve, az állampolgárok valamennyi ügyüket a helyi tanácsnál intézhetik.

Folytatódott a tanácsi ügyintézés szervezeti, technikai és eljárási korszerűsítése. Ennek eredményeként a korábbi évi 2 millióhoz képest mintegy félmillióval kevesebb határozatot adtak ki. Az ügyfelek mindössze a határozatok 2%-át fellebbezik meg.

A tanácsok száma összesen 1527. A 2957 községi települést 703 közös tanács és 674 önálló tanács fogja át. A helyi párt- és állami irányítás továbbfejlesztése keretében 1984. január 1-ével megszűntek a járási pártbizottságok és a járási hivatalok. 139 város környéki körzet jött létre, s ezzel teljes körűvé vált az egymással szoros kapcsolatban levő városok és községek igazgatási kapcsolata is. A községi tanácsok megyei irányításában 105 városi és 34 városi jogú nagyközségi tanács működik közre. Ez utóbbiakon kívül további 32 nagyközségi tanács is közvetlenül a megyei tanácsokhoz tartozik. Az apparátus létszáma több mint ezer fővel csökkent.

6. A NÉPI ELLENŐRZÉS

Az országban működő népi ellenőrzési bizottságok száma 146-ra nőtt. A népi ellenőrök száma több mint 35 ezer fő. Évi átlagban 2400 vizsgálatot végeztek. Az ellenőrzések számának mérséklődése is hozzájárult a munka színvonalának emeléséhez. A központi és a területi szervekhez növekvő számú beadvány érkezik. A közérdekű bejelentések és panaszok száma évi átlagban eléri a 8 ezret.

A népi ellenőrzés vizsgálta – többek között – az üzemi demokrácia fejlesztése, az általános iskolai oktatás feltételeinek javítása, a Balaton infrastrukturális ellátása, a lakossági ügyintézés, az energiagazdálkodás és a racionális anyagfelhasználás, az export-fővállalkozás helyzetét.

Az ellenőrzéseket követően a népi ellenőrzési bizottságok évente közel 10 ezer esetben fordultak felhívással a vizsgált és a felügyeletet ellátó szervekhez. Ezek túlnyomó része a törvényes állapot helyreállítására irányult, illetve fegyelmi, kártérítési, szabálysértési és büntetőeljárást, esetenként pedig gazdasági bírságot is kezdeményeztek.

7. A FEGYVERES ERŐK ÉS TESTÜLETEK

A magyar néphadsereg

Hazánk védelmi képessége a követelményeknek megfelelően, a Varsói Szerződés országaival összhangban fejlődött. A néphadsereg politikai, erkölcsi állapota biztos alapot jelentett a feladatok teljesítéséhez. A fegyelmi helyzetben alapvetően a pozitív tendenciák érvényesültek. A csapatok életét a rend és szervezettség jellemezte. Fejlődött a tisztek, tiszthelyettesek felkészültsége. Bevezették a 18 hónapos katonai szolgálati időt. A kiképzés intenzívebbé vált, emelkedett a csapatok felkészítésének színvonala. Magasfokú a harckészültség. Befejeződött a mozgósítási rendszer korszerűsítése. Fejlődött a polgári védelem. Erősödtek a kapcsolatok a testvéri hadseregekkel, még szorosabbá vált a fegyverbarátság a szovjet hadsereggel.

A néphadsereg parancsnokságai, törzsei és csapatai eredményesen vettek részt a Varsói Szerződés keretében itthon és külföldön megrendezett mintegy 35 hadműveleti-harcászati jellegű vezetési és csapatgyakorlaton. A gyakorlatokra és átképzésekre behívott tartalékos állomány a követelményeknek megfelelően oldotta meg feladatait.

A személyi állomány 85–90%-a vett részt a néphadsereg szocialista versenymozgalmában, és 55–60%-a teljesítette a követelményeket. A néphadsereg történetében először értek el egész magasabbegységek élenjáró és kiváló címet.

A kiképzés mellett a néphadsereg évi átlagban 5,3 milliárd forint értékű munkával vett részt a népgazdaság kiemelt beruházásainak megvalósításában, közel 510 ezer munkanappal az őszi betakarítási munkában és 1,2 milliárd forint értékben épített, illetve újított fel katonai objektumokat. Az utóbbiak eredményeként a személyi állomány élet- és munkakörülményei, a haditechnika üzemben tartásának feltételei tovább javultak.

A sorkatonai szolgálat ideje alatt évente átlagban 1300-an fejezték be tanulmányaikat az általános iskola valamelyik osztályában, mintegy ezren szereztek 17 szakmában olyan képzettséget, amelyet a polgári életben is hasznosíthatnak.

A belügyi szervek

A belügyi szervek a közrend, a közbiztonság fenntartása, javítása érdekében – a bonyolultabbá vált hazai és nemzetközi viszonyok között – kiegyensúlyozottan, rendeltetésüknek megfelelően végezték munkájukat. A munka hatékonyságának növelése végett egyszerűsítették és decentralizálták az ügyek intézését. A rendőrség szervezetét a járások megszüntetésével létrejött új közigazgatási egységeknek megfelelően módosították. Az ügyeleti szolgálat korszerűsítése és más intézkedések eredményeként javult a belügyi szervek folyamatos intézkedőképessége. Létszám-átcsoportosításokkal erősítették a végrehajtó szolgálatot, egyben növelték a közterületi szolgálat arányát, és a közterületek rendszeres ellenőrzésére akcióegységeket hoztak létre. Budapesten megkezdte működését a Gazdasági Rendészet. A köztörvényes bűnözés nemzetközi üldözését segíti az Interpollal való együttműködésünk. Évente 210–232 ezer esetben indult rendőri szabálysértési eljárás. A rendőri szervek több mint 1 millió személyt bírságolnak meg a szabálysértés helyszínén.

További intézkedést tettek a lakosság ügyeinek jobb, gyorsabb intézésére, így a lakcímbejelentés, a hatósági erkölcsi bizonyítványok kiadása és a közlekedésigazgatás terén. Az útlevélfajták csökkentése során egységes lakossági útleveleket rendszeresítettek.

A növekvő járműforgalom ellenőrzése, a közlekedés biztonságának fenntartása nagy erőfeszítéseket követelt a belügyi szervektől. Munkájukhoz jelentős segítséget adtak a széles társadalmi összefogásra épülő közlekedésbiztonsági tanácsok. A személyi sérüléssel járó közúti balesetek száma az 1980. évihez viszonyítva lényegesen nem változott. 1984-ben 1590 személy vesztette életét a közutakon. Évi 20–25 ezer esetben vált szükségessé a gépjárművezetői jogosítvány bevonása.

A határőrség – a vám- és pénzügyőrséggel szoros együttműködésben – eredményesen látja el a határőrizeti, a határrendészeti és a továbbra is nagymértékű idegenforgalomból adódó határforgalmi feladatait.

A XII. kongresszus óta 195 millió személy és 60 millió jármű lépte át az országhatárt. Az országhatáron azonnal kiadott vízumok száma közel kétmillió volt. A határforgalom gyorsítására – más érdekelt szervekkel együtt – új határátlépő helyeket nyitottak. Több nagy forgalmú határátkelő-állomást korszerűsítettek.

Az állami, vállalati és önkéntes tűzoltók 1980 óta több mint 60 ezer alkalommal vonultak tűzesetekhez, illetve természeti csapások, katasztrófák következményeinek elhárításához. Az öt év során 5625 főt mentettek ki életveszélyes helyzetből. A korábbinál rugalmasabb, az építkezési engedélyezések gyorsítását és a biztonság javítását jobban szolgáló tűzvédelmi jogszabályok jelentek meg.

A belügyi szervek munkáját 57 500 önkéntes rendőr, több mint 9 ezer önkéntes határőr, 62 ezer önkéntes tűzoltó, 12 800 önkéntes tűzvédelmi dolgozó, az Ifjú Gárda, a közlekedési úttörők, a közlekedésbiztonsági aktivisták több ezres tábora segíti. Jelentős a munkásőrség segítsége is.

A munkásőrség

A munkásőrségben jól ötvöződik az önkéntes, a mozgalmi, a politikai és a fegyveres testületi jelleg. A munkásőrök 72,5%-a munkás és paraszt, 18,4%-a szellemi dolgozó, 9,1%-a egyéb (nyugdíjas, háztartásbeli, szabadfoglalkozású, főiskolai hallgató, kisiparos és kiskereskedő). A nők aránya növekszik, jelenleg 4,7%. Az állomány 35%-a 35 évesnél fiatalabb. A munkásőrök 45,3%-a már több mint tíz éve teljesíti önként vállalt szolgálatát, az állomány 5,2%-a alapító tag.

A személyi állomány 7–8%-a évente tervszerűen cserélődik. Az új munkásoröknek több mint a fele pártonkívüli, 41%-a KISZ-tag. A végzett munka alapján többségük két-három év múltán kéri felvételét a pártba. Az állományon belül a párttagok aránya 79,5%, KISZ-tag 20,5%, szakszervezeti tag 85,5%.

Az állomány politikailag szilárd, felkészült, kész a szocialista társadalom, a párt politikájának szolgálatára, védelmére. A társadalmi és a hivatásos parancsnoki állomány felkészült a magasabb szintű feladatok ellátására.

8. A KÖZREND, A KÖZBIZTONSÁG ÉS A TÖRVÉNYESSÉG

Hazánkban a közrend és a közbiztonság szilárd. 1980-ban 130 ezer, 1984-ben 157 ezer közvádas bűncselekmény vált ismertté.

A bűnözés összetételében évek óta nincs jelentős változás. Így az összbűnözés 60%-át 1984-ben is a vagyon elleni bűncselekmények képezték. Ezen belül a cselekmények egyharmada a társadalmi tulajdont, kétharmada pedig a személyek javait károsította. Egyes bűncselekmények súlyossága és társadalmi veszélyessége fokozódott. A közlekedési bűncselekmények az összbűnözés 12%-át tették ki. Ittas járművezetés miatt 1984-ben 11 545 személyt ítéltek el a bíróságok, a szabálysértési hatóságok pedig 11 924 személyt büntettek meg. Az erőszakos és garázda jellegű cselekmények az összbűnözés 11%-át, a gazdasági bűncselekmények pedig 3%-át jelentették. Az állam elleni bűncselekmények aránya továbbra is csekély, többségük változatlanul szóban elkövetett kisebb jelentőségű izgatás.

A bíróságokhoz évente körülbelül 90 ezer büntetőügy érkezik. Ezek háromnegyede közvádas ügy. 1984-ben a közvádas bűncselekmény elkövetéséért jogerősen elítélt felnőttek felét a bíróság szabadságvesztésre, 5%-át javító-nevelő munkára, 38%-át pénzfőbüntetésre ítélte. A szabadságvesztés büntetések 45%-át próbaidőre felfüggesztették.

A polgári perek száma változatlanul évi 180 ezer körül van. Ezek több mint fele családjogi per. A munkaügyi bíróságokhoz évente átlagosan 21 ezer ügy érkezik. A gazdasági perek száma 1984-ben 15 ezer volt.

A bíróságok évente több mint félmillió peren kívüli hagyatéki, végrehajtási és más ügyet is intéznek. A bírósági ítéletek mintegy 80%-a első fokon jogerőre emelkedik.

Az ügyészségek a bűnüldözéssel összefüggő feladataik mellett évente 21–22 ezer polgári perben is eljárnak. Az általános törvényességi felügyeleti vizsgálatok száma évi 3500 körül van.

A törvényességi kérelmek száma tovább csökkent, évente 4000–4500 érkezik. A törvényességi óvások száma is csökkent, a korábbi 1800–2000-ről évi 1500–1700-ra.

V. A gazdasági építőmunka

1. A NÉPGAZDASÁG FEJLŐDÉSÉNEK FONTOSABB JELLEMZŐI

A népgazdaság a XII. kongresszus határozatában megjelölt gazdaságpolitikai irányvonalnak megfelelően fejlődött. A fő célok – a feltételezettnél nehezebb világgazdasági feltételek mellett is – a tervezetthez közelálló mértékben megvalósulnak.

A gazdasági növekedés és az egyensúly

A nemzeti jövedelem termelése az előző évhez viszonyítva 1981-ben 2,5%-kal, 1982-ben 2,6%-kal, 1983-ban 0,3%-kal, 1984-ben közel 3%-kal, az utóbbi négy évben együtt 8,5%-kal nőtt. A gazdasági növekedés üteme mérsékeltebb a középtávú tervben meghatározottnál, de eléri, illetőleg meghaladja az éves tervek előirányzatait.

A nemzeti jövedelem belföldi felhasználása 1980 és 1984 között valamivel több mint 3%-kal csökkent. A mérséklődés a felhalmozást érintette. A fogyasztás az utóbbi négy évben 5–6%-kal nőtt. A felhalmozáson belül a beruházási tevékenység és a készletfelhalmozás egyaránt mérséklődött.

A nemzeti jövedelem termelése és a belföldi felhasználás között korábban kialakult jelentős mértékű egyensúlyhiány megszűnt. A külkereskedelmi mérleg az utóbbi három évben kiviteli többletet mutat. 1980-ban 16 milliárd forint behozatali többlet, ezzel

szemben 1984-ben 31 milliárd forint kiviteli többlet volt. A konvertibilis devizában elszámolt külkereskedelmi áruforgalomban az 1980. évi 15 millió dollár passzívum 1984-ben 721 millió dollár aktívumra változott. Az eladósodás megállt, az adósságállomány valamelyest csökkent. Az ország nemzetközi fizetési kötelezettségének pontosan eleget tett. A külgazdasági egyensúlyi helyzet javult. Az egyensúly javításának forrása a nemzeti jövedelem termelésének növekedése mellett a belföldi felhasználás mérséklése volt.

A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS ÉS A KÜLGAZDASÁGI EGYENSÚLY ALAKULÁSA

	Nemzeti jövedelem	Belföldi felhasználás	Kiviteli (+) behozatali (−) többlet (milliárd forint)
	(1980 = 100)		
1980	100,0	100,0	−15,6
1981	102,5	100,7	− 8,2
1982	105.2	99,6	+ 6,8
1983	105,5	96.9	+17,1
1984	108,5	96,6	+30,7

A belföldi egyensúlyi viszonyok egyes területeken – a beruházási javak és a munkaerő piacán – kedvezően alakultak, de nem javult a fogyasztói, valamint az építési piac egyensúlya, és egyes területeken átmeneti zavarok jelentkeztek a termelők közötti kooperációs kapcsolatokban is. Fokozódott a takarékosság, mérséklődtek a társadalom, a gazdaság irányításának, működésének költségei. Csökkent a költségvetés hiánya.

A beruházások

A szocialista szervek beruházási célokra az 1981–1984. években 744 milliárd forintot fordítottak. A beruházások volumene évről évre csökkent. 1984-ben mintegy 19%-kal elmaradt az 1980. évitől. A lakossági beruházások növekedtek és az 1981–1984. években 135 milliárd forintot tettek ki, amelynek döntő hányadát lakásépítésre használták fel.

A nemzeti jövedelemből a beruházásokra fordított összeg jelentős mértékű csökkenését csak részben ellensúlyozta az amortizáció növekedése. A beruházási ráfordítások összességükben tehát kisebb mértékben mérséklődtek, de arányuk a hozzáadott értékhez (nettó nemzeti termelés és amortizáció) viszonyítva az elmúlt négy évben folyamatosan és nagymértékben csökkent.

A BERUHÁZÁSOK NAGYSÁGA ÉS A BERUHÁZÁSI RÁTA

	Népgazdasági beruházások összehasonlító árakon (1980 = 100)	Beruházás a bruttó hazai termék %-ában (folyó áron számítva)
1980	100,0	28,8
1981	94,9	26,5
1982	92,8	25,2
1983	90,3	24.5
1984	86,4	23,1

A beruházási vásárlóerő rendszeresen meghaladta a gazdasági egyensúly követelményeiből adódó – az ötéves tervben eredetileg is tervezett – csökkenő lehetőségeket, ezért annak folyamatos korlátozására volt szükség. Erre sok esetben az elindított anyagi-műszaki folyamatokhoz képest késve, részben utólagos elvonásokkal, illetve a beruházások terheinek növelésével került sor.

A fejlesztési forrásokat – főként az utóbbi két évben – nagyobbrészt a folyamatban levő beruházások befejezésére fordították. A befejezetlen beruházások állománya 1983-ban és 1984-ben mérséklődött, de meghaladta az éves beruházási ráfordításokat. A nagyobb értékű befejezett beruházások megvalósítási ideje közel fél évvel rövidebb, mint 1981-ben volt.

A SZOCIALISTA SZERVEK BERUHÁZÁSAI
(milliárd Ft, folyó áron)

	Összes beruházás	Üzembe helyezett beruházás	Befejezetlen beruházások állománya az év végén
1980	189,7	177,7	193,6
1981	182,8	170.0	198,2
1982	185,7	166,7	214.4
1983	187,9	187,8	204,7
1984	187,8	187,2	197,0

A beruházások mérséklődése az állami döntési körben és különösen a tanácsi beruházások körében volt erőteljesebb. A vállalati beruházások aránya nőtt. Ebben szerepe van annak is, hogy vállalati döntési körbe kerültek át olyan beruházások, amelyek korábban az állami beruházások csoportjába tartoztak. A vállalatok, szövetkezetek beruházási célú kifizetéseinek egyre nagyobb része saját forrásból megvalósuló fejlesztése-

ket finanszírozott. (Ezek összege az utóbbi négy évben 14%-kal nőtt.) A költségvetési juttatásból és a kölcsönforrásból finanszírozott vállalati beruházások zömmel az exportbővítő fejlesztési célokhoz, illetőleg a kormányprogramokhoz kapcsolódtak.

A beruházások anyagi-műszaki összetétele (építés–gép arány) a szocialista szektorban érdemben nem változott. Figyelembe véve, hogy az elmúlt időszakban az építésigényes lakásberuházások növekvő hányada lakossági beruházás, az anyagi-műszaki összetétel változatlansága kedvezőtlen tendenciát takar. A kisebb költséggel járó, gyorsan megtérülő fejlesztések, a gépcserék ma még a szükségesnél kisebb szerepet játszanak. Ehhez hozzájárult a nem rubelelszámolású gépimport – egyensúlyi célokból kiinduló – jelentős csökkenése is.

A beruházások minden népgazdasági ágban csökkentek. A mérséklődés a termelés területén az átlagosnál kisebb, az infrastrukturális ágak beruházásainál az átlagosnál nagyobb volt. Az iparban az utóbbi években nagyobb súlyt kapott az energia- és alapanyag-termelő ágazatok fejlesztése, ami szűkítette a feldolgozóipar, főként a gépipar beruházási lehetőségeit. A feldolgozóiparban az exportképességet, az energiaracionalizálást és az anyagtakarékosságot javító fejlesztések kerültek előtérbe.

A hatodik ötéves terv eddig eltelt időszakában több jelentős beruházás fejeződött be: Bitó II., Halimba bauxitbányák; a Paksi Atomerőmű I–II. blokkja; a Testvériség gázvezeték (III. üteme); a Budapesti Szemétégetőmű; a Lenin Kohászati Művek kombinált acélműve; a Dunai Vasmű konverteres acélműve; a Dunai Kőolajipari Vállalat katalitikus krakküzeme; a Magyar Gördülőcsapágy Művek rekonstrukciója; a Magyar Kábel Művek bővítése; a Tungsram fényforrásgyártásának bővítése; a Tiszai Vegyi Kombinát polipropilén gyára; a Kőbányai Gyógyszerárugyár növényvédőszer-üzeme; a Szolnoki Papírgyár rekonstrukciója; a Szekszárdi Húskombinát, a szabadegyházi izo-(kukorica)cukor- és szeszgyár, kenyérgyárak, gabonatárolók építése; a Fórum, a Novotel, az Atrium-Hyatt, a Buda-Penta, a hévízi Aqua szállodák; az M 1-es, az M 3-as autópálya egy-egy, és a metró két szakasza; több kórház és az Operaház rekonstrukciója, az Országos Széchényi Könyvtár. Jelentős részüzembehelyezésre került sor a Márkus-hegyi, nagyegyházi szénbányáknál, valamint a fenyőfői bauxitbányánál.

Felépült több lakótelep, áruház és bevásárlóközpont.

A gazdasági hatékonyság alakulása

A gazdálkodás hatékonysága összességében mérsékelten nőtt, de a lehetségesnél és a szükségesnél kevésbé.

A termelés növekedését a munkatermelékenység viszonylag dinamikus emelkedése biztosította. Az egy foglalkoztatottra jutó termelés az anyagi ágakban 1980 és 1984 között 13%-kal, az iparban 16%-kal, az egységnyi munkaidőre jutó pedig ennél is nagyobb mértékben emelkedett (például az iparban 28%-kal).

Az utóbbi négy évben a nemzeti jövedelem 8,5%-os növekedése mellett az export mennyisége 28%-kal bővült, vagyis az export növekedési üteme a nemzeti jövedelemének több mint háromszorosát tette ki. A termelés összetétele, minősége valamelyest javult, jelentős változást azonban nem sikerült elérni.

A termelés anyagigényessége – az egységnyi termékkibocsátáshoz szükséges anyagráfordítás – és a fajlagos energiafelhasználás csökkent, bár nemzetközi összehasonlításban még mindig nagy. A termelés importigényessége mintegy 5%-kal mérséklődött.

Az eszközgazdálkodásban nem sikerült előbbre lépni. Az állóeszköz-állomány évente 4%-kal, a termelésnél 1–2%-kal nagyobb ütemben növekedett. Az állóeszköz-állomány kihasználása – elsősorban külpiaci okok miatt – nem volt kielégítő. A fejlesztések javították az állóeszköz-állomány műszaki színvonalát.

A készletlekötés mérséklődött. A készletfelhalmozás az 1981–1984. években a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának folyó áron 3,1%-át, összehasonlító áron 1,4%-át tette ki. Ez a kismértékű készletnövekedés egyfelől kedvező, másrészt a készletek adott összetétele és elhelyezkedése mellett időnként és helyenként ellátási gondokat okozott.

Az utóbbi négy évben a kiviteli árak 15%-os növekedése a behozatali árak 25%-os emelkedését csak részben ellensúlyozta, ennek folytán a külkereskedelmi cserearányok 7,5%-kal romlottak. Ez azt jelenti, hogy négy év alatt – 1980. évi árakon számítva – 47-48 milliárd forint cserearány-veszteség keletkezett.

A munkaerő-gazdálkodás

Az aktív keresők számának mérséklődése a hatodik ötéves tervidőszakban folytatódott, a csökkenés az 1981–1985. években 1,9% volt. Az aktív keresők aránya a munkavállalási korú népességen belül azonban némileg emelkedett (az 1981. év eleji 78,5%-ról

1985 elejére 79%-ra) Nőtt a tanulók és a munkaképes korú nyugdíjasok aránya. A gyermekgondozási segélyt a munkavállalási korúak 3,6%-a veszi igénybe. A munkavállalási korúak csökkenő hányada – jelenleg mintegy 5%-a – tartozik a nem tanuló eltartottak közé. Döntő többségük – kor, szakképzettség, családi kötöttség, valamint egészségi állapot miatt – nem vonható be a társadalmilag szervezett termelésbe.

A népgazdaság szocialista szektorában foglalkoztatottak száma négy év alatt 134 ezer fővel csökkent, az 1981. évi 4 millió 834 ezerről 4 millió 700 ezerre, a magánszektorban ugyanakkor 40 ezer fővel nőtt a keresők száma. Az iparban 7%-kal, az építőiparban 11%-kal csökkent a foglalkoztatottak száma. A vállalati gazdasági munkaközösségek megalakulása az utóbbi időszakban mérsékelte a létszámcsökkenést. A mezőgazdaságban és a szállításban lényegében nem változott, a nem anyagi ágakban viszont 8%-kal nőtt a foglalkoztatottak száma.

A munkaerő kereslete és kínálata közötti összhang elősegítésére szolgáltató jelleggel munkaközvetítő irodák alakultak. A szervezett munkaerő-átcsoportosítások támogatására, szakmai átképzés céljára központi eszközök vehetők igénybe. Az intézkedések ellenére a munkaerő-átcsoportosítás még csekély mértékű, a vállalatok nem érdekeltek eléggé a munkaerő felszabadításában. A kevésbé hatékony munkahelyek megszüntetésében az előrehaladás továbbra sem kielégítő. A munkaerőmozgást 1980 óta az élénkülés és a mérséklődés váltakozása jellemzi. (Az évi munkahely-változtatások száma 700 ezer körül alakul.) A munkahely-változtatásokat továbbra is döntő arányban a munkavállalók kezdeményezték.

A gazdasági szervezetek

A vállalati szervezeti rendszer változásai arra irányultak, hogy előmozdítsák a gazdálkodó egységek versenyképességének növelését, segítsék a piaci igényeknek való jobb alkalmazkodást, erősítsék a dolgozók és a kollektívák érdekeltségét tevékenységük eredményességében. E célok érdekében 1980 és 1984 között több tröszt és nagyvállalat esetében került sor szervezeti módosításra, a tagvállalatok teljes vagy részleges önállósítására, esetenként összevonására. Az önállósult vállalatok gazdasági eredményei néhány kivételtől eltekintve javultak. Bővültek a vállalatok közötti együttműködések (társulások, közös vállalkozások), növekedett az önálló külkereskedelmi tevékenységet folytató vállalatok köre.

Az elmúlt években új szervezeti formák, leányvállalatok, kisvállalatok, kisszövetkezetek jöttek létre, 1984 végén 285 kisvállalat, 365 kisszövetkezet, 2300 ipari és szolgáltató szövetkezeti szakcsoport működött az országban, mintegy 120 ezer foglalkoztatottal, illetve taggal.

1982-től gyorsan növekedett a vállalati gazdasági munkaközösségek száma, 1984 végén több mint 17 ezer vgmk működött, csaknem 200 ezer taggal. A magánszemélyek által alapított mintegy 7300 gazdasági munkaközösségben 39 ezer fő dolgozott. A különböző kisvállalkozási formák hozzájárultak a szükségletek jobb kielégítéséhez.

A kisiparosok száma 1980 óta 35–36 ezer fővel nőtt és 1984 végén 139 ezer fő volt. A kisiparosok egyharmada a munkaviszony mellett, további 11%-uk pedig nyugdíjasként rendelkezik iparengedéllyel. A kisiparosok döntő többsége szolgáltató tevékenységet végez.

Az energiagazdálkodás, az alapanyag- és nyersanyagellátás

A népgazdaság energia- és anyagellátása – a nehezebb feltételek ellenére, kisebb zavaroktól eltekintve – alapvetően kiegyensúlyozott volt.

A népgazdaság anyagi ágaiban a fajlagos energiafelhasználás az utóbbi négy évben 13%-kal csökkent, a legnagyobb mértékben a mezőgazdaságban (25%) mérséklődött, ahol egyre szélesebb körben alkalmazták az energiatakarékos talajművelést és terménytárolást. Az iparban előtérbe került az energiaracionalizálást segítő gyártmányfejlesztés, az épített lakások hőszigetelése javult. A közlekedésben folytatódott a vasút villamosítása, a benzinüzemű tehergépkocsik egy részét dízelüzeműre alakították át.

A népgazdaság az 1981–1983. években nem a középtávú tervben előirányzott növekvő, hanem csökkenő energiafelhasználással fejlődött. A lakosság energiafelhasználása kismértékben nőtt. 1984-ben a népgazdaság energiafelhasználása – a gazdaság élénkülése, a kedvezőtlen időjárás, valamint a megnőtt lakossági és kommunális igények következtében – 3,9%-kal emelkedett (a fajlagos energiafelhasználás is 1,5%-kal).

Az energiafelhasználás szerkezete módosult. Csökkent a kőolaj és kőolajtermékek, nőtt a földgáz szerepe. A Paksi Atomerőmű (I. és II. blokkjának) üzembe helyezésével megkezdődött az atomenergia hasznosítása a népgazdaságban. A szükségletek kielégítésében a hazai energiaforrások aránya emelkedett (1980-ban a szükségletek 48%-át, 1984-ben 51%-át fedezték).

A NÉPGAZDASÁG ENERGIAFELHASZNÁLÁSÁNAK ALAKULÁSA

	Bruttó termelés	Közvetlen energiafelhasználás	Fajlagos energiafelhasználás
	(az 1984. évi az 1980. évi %-ában)		
Anyagi ágak	109,7	95,7	87,2
Ebből			
Ipar	109,2	98,4	90,1
Építőipar	93,6	81,3	86,9
Mezőgazdaság	119,7	91,5	76,4
Szállítás, hírközlés	105,5	88,3	83,7
Lakosság, kommunális és egyéb	–	109,2	–
Összesen	111,2	100,8	90,6

AZ ENERGIAHORDOZÓ-FORRÁSOK SZERKEZETE (%)

	1975	1980	1984
Szén	36,3	28,8	26,8
Kőolaj, kőolajtermékek	39,1	37,4	33,8
Földgáz	18,6	26,2	27,1
Atomenergia	–	–	2,9
Importált villamos energia	4,5	6,5	8,2
Egyéb (pl. tűzifa, vízerőművi villamos energia)	1,5	1,1	1,2
Termelés és import összesen	100,0	100,0	100,0

A termelés egységnyi mennyiségéhez felhasznált anyagráfordítás (az összehasonlító áron mért anyaghányad) az utóbbi években az ipari ágazatok többségében évi átlagban 1 százalékponttal csökkent. A négy év alatt az ipar egészének anyagigényessége 73,5%-ról 71,3%-ra, tehát 2,2 százalékponttal mérséklődött. Ezen belül a legjelentősebb szerepet a feldolgozó ipar játszotta (5 százalékpont), a kohászaté az ipari átlagnál jobban csökkent, a kitermelőipar pedig növelte anyagigényességét. Az anyagtakarékos technológiák alkalmazási köre bővült. A hulladékok és másodnyersanyagok hasznosítása a korábbinál erőteljesebb. Az egészében kielégítő anyagellátáshoz hozzájárult, hogy a mezőgazdasági eredetű nyersanyagok termelése és az ipar anyag- és félkésztermék-kibocsátása nőtt. Az anyagok, félkész termékek és alkatrészek behozatala 1984-ben 2%-kal több volt az 1980. évinél.

Az ipar

Az ipari termelés 1980–1984 között (a kisszervezetek termelésével együtt) 10,3%-kal, évi átlagban mintegy 2,5%-kal nőtt. A növekedés 1984-ben meggyorsult. A nemzeti jövedelem 46%-át az ipar állította elő. A termelés 91,7%-át az állami ipar, 5,6%-át a szövetkezeti ipar, 1,4%-át a magánkisipar, 1,3%-át a kisvállalatok, kisszövetkezetek, vállalati és magán gmk-k adják. Az utóbbi években a szövetkezeti és a kisipar az átlagosnál gyorsabban bővítette termelését, amelynek aránya az összes termelésben valamelyest emelkedett. Tovább nőtt az iparon kívüli népgazdasági ágakban (elsősorban a mezőgazdaságban) végzett ipari tevékenység, amelynek értéke meghaladta a 120 milliárd forintot, az összes ipari termelés egytizedét.

Az egyes ipari ágazatok, szakágazatok fejlődése differenciálódott. A növekedés dinamikáját különösen a külpiaci lehetőségek, az anyagellátás, az energiatakarékosság és a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodás képessége befolyásolta. Az ipari termelés 60%-át előállító 32 szakágazatban tartósan nőtt a termelés. Ez jellemzi a gép- és a vegyipari ágazatok többségét. Minden évben nőtt a villamosenergia-termelés, az alumíniumkohászat és a legtöbb élelmiszeripari szakágazat termelése. Tartósan csökken a teljesítmény az ipari termelés több mint egynegyedét kitevő 11 szakágazatban. Ez az irányzat tapasztalható a kőolaj-feldolgozásban, a szénbányászatban, a vaskohászatban, a mész- és cementiparban, valamint néhány könnyű- és élelmiszeripari ágazatban. A világpiaci tendenciák különböző módon hatottak az ipar egyes ágazataira. Néhány korábban visszaeső-stagnáló ágazatban (pl. bauxitbányászat, édesipar) ismét élénkülés mutatkozik. A korábbi gyors növekedést követően mérséklődés tapasztalható a gépek és gépi berendezések gyártásában, a baromfi- és tojásfeldolgozó iparban.

A termelés növekménye elsősorban az exportcélokat szolgálta. Az utóbbi négy évben az exportértékesítés 22%-kal, a belföldi eladás pedig 2–3%-kal bővült. A belföldi értékesítésen belül különösen a továbbfeldolgozásra kerülő, valamint a más népgazdasági ágak által felhasznált termékek eladásának

növekedése mérséklődött. Az ipari export 1982 óta élénkült, a növekedés az exportra orientált és a keveset exportáló ágazatokat egyaránt jellemezte. A szocialista országokba irányuló kivitel kisebb mértékben nőtt, mint a nem szocialista országokba irányuló.

A BRUTTÓ TERMELÉS ALAKULÁSA IPARI SZAKÁGAZATOK SZERINT
(az 1984. évi az 1980. évi %-ában)

Növényolajipar	147,4
Háztartási és kozmetikai vegyipar	145,9
Gyógyszeripar	138,7
Híradás- és vákuumtechnikai ipar	130,2
Gázgyártás és -elosztás	129,9
Műanyagfeldolgozó ipar	129,8
Műszeripar	126,3
Húsipar	123,2
Baromfi- és tojásfeldolgozó ipar	122,8
Cipőipar	122,5
Nyomdaipar	120,4
Papíripar	118,9
Alumíniumkohászat	118,7
Üvegipar	118,0
Szerves és szervetlen vegyipar	114,7
Tejipar	114,0
Villamosgép- és -készülék-ipar	113,5
Villamosenergia-ipar	113,4
Műtrágya- és növényvédőszer-gyártás	112,5
Közlekedésieszköz-ipar	112,3
Gép- és gépiberendezés-ipar	111,6
Finomkerámia-ipar	110,4
Műanyag- és vegyiszál-gyártás	110,2
Édesipar	109,9
Gyapjúipar	109,7
Söripar	108,5
Tégla-, cserép- és tűzállóanyag-ipar	107,6
Bútoripar	107,6
Kötőipar	106,5
Gumiipar	104,3
Malomipar	102,5
Bőr- és szőrmeipar	102,2
Textilruházati ipar	98,6
Kőolaj- és földgázkitermelés	98,2
Szénbányászat	97,9
Kőolaj-feldolgozó ipar	96,5
Fémtömegcikkipar	96,3
Vaskohászat	94,9
Pamutipar	94,7
Mész- és cementipar	94,1
Tartósítóipar	93,1
Boripar	92,6
Bauxitbányászat	88,8

A műszaki és a technikai színvonal nemzetközi összehasonlításban is magas vagy megfelelő a szén- és bauxitbányászatban, a timföldgyártásban, az alumíniumgyártmányok előállításában, a petrolkémiai iparban, egyes műtrágyák, gyógyszerek és húsipari termékek gyártásában. Jó minőségű, versenyképes termékeket állít elő az alumínium-, a petrolkémiai és a gumiipar. A vaskohászatban bevezetett konverteres acélgyártás, folyamatos acélöntés növelte a termelékenységet, javította az acél minőségét és csökkentette a termelés energiaigényét. A gépiparban a közútijármű-gyártás, a számítástechnikai és a híradástechnikai ipar, valamint a számítógéppel vezérelt szerszámgépek gyártása képvisel magasabb színvonalat. Erőteljesen fejlődik a korszerű mezőgazdasági és élelmiszeripari gépek gyártása. Az elmúlt öt évben megteremtettük a mikroelektronikai alkatrészek hazai gyártásának szerény bázisát, különös figyelmet fordítva a nagyobb szellemi értéket megtestesítő berendezésorientált áramkörök gyártására.

Az ipar fejlődésében mind nagyobb szerepet játszik a műszaki fejlesztési tevékenység. A kutatási-fejlesztési ráfordítások 1983-ban ebben a népgazdasági ágban 9%-kal haladták meg az 1980. évit. A kutatás-fejlesztés eredményeinek gyakorlati alkalmazása, a termékszerkezet változtatása nem elég gyors. A műszaki haladás egyes – az ipari export fokozása szempontjából lényeges – területeken elmarad a kívánatostól, és gátolja a hatékonyság javulását. Az ipari termékek átlagos életkora magas, a termékcserélődés üteme lassú, az új és a korszerűsített gyártmányok aránya viszonylag csekély (évente 4–5%). Az átlagosnál jobb műszaki jellemzőkkel rendelkező termékek minősége sem éri el a nemzetközi élvonalét. Nőnek a nem megfelelő minőség miatt keletkező veszteségek. Nem megfelelő az előrehaladás a belső kooperációs kapcsolatok javulásában, nem kielégítő a háttéripar fejlődése. Mindez rontja az ipar versenyképességét és hozzájárul a nagymértékű cserearányromláshoz.

Kevés a magasabb feldolgozottsági fokot biztosító kapacitás. Számottevő az elmaradásunk az elektronikai ipar nemzetközi élvonalától. Ipari robotokat még csak elvétve alkalmaznak. Az iparban alkalmazott licencek száma nőtt, de az ezek alapján gyártott termékek aránya csupán 5%. Az ipar nemzetközi termelési együttműködéseinek száma az utóbbi években jelentősen nőtt, de szerepük a termelés bővülésében még szerény.

Az ipari munka termelékenysége 1980–1984 között a termelést meghaladóan

évi átlagban 4%-kal, az egy munkaórára jutó termelés pedig évente 6%-kal nőtt. Az iparban foglalkoztatottak száma több mint 100 ezer fővel csökkent. A létszám azokban az ágazatokban mérséklődött nagyobb mértékben, ahol a termelés is visszaesett vagy stagnált. 1983 második félévétől a létszámcsökkenés lelassult.

Az 1981–1984. években 267 milliárd forint értékű ipari beruházást helyeztek üzembe. Az ipar állóeszköz-állományának növekedése ugyan az utóbbi években lassult, azonban így is gyorsabb volt, mint a termelésé. A kitermelőipar (bányászat, villamosenergia-ipar) állóeszköz-állománya nagymértékben bővült. Az állóeszközök kihasználtsága romlott. A gépek naptári időalapjának 52%-át, a munkarend szerinti időalapjának 74%-át használják ki. Az ipar gépállományának több mint fele hétévesnél idősebb. Automatizáltsági szintje kismértékben – a kohászatban és az élelmiszeriparban jelentősen – emelkedett. Az újonnan üzembe helyezett, magas műszaki színvonalú létesítmények kapacitáskihasználása elmaradt az ipari átlagtól, jövedelmezősége viszont az ipari átlagnál kedvezőbb volt. Az új létesítmények egyötöde azonban még a beruházás befejezése után 1–2 évvel is veszteségesen működött.

A fajlagos energia- és anyagfelhasználás – főként a feldolgozóiparban és a kohászatban – csökkent. Az anyagellátás összességében kielégítő volt, az időnként és helyenként jelentkező problémák lényeges termelési zavarokat nem okoztak.

Az építőipar

A beruházások csökkenése – az éves tervek előirányzatainak megfelelően – az építési igények mérséklődésével járt. Az utóbbi négy évben a kivitelező építőipari szervezetek teljesítménye 19%-kal csökkent. A nem építőipari szervezetek termelése is mérséklődött, a magánépítkezések volumene azonban nőtt. Ennek következtében az országos építési-szerelési tevékenység mintegy 8%-kal maradt el az 1980. évitől. Az exportvállalkozásokon végzett építési-szerelési tevékenység bővült, az összes építés 3–4%-át tette ki.

Az építési-szerelési tevékenységben foglalkoztatottak száma a kivitelező építőiparban és a nem építőipari szervezeteknél a termelés alakulásának megfelelően csökkent, a magánépítkezéseken nőtt. A kapacitások kihasználása elsősorban a nagy beruházási munkákra felkészült, illetőleg szakosított szervezeteknél (pl. paneles lakásépítésre specializált vállalatoknál) mérséklődött. A munkaerő átcsoportosulása ugyanakkor a kisebb építési – mindenekelőtt a fenntartási – igények kielégítését segítette. A fenntartási munkák aránya a kivitelező építőiparban is emelkedett (az 1980. évi 18%-ról 1984-re 22%-ra). Nem sikerült érzékelhetően javítani az építési tevékenység minőségét, a kapacitások keresletének és kínálatának szerkezeti és területi összhangját, a munkafegyelmet, és rövidíteni a kivitelezés időtartamát.

Az építőanyag-ipar növelte termelését, korszerűsítette termékválasztékát. A magánerős lakásépítések anyagellátásában azonban jelentős a kielégítetlen kereslet, s gondot okoz a nagymértékű áremelkedés.

AZ ORSZÁGOS ÉPÍTÉSI-SZERELÉSI TEVÉKENYSÉG ALAKULÁSA ÉS MEGOSZLÁSA

	Az építési-szerelési tevékenység		
	volumene 1984-ben az 1980. évi %-ában	megoszlása (%)	
		1980	1984
Kivitelező építőipar	81,1	58,3	50,2
Nem építőipari szervezetek	97,7	28,3	29,5
Magánépítkezések	123,3	13,4	20,3
Országos építőipar összesen	92,1	100,0	100,0

A mezőgazdaság és erdőgazdálkodás

A hatodik ötéves terv első négy évében a mezőgazdasági termékek termelése számottevően nőtt, 12,4%-kal haladta meg az 1976–1980. évek átlagos termését. Ezen belül a növénytermesztés 11,6%-kal, az állattenyésztés 13,1%-kal bővült. A növénytermesztés fejlődése – az időjárási hatások miatt – nem volt egyenletes: az 1982. évi jó termés után 1983-ban az aszály következtében csökkent a termelés, 1984-ben viszont 4%-kal volt nagyobb az előző évinél. A ráfordítások növekedési üteme az 1970-es évekhez képest mérséklődött, és már nem haladta meg a termelését.

A termelés növekményének nagyobbik része a külgazdasági egyensúlyi helyzet javítását szolgálta. Az utóbbi négy évben a mezőgazdaság áruértékesítése 12%-kal, a lakosság élelmiszer-vásárlása 3%-kal, a mezőgazdasági és az élelmiszeripari termékek exportja 36%-kal nőtt.

A mezőgazdasági termékek 65%-át nagyüzemekben, 35%-át háztáji és kisegítő gazdaságokban állították elő. A nagyüzemek és az áfészek, valamint a kistermelők közötti szorosabb együttműködés, a szocialista szervezetek anyagi-műszaki, termelésszervezési segítsége, továbbá a mezőgazdasági szakcsoportok tevékenysége eredményeképpen a kistermelés aránya a termelésben némileg emelkedett.

A mezőgazdasági nagyüzemek az alaptevékenységük mellett növekvő mértékben foglalkoznak ipari, építőipari, szolgáltató tevékenységgel. A nem mezőgazdasági jellegű termelés az 1981–1983. években másfélszeresére bővült, aránya az üzemek árbevételében az 1980. évi 31%-ról 38%-ra emelkedett. Ez a tendencia 1984-ben megállt.

A FŐBB NÖVÉNYEK TERMESZTÉSE AZ 1981–1984. ÉVEK ÁTLAGÁBAN

	Összes termelés		Hozamok	
	millió tonna	az 1976–1980. évi átlag %-ában	t/ha	az 1976–1980. évi átlag %-ában
Gabonafélék	14,3	113	5,0	117
Ebből				
búza	5,9	114	4,6	113
kukorica	7,0	110	6,1	125
Cukorrépa	4,6	114	39,1	116
Napraforgó	0,6	199	2,0	123
Burgonya	1,5	94	18,1	128
Szőlő	0,9	105	5,7	124

A gabonafélék és a kapásnövények hozamai gyorsan emelkedtek: az 1981–1984. évek átlagában 15–25%-kal nagyobbak, mint a megelőző öt évben voltak. Gabonatermesztésben hazánk a hektáronkénti 4,6 tonnás búza- és a 6 tonna feletti kukoricahozamokkal a világon a legjobb teljesítményt elérő országok közé tartozik. A gabona össztermelése az utóbbi négy év átlagában a vetésterület csökkenése ellenére több mint másfél millió tonnával (13%-kal) haladta meg az ötödik ötéves terv átlagát. Eredményesen fejlődött az ipari növények termelése, elsősorban a napraforgóé, a zöldségféléké viszont visszaesett.

Az állattenyésztésben a legdinamikusabban a sertéstenyésztés fejlődött. A sertésállomány az utóbbi négy évben 900 ezerrel nőtt, és 1984 végén 9,2 millió darab volt. Ugyanebben az időszakban a sertéshústermelés 22%-kal lett nagyobb. A szarvasmarha-állomány 1981 óta kismértékben csökkent. A tejtermelés – a hozamok 20%-os emelkedése következtében – nőtt. A baromfiállomány növekedése 1983-ban – a kedvezőtlen külpiaci értékesítési lehetőségek miatt – megtorpant, de a baromfihús és a tojás termelése tovább bővült, az utóbbi 1984-ben kissé visszaesett. A takarmánygazdálkodás fokozatosan javul, színvonala azonban továbbra sem kielégítő.

A FŐBB ÁLLATI TERMÉKEK TERMELÉSE

	1976–1980. évek átlaga	1981–1984. évek átlaga
Vágóállat összesen, millió tonna	2,0	2,2
Ebből		
sertés	1,1	1,3
baromfi	0,4	0,5
Tej, milliárd liter	2,2	2,7
Tojás, milliárd darab	4,5	4,4
Gyapjú, 1000 tonna	10,6	12,5

Korszerűsödött és bővült a mezőgazdaság anyagi-műszaki és biológiai alapja. Fokozódott a gépesítés, előtérbe került a nagy teljesítményű, korszerű gépek alkalmazása. Nőtt a műtrágya-, a szervestrágya-, valamint a növényvédőszer-felhasználás. A korábbinál nagyobb figyelmet fordítanak a felhasználás hatékonyságára. Kismértékben javult a talajerő-gazdálkodás, évente mintegy 40 ezer hektár termőföldet javítottak meg. A szigorúbb földvédelmi rendelkezések hatására a mezőgazdaságilag művelt terület csökkenése lelassult, az 1975–1980. évek átlagában évi 30 ezer hektár, az 1980–1984. évek átlagában pedig csak 11 ezer hektár. A parlagterület a korábbi évek 23 ezer hektáros átlagával szemben napjainkban már nem éri el a 10 ezer hektárt.

A szocialista mezőgazdasági nagyüzemek sorában 1984 végén 1279 termelőszövetkezet és 128 állami gazdaság, 62 mezőgazdasági szakszövetkezet és 16 halászati termelőszövetkezet működött. A kialakult üzemi mére-

tek a mezőgazdasági szervezetek többségében elősegítették az anyagi-műszaki fejlődést. A nagyüzemek törekedtek az adottságok jobb kihasználására, a piaci feltételekhez való rugalmas alkalmazkodásra. A mezőgazdasági nagyüzemek egyharmada kedvezőtlen körülmények között gazdálkodik. Ezek jövedelemtermelő és alkalmazkodóképessége kisebb, fejlődésük lassúbb. Tovább növekedett a termelőszövetkezetek, állami gazdaságok és vállalatok működési, gazdálkodási önállósága és érdekeltsége a termelés növelésében, gazdálkodásuk javításában. Fokozódott a nagyüzemek közötti együttműködés. Jelenleg 51 szövetkezeti társulás működik. Négy agráripari egyesülés folytat eredményes tevékenységet, jól illeszkedve a mezőgazdasági együttműködés rendszerébe.

A növénytermesztésben és az állattenyésztésben meghatározóvá vált az iparszerű termelési rendszerek szerepe. A mezőgazdaság eredményeihez hozzájárult az is, hogy nőtt a felső- és középfokú végzettségű szakemberek száma és a dolgozók szakképzettsége.

Az erdő- és fagazdaságok javuló színvonalon elégítették ki a lakosság és a feldolgozóipar igényeit. A kitermelt fa mennyisége az utóbbi négy évben 5%-kal nőtt, és egyre nagyobb részét ipari célokra használják fel. A korábbiaknál lassúbb ütemben folytatódott az új erdők telepítése. Az erdőterület és az élőfa-állomány gyarapodott. Az ország területének 17,6%-át borítja erdő.

A közlekedés és hírközlés

A közlekedés áruszállítási teljesítményei a korábbi évek határozottan növekvő tendenciájával szemben az elmúlt négy év során a gazdasági növekedés lassúbb üteme mellett csak kismértékben bővültek, sőt egyes években (1982-ben és 1983-ban) csökkentek. A vasút és a folyami hajózás teljesítménye 1984-ben 4–6%-kal volt kevesebb, mint 1980-ban, viszont 6–9%-kal nőtt a vezetékes szállítás, a közúti fuvarozás és közel 30%-kal a tengerhajózás áruszállítási teljesítménye az 1980. évhez képest.

A fuvarigényeket – részben a termelés ütemtelensége miatt – a közlekedési vállalatok nem mindig tudták időben kielégíteni.

A távolsági személyszállítás teljesítményei 1980 és 1984 között 8–9%-kal csökkentek, részben a közlekedési tarifák emelése, részben az egyéni közlekedés, a motorizáció fejlődése következtében. A helyi személyszállítás teljesítményei azonban folyamatosan, négy év alatt 7–8%-kal növekedtek.

Folytatódott a vasút-villamosítás és pályakorszerűsítés, új autópálya-szakaszokat adtak át, bővült a metróhálózat, befejeződött az Árpád-híd átépítése és a kapcsolódó kiemelt közlekedési beruházás. Fejlődött a légi közlekedés, folyamatban van infrastrukturális feltételeinek lényeges javítása. Mérsékelt ütemben bővült a közhasználatú közlekedés járműállománya, a korszerűsödés üteme lelassult, a pótlási igények felhalmozódtak. A személygépkocsik száma az elmúlt négy évben 331 ezer darabbal gyarapodott, 1984 végén elérte az 1 millió 344 ezret.

A postai küldeményforgalom mérsékelten, a távbeszélő-forgalom dinamikusan nőtt. A bekapcsolt távbeszélő fő- és mellékállomások száma több mint 170 ezerrel, közel 14%-kal növekedett. A 100 lakosra jutó telefonok száma (közületi telefonnal együtt) 11,8-ről 13,5-re nőtt. Jelenleg 724 településünk és 49 ország (28 európai és 21 Európán kívüli) előfizetői érhetők el távhívással. A távbeszélő-hálózat fejlesztése azonban a szükségletektől lényegesen elmarad. A telefonra várakozók száma tovább növekedett, 1984 végén meghaladta a 430 ezret. Fejlődik a rádió- és televízióműsorok adóhálózata, javultak a vételi lehetőségek.

A vízgazdálkodás

A vízgazdálkodás az ország vízszükségletét – az egyes területeken előforduló időszakos feszültségektől eltekintve – kielégítette. A vízigények növekedése mérséklődött, ugyanakkor nőttek a vizek minőségével szembeni követelmények.

Az utóbbi négy évben mintegy 860 ezer m^3-rel nőtt a közüzemi vízművek napi kapacitása. Az ipari nagyfogyasztók vízhasználatának növekedési üteme lelassult, a lakossági vízfogyasztás továbbra is dinamikusan emelkedett.

1980 és 1984 között 406 ezer lakást kapcsoltak be a közműves vízellátásba, számuk megközelíti a 2 millió 400 ezret. Mintegy 610 kistelepülés közegészségügyi szempontból megfelelő minőségű vízellátása még ma sincs megoldva.

A szennyvízelvezetés és -tisztítás – a korábbi dinamikusabb fejlődés ellenére – nem tartott lépést a vízellátás bővülésével, és nem elégíti ki a szükségleteket. A közüzemi szennyvíztisztítók napi kapacitása mintegy 290 ezer m^3-rel növekedett. Az elvezetett szennyvíznek mintegy kétötöde tisztítják.

A mezőgazdasági vízgazdálkodás a talajvíz-háztartás szabályozásával a nagyüzemi termelést megfelelően segítette. A kiépített öntöző főművek kihasználtsága azonban alacsony.

Fejlődött az árvízvédelem, közel 100 kilométerrel növekedett az előírt méretre kiépí-

tett töltések hossza. (Az árvízvédelem jelentőségét mutatja, hogy az újratermelhető nemzeti vagyon mintegy 25%-a az árvízveszélytől megóvott területen található, és itt él a lakosság egyharmada.)

2. TERÜLETFEJLESZTÉS

A termelőerők területi elhelyezkedése valamivel arányosabbá vált, de a beruházásokra fordítható javak szűkössége miatt jelentősebb, a területi arányokat érintő változások nem következtek be.

Az ipar főleg a meglevő területi bázisokon fejlődött tovább, új nagyberuházásokat elsősorban az energia- és alapanyagiparban valósítottak meg. A vidéki ipari üzemek részaránya az ipari termelésben tovább növekedett. A vállalati szervezeti rendszer korszerűsítése elősegítette a vidéki üzemek, telephelyek gazdasági önállóságának növekedését, környezetükhöz való kötődésük erősítését. A mezőgazdasági nagyüzemek és az élelmiszeripar szerepe a terület- és településfejlesztésben tovább erősödött, nagyobb mértékben járult hozzá az egyes területek gazdasági fejlődéséhez, valamint a területenként eltérő lakossági jövedelmek és életkörülmények különbségének mérsékléséhez. Elsősorban a kedvező természeti adottságú, valamint az előnyös ipari és infrastrukturális hátterű térségek gazdaságai fejlődtek dinamikusan.

A népesség életszínvonalában és életkörülményeiben a területi különbségek mérséklődtek. A városok és a falvak ellátottsági színvonala mindenekelőtt az alapellátásban közeledett egymáshoz. Ebben szerepet játszott a mezőgazdasági üzemek és a falusi lakosság anyagi erőforrásainak fokozott bevonása is.

A lakásellátottság – a fennmaradt feszültségek mellett – tovább javult, az új lakások kétharmada a városokban épült fel. A falvak döntő többségében megszűnt a mennyiségi lakáshiány. A közművesítésben, elsősorban a víz- és a gázellátás fejlesztése került előtérbe. A közműves vízellátásban részesülő lakosság aránya 1980 óta 75%-ról 83%-ra növekedett, főleg a korábban kevésbé ellátott településeken. A kiskereskedelmi hálózat alapterülete 10%-kal bővült. A kulturális, oktatási és egészségügyi ellátás területi különbségei is csökkentek, de még ma is szerepet játszanak a társadalmi egyenlőtlenségekben.

Településrendszerünk átalakulását a városok általános, a falvak differenciált fejlődése jellemezte. A városok száma 96-ról (a fővárost is számítva) 109-re emelkedett. Az átlagosnál gyorsabban fejlődtek a megyeszékhelyek, az üdülőterületek és az iparosodott területek városai. Ugyanakkor a városi lakosság növekedése lelassult. A falusi települések közül elsősorban a nagyobb, városiasodó falvak, illetve a kedvező természeti és gazdasági adottságokkal rendelkező kisebb települések fejlődése gyorsult fel. Kedvezőtlen viszont a több mint 800 (500 lakosnál kisebb lélekszámú) törpefalu helyzete, ahol a népesség 2,4%-a él. A külterületi népesség helyzete javult, de továbbra sem megfelelő a tanyákon élő időskorúak ellátása, szociális gondozása.

3. A NEMZETKÖZI GAZDASÁGI KAPCSOLATOK

A XII. kongresszus határozatának megfelelően – a tovább romló külső feltételek ellenére – fokoztuk részvételünket a nemzetközi munkamegosztásban, szélesítettük külgazdasági kapcsolatainkat. Magyarország – amely a nemzetközi gazdasági kapcsolatokra nagymértékben rá van utalva – napjainkban a világ 143 országába exportál és 103 országból importál.

Az export volumene 1984-ben 28%-kal haladta meg az 1980. évi szintet, az import 4%-os növekedése mellett.

Külkereskedelmi forgalmunk nagyobb hányadát (53%-át) a szocialista országokkal, ennek több mint a felét a Szovjetunióval bonyolítottuk le.

Gazdasági együttműködésünk a szocialista országokkal tovább bővült. A szocialista országokkal folytatott külkereskedelemben az export volumene az utóbbi négy évben 24%-kal, az importé 3%-kal nőtt. Kapcsolatainkban meghatározó szerepet játszanak a KGST tagországai. Továbbra is a KGST-tagországokból, elsősorban a Szovjetunióból szerezzük be a népgazdaság számára szükséges fűtő- és nyersanyag döntő hányadát, valamint egyes nagy fontosságú gépi beruházási javakat. Ugyanakkor gazdasági adottságainknak, termelési szerkezetünknek megfelelően ezekbe az országokba irányul a gép-, a fogyasztásiparcikk- és az élelmiszerexportunk nagy része.

Hazánk a KGST-ben vállalt kötelezettségeinek eleget tett. Adottságainknak és anyagi lehetőségeinknek megfelelően változatlanul részt veszünk a nyersanyag-kitermelő kapacitások bővítésében, főleg a Szovjetunió területén. A KGST-együttműködés eredményeként kerül sor például a népgazdaság energiaellátásában nagy szerepet játszó Paksi Atomerőmű üzembe helyezésére, a

Testvériség gázvezeték újabb szakaszának átadására, vaskohászatunk korszerűsítésére. Az együttműködés jelentősen hozzájárult a közútijármű-ipar, a számítástechnika fejlesztéséhez.

A szakosítási és kooperációs megállapodások alapján lebonyolított külkereskedelmi forgalom az utóbbi négy évben másfélszeresére bővült. Napjainkban a KGST-országokba irányuló magyar export csaknem egyharmada, ezen belül a gép- és vegyipari export közel fele szakosított és kooperációs termék. Az utóbbi években a mikroelektronika területén is kiszélesedett a szakosítás és a kooperáció. Továbbra is aktívan kezdeményezzük a különböző hosszú távú célprogramok kidolgozását és végrehajtását, új együttműködési megállapodások megkötését.

A KÜLKERESKEDELMI FORGALOM VOLUMENÉNEK ALAKULÁSA (AZ 1984. ÉVI AZ 1980. ÉVI %-ÁBAN)

	Kivitel	Behozatal
Szocialista országok	124	103
Fejlődő országok	145	158
Fejlett tőkés országok	132	96
Összesen	128	104

A fejlett tőkés országokba irányuló export volumene – a nehéz értékesítési feltételek, az esetenkénti diszkrimináció ellenére – az import csökkenése mellett bővült. Ezekre az országokra jut külkereskedelmi forgalmunk egyharmada.

A fejlődő országokkal folytatott külkereskedelmi forgalmunk dinamikusan, az átlagot meghaladó ütemben bővült, és ma már ezzel az országcsoporttal bonyolítjuk le a forgalom 11–12%-át (az 1980. évi 9% helyett). A nyersanyagok és a mezőgazdasági termékek mellett jelentősen bővült a lakosság ellátását szolgáló fogyasztási cikkek behozatala. Bővültek a kölcsönös érdekeken alapuló, hosszabb távú kooperációs kapcsolatok. Lehetőségeinkhez igazodva egyes fejlődő országoknak gazdasági segélyt nyújtottunk. Részt vállalunk a fejlődő országok szakemberképzésében, műszaki-tudományos fejlődésük előmozdításában.

Exportunkban még mindig jelentős a kevésbé versenyképes, az alacsony feldolgozottságú termékek aránya. A nemzetközi munkamegosztásban való hatékonyabb részvételünk megalapozása, műszaki színvonalunk emelése érdekében bővítettük a vállalatok közötti tartósabb termelési együttműködést szolgáló kooperációs kapcsolatokat.

A népgazdaság külső egyensúlyi helyzetének javítása, külgazdasági kapcsolataink fejlesztése és ezzel összhangban nemzetközi pénzügyi tevékenységünk élénkítése érdekében csatlakoztunk az ENSZ szakosított pénzügyi szervezeteihez: a Nemzetközi Valutaalaphoz, valamint a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankhoz. Csatlakozásunk nemzetközi fizetőképességünk megőrzéséhez, exportunk növeléséhez egyaránt hozzájárult.

VI. Életszínvonal, szociálpolitika

A lakosság életszínvonala – a társadalom egészét tekintve – alapvetően a XII. kongresszuson meghatározott életszínvonal-politikai céloknak megfelelően alakult. A lakosság reáljövedelme és fogyasztása várhatóan a hatodik ötéves tervben előirányzott vagy azt megközelítő mértékben emelkedik. Javulnak a lakosság életkörülményei, a tervezetthez közelállóan megvalósulnak az ellátás javítását szolgáló kiemelt programok.

Eredményeink értékét növeli, hogy azokat romló, a vártnál nehezebb külső gazdasági körülmények közepette értük el. Az ország nemzetközi fizetőképességének megőrzése a külgazdasági egyensúlyi helyzet olyan mértékű javítását igényelte, amely a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának csökkentését, szigorú és következetes elosztási politika megvalósítását tette szükségessé.

1. JÖVEDELEM ÉS FOGYASZTÁS

A foglalkoztatáspolitika

A teljes foglalkoztatottság - ami a létbiztonság alapvető feltétele – változatlanul érvényesült. A XII. kongresszus határozata alapján több, a munkaerő-gazdálkodás hatékonyságát és a munkakörülményeket javító kormányzati intézkedést hoztak. Mindenütt áttértek az ötnapos munkahétre. Az iparban, az építőiparban és az államigazgatásban lényegében befejeződött a 40 órás munkahét bevezetése. (A mezőgazdaságban – az ágazati sajátosságokat figyelembe véve – a nagyüzemek önkormányzati jogkörben állapítják meg a munkaidőt.) A fizetett szabadság alsó határa 15 napra emelkedett, ami elsősorban a fiatal munkavállalókat érintette kedvezően. A munkaidő-csökkenést a vállalatok szervezési intézkedésekkel, a munkaidő ésszerűbb kihasználásával ellensúlyozták. Bővült a nyugdíj folyósítása melletti munkavégzés időkerete, lehetőség nyílt a gyermekgondozási szabadságon levők részmunkaidős foglalkoztatására. A szabad időben végezhető keresőtevékenység lehetőségeit a mellékfoglalkozások vállalásának könnyítése és a különböző kisvállalkozási formák megjelenése, elterjedése is bővítette.

Jövedelem-, bér-, áralakulás

A lakosság összes jövedelme (a munkajövedelmek, valamint a nyugdíjak, társadalmi juttatások együtt) az elmúlt négy évben mintegy 37%-kal nőtt, és 1984-ben 632 milliárd forintot tett ki. Az egy lakosra jutó évi összes jövedelem mintegy 59 ezer forint volt. A fogyasztói árak 30%-kal emelkedtek, így a lakosság egy főre jutó reáljövedelme átlagosan négy év alatt 5,8%-kal nőtt. (A hatodik ötéves terv 6-7%-os reáljövedelem-növekedést irányzott elő.) A társadalom egyes csoportjainak reáljövedelme csökkent.

A jövedelmeken belül a munkajövedelmek – amelyek a lakosság összes jövedelmének kétharmadát adják – reálértéken kismértékben, mintegy 2%-kal, a nyugdíjak, társadalmi juttatások összességükben 11,7%-kal nőttek. A munkajövedelmek közül a munkások és alkalmazottak reálbére, valamint a termelőszövetkezeti dolgozók reálkeresete mintegy 6%-kal csökkent. A háztáji, kisegítő és egyéni gazdaságokból származó jövedelmek reálértéke ugyancsak némileg mérséklődött. A vállalati és magángazdasági munkaközösségekből, az egyéb magántevékenységekből, valamint az ipari szolgáltató szakcsoportokból származó jövedelmek nőttek, arányuk a munkajövedelmeken belül mintegy 10%-ot tesz ki.

Az egy munkásra és alkalmazottra jutó havi átlagkereset 1984-ben meghaladta az 5500 forintot. Az átlagbérek és -keresetek az egyes ágazatokban, a fizikai és a nem fizikai munkakörökben kis eltéréssel növekedtek. A gazdasági szabályozásban történt változások hatására valamelyest nőtt a bérek és keresetek ösztönző szerepe. Az egyéni bérek és keresetek, valamint a teljesítmények mennyisége és minősége közötti kapcsolat valamelyest erősödött.

A fogyasztói árak összességükben a VI. ötéves tervben előirányzottnál nagyobb mértékben emelkedtek. Az árszínvonalra egyaránt hatottak a központi árintézkedések és a vállalati árváltoztatások, az importárak, valamint az idényjellegű élelmiszerek árá-

nak emelkedése. A legnagyobb mértékben a lakásvásárlás és -építés, a vendéglátás, valamint a szolgáltatások árai emelkedtek. Az áremelések javították – többek között – a belföldi kereslet-kínálat egyensúlyát, befolyásolták a fogyasztási szerkezetet, a külgazdasági egyensúlyi helyzetet, erősítették viszont a bérezésben a nivellálási törekvéseket.

Az alapvető társadalmi rétegek jövedelemszintje közeledett egymáshoz. A munkásosztály és a parasztság egy főre jutó átlagos jövedelme – az 1982. évi felmérés szerint – lényegében azonos. A szövetkezeti parasztságnak a közösből származó átlagkeresete alacsonyabb a munkásokénál, amit a kiegészítő gazdaságban szerzett jövedelmek kiegyenlítenek. Az új gazdálkodási formák megjelenése a lakosság családonkénti, személyenkénti jövedelmeit valamelyest differenciálta. Az aktív keresős családok egy főre jutó jövedelmének különbsége mindenekelőtt a kereső–eltartott arány, valamint a nem szervezett jövedelem-átcsoportosítások következménye. Elsősorban azoknak a családoknak romlott az életszínvonala, ahol több az eltartott, illetve a bér – mint fő jövedelmi forrás – nem tartott lépést a fogyasztói árak emelkedésével.

Nyugdíjak, társadalmi juttatások

A nyugdíjak, társadalmi juttatások összességükben a munkajövedelmeknél gyorsabban növekedtek, arányuk a lakosság jövedelmében 1984-ben 33-34% volt. A nyugdíjak és társadalmi juttatások összege az 1980. évi 148 milliárd forintról 1984-re 212 milliárd forintra emelkedett. A társadalmi juttatások nagyobb hányada pénzbeli.

A gyermekekkel kapcsolatos juttatások közül a családi pótlék az 1980. évi 13,6 milliárd forintról 1984-ben 19,4 milliárd forintra növekedett, erre a célra használtuk fel a nemzeti jövedelem 2,4%-át. 1983. július 1-től valamennyi egygyermekes család, gyermeke 6 éves koráig a korábbi 130 forint jövedelempótlék helyett havi 300 forint családi pótlékban részesül. A kétgyermekes családok gyermekenkénti családi pótléka havi 490 forintról 600 forintra emelkedett. 1984. januártól – a központi áremelkedések ellentételezéseként – a családi pótlék gyermekenként további 70 forinttal nőtt. Családi pótlékban 1984-ben 2 millió 310 ezer – a négy évvel korábbinál 215 ezerrel több – gyermek részesült. A gyermekgondozási segélyt a jogosult nőknek továbbra is mintegy 80–83%-a veszi igénybe. A családi pótlék reálértéke kismértékben meghaladta az 1980. évit, a gyermekgondozási segélyé viszont elmaradt attól. A bölcsődei helyek száma az 1980. évi 65 ezerről 1984 végéig csaknem 70 ezerre emelkedett. A gyermekekkel kapcsolatos összes családi kiadások (élelmezés, ruházkodás) mintegy egyharmadát az állam viseli.

NYUGDÍJAK, TÁRSADALMI JUTTATÁSOK
(milliárd Ft)

	1980	1984
Pénzbeli társadalmi jövedelem	87,0	125,4
Ebből		
nyugdíj	56,0	84,1
családi pótlék	13,6	19,4
gyermekgondozási segély	3,9	3,4
táppénz	8,5	11,3
ösztöndíj, egyéb segély	5,0	7,2
Természetbeni juttatások	60,7	86,4
Ebből		
egészségügyi	18,2	26,0
oktatási, óvodai	25,3	36,5
Nyugdíjak, társadalmi juttatások összesen	147,7	211,8

A pénzbeli társadalmi jövedelemben meghatározó jelentősége van a nyugdíjnak. Nyugdíjakra 1984-ben 84 milliárd forintot fizettek ki, ami a nemzeti jövedelem 10,5%-a. A nyugdíjasok és járadékosok száma 1985 elején megközelítette a 2,3 millió főt. (47%-uk saját jogú, 9%-uk származékos – özvegyi stb. – munkás-alkalmazotti nyugdíjat, 20%-uk mezőgazdasági termelőszövetkezeti vagy szakszövetkezeti nyugdíjat, 6%-uk mezőgazdasági termelőszövetkezeti vagy szakszövetkezeti járadékot, 3%-uk kisipari szövetkezeti nyugdíjat kap, 15%-uk egyéb jogcímen részesül nyugellátásban.) A részükre kifizetett összeg havi átlaga az 1980. évi 2267 forintról 1984-ben 3110 forintra emelkedett. Az 1984-ben megállapított nyugdíjak átlaga a munkásoknál és az alkalmazottaknál 4095 forint volt. A nyugdíjak átlagos összege a munkás-alkalmazotti átlagkereseteket meghaladóan emelkedett. Ennek következtében az átlagos nyugdíjak az átlagkereseteknek 1980-ban 51%-át, 1984-ben 56%-át érték el. A nyugdíjak átlagos összege elsősorban azért növekedett, mert a nyugdíjasok és járadékosok összetétele rendszeresen változik. A nyugdíjasok anyagi helyzetében nagy különbségek tapasztalhatók: a havi nyugellátás összege a nyugdíjasok 17%-ánál 1984-ben nem érte el a 2000 forintot, 14%-ánál a 4000 forintot meghaladta. A leg-

alacsonyabb (2000 forint alatti) nyugdíjak reálértéke – az évi automatikus nyugdíjemelések és az áremelésekhez kapcsolódó intézkedések hatására – emelkedett, az átlagos és annál magasabb nyugdíjaké viszont csökkent.

A nyugdíj a nyugdíjasok összes jövedelmének a háromnegyede. A nyugdíjasok egyötöde (430 ezer fő) alkalmazásban áll. Az ebből származó kereset a nyugdíjasok összes jövedelmének mintegy 6%-át teszi ki. A nyugdíjas-háztartások több mint 60%-ának ház körüli kertből, háztáji és egyéni gazdaságból származó jövedelme is van, ami az összes jövedelem kb. 16%-a. Részfoglalkozásból, a kisgazdaságból elsősorban azoknak a kevésbé idős nyugdíjasoknak van lehetőségük jövedelmük kiegészítésére, akiknek többnyire a nyugdíjuk is magasabb.

Az egyedül élő, önmagukról gondoskodó nyugdíjasok száma mintegy 430 ezer fő. A nyugdíjasok mintegy 60%-a rendszeres egészségügyi ellátásra szorul. Az önmagukat ellátni nem tudó, részlegesen mozgásképes vagy ágyhoz kötött nyugdíjasok aránya különösen az idősebb korosztályokban magas. Az időskorúak szociális gondozása 1980-ban 89 ezer, 1984 végén 100 ezer főre terjedt ki.

A természetbeni társadalmi juttatások szerepe a lakosság jövedelmében valamelyest nőtt. Egyharmad részük az egészségügyi és szociális ellátást, 40%-uk az oktatást, a többi a kulturális, a sport- és az üdülési célokat szolgálta.

A vállalatok és szövetkezetek az utóbbi négy évben mintegy 35 milliárd forintot fordítottak dolgozóik életkörülményeinek javítására.

A lakosság fogyasztása, áruellátása

A lakosság jövedelemfelhasználásában némileg nőtt a pénzmegtakarítás és a lakásépítésre fordított hányad, és mérséklődött a fogyasztásra jutó rész. Így a lakosság egy főre jutó fogyasztása az utóbbi négy évben megközelítően 6%-kal növekedett. (A hatodik ötéves terv a fogyasztás 7–9%-os emelkedésével számolt.)

Az élelmiszer-fogyasztás az összes fogyasztást megközelítő mértékben emelkedett. Szerkezete korszerűbbé vált, növekedett a hús, a tej és tejtermékek, illetve kismértékben a gyümölcs fogyasztása, ugyanakkor csökkent a lisztből készült áruké. Továbbra is magas – nem csökken – a zsiradékok fogyasztása. Az egy lakosra jutó hús- és halfogyasztás az 1980. évi 74 kg-ról 1984-ig 78 kg-ra, a tej- és tejtermékfogyasztás pedig 166 kg-ról 185 kg-ra emelkedett. Az élvezeti cikkek fogyasztása – a korábbi tendenciától eltérően – az átlagosnál jóval kisebb mértékben nőtt.

A ruházati cikkek vásárlása kissé mérséklődött, aránya az összes fogyasztáson belül csökkent. A fűtőanyagok és a háztartási energiafelhasználás korábbi gyors növekedése mérséklődött. A személygépkocsi-vásárlásokat az importlehetőségek korlátozták. A lakosság tulajdonában levő személygépkocsik száma 1984 végén 34%-kal volt több mint 1980-ban. A többi tartós fogyasztási cikk egy főre jutó vásárlása az utóbbi négy év alatt 17%-kal emelkedett. A legtöbb háztartás ma már a tartós fogyasztási javak széles körével rendelkezik. A magasabb fogyasztói igényeket kielégítő készülékek elterjedése folytatódott, a színes televízió, az automata mosógép, a mélyhűtő és egyes híradástechnikai készülékek vásárlása dinamikusan emelkedik, de a kereslet még mindig meghaladja a kínálatot, egyes termékekből átmeneti hiány tapasztalható.

A TARTÓS FOGYASZTÁSI CIKKEK SZÁZ HÁZTARTÁSRA JUTÓ ÁLLOMÁNYA

	1980 végén	1984 végén
Hűtőszekrény	87	101
Mosógép	91	96
Porszívó	76	84
Személygépkocsi	26	34
Rádió	142	157
Televízió	99	108

A lakossági vásárlóerő és a fogyasztói árualapok egyensúlyát – a nehezebb külgazdasági feltételek ellenére – alapvetően sikerült megőrizni. A növekvő fogyasztói igények és a differenciálódó kereslet kielégítése azonban csak részben valósult meg. Törekvéseink ellenére még mindig kevés az olcsóbb termék. Az élelmiszer-ellátás zavartalan, magas színvonalú volt, az áruválaszték bővült, korszerűsödött. Az iparcikkellátás színvonala azonban évenként és árucsoportonként változott.

Tovább korszerűsödött, bővült a kereskedelem, a vendéglátás és a közétkeztetés hálózata. Az új üzemelési formák általában javították a vásárlási körülményeket, emelték a szolgáltatások színvonalát.

2. ÉLETKÖRÜLMÉNYEK

Lakásépítés, lakásgazdálkodás

Az utóbbi négy évben a XII. kongresszus határozatában és az ötéves népgazdasági tervben elfogadott célokkal összhangban 297 ezer lakás épült. Emellett az 1981–1984. években több mint 100 ezer tanácsi kezelésben levő lakást felújítottak, közel 90 ezer lakást korszerűsítettek. A lakásellátás javult. 1985 elején a lakások száma elérte a 3,8 milliót. A 100 lakásra jutó lakosok száma az 1980. évi 302-ről 278-ra, a 100 szobára jutó lakosok száma pedig 152-ről 135-re csökkent. Mérséklődött a kielégítetlen lakásigény, bár Budapesten és egyes nagyvárosokban még mindig számottevő, és az egyik legnagyobb szociális probléma.

Javult a lakások minősége, felszereltsége. Az utóbbi négy évben épített minden 100 lakás közül mindössze 5 egyszobás, ugyanakkor 50 három- vagy több szobás. Ennek következtében a lakásállomány összetétele fokozatosan a több lakószobás lakások irányába tolódott el. Jelenleg a lakások fele kétszobás, több mint egynegyede pedig háromvagy több szobás. Az utóbbi években épített lakások átlagos alapterülete nőtt, 1984-ben elérte a 78 m²-t. Az állami erőből épített lakások átlagos alapterülete 54 m² maradt, a magánépítéssel megvalósult lakásoké viszont 76 m²-ről 82 m²-re nőtt. Kedvezőtlen viszont, hogy a lakásépítés költségei növekedtek. Az utóbbi négy évben az 1 m²-re jutó nettó építési költség – a megépült lakások összességét tekintve – másfélszeresére emelkedett.

Az utóbbi években megváltoztak a lakáshoz jutás és a lakásfenntartás pénzügyi feltételei. A költségvetésből finanszírozott állami lakásépítés mennyisége csökkent (1980-ban 30 ezer, 1984-ben 10 ezer). Előtérbe került a személyi tulajdonú lakásépítés (1980-ban az összes megépült lakás 65%-a, 1984-ben 86%-a személyi tulajdonú). Ennek ösztönzésére és támogatására nőttek a kedvezményes kamatfeltételekkel, hosszú lejáratra igénybe vehető hitelek, bővült a szociálpolitikai támogatásban részesíthetők köre. Az állami lakásépítés csökkenése általában rontotta a szociális szempontból hátrányosabb helyzetben levő családok lakáshoz jutási esélyeit. Az ezzel járó gondokat valamelyest enyhítette, hogy a fiatal házasokat és a több gyermekes családokat előnyben részesítették a lakáselosztásnál.

A lakásgazdálkodási rendszer korszerűsítése révén nőtt a lakásállomány kihasználtsága és a szervezett lakáscserék száma. 1980 óta mintegy 120 ezer család szervezett csere útján jutott számára megfelelőbb lakáshoz. A lépcsőzetes lakáshoz jutás feltételeinek megteremtésében, valamint a lakáscserék intézményes segítésében még csak kezdeti lépések történtek.

A meglévő lakásvagyon megóvását, korszerűsítését, használati értékének növelését szolgáló anyagi erőforrások nőttek, és a műszaki-szervezési feltételek javultak. Az előirányzott lakásfelújítások, korszerűsítések megvalósultak és az ösztönző pénzügyi intézkedések hatására nőtt a lakosság kezdeményezésére elvégzett korszerűsítések száma is. Az ingatlankezelő szervezetek fejlesztése megkezdődött. A lakásszövetkezetek 250 ezer lakás karbantartásáról gondoskodnak.

Az állami lakásépítés mérséklődésével a személyi tulajdonú lakások építésének növekedésével a modern, iparszerű technológiák alkalmazása visszaszorult, és ismét előtérbe kerültek a hagyományos építési módok.

A közcsatorna-hálózatba, a gázellátásba bekapcsolt háztartások száma az utóbbi négy évben 18, illetve 20%-kal, a távfűtésbe bekapcsolt lakások száma pedig csaknem 120 ezerrel nőtt.

A lakosság részére végzett szolgáltatások

A lakosság részére végzett javító, karbantartó és személyi szolgáltatások teljesítménye 1980 és 1984 között 19%-kal, a korábbi időszaknál mérsékeltebben, azonban a lakosság összes fogyasztását meghaladóan nőtt. A jövedelmek lassúbb növekedésének, illetve a szolgáltatási díjak emelkedésének hatására a szolgáltatások iránti kereslet differenciáltan alakult. A lakosság a kevésbé fontosnak ítélt szolgáltatások kielégítését elhalasztotta, illetőleg az olcsóbb szolgáltatási megoldásokat helyezte előtérbe. Ennek folytán az igények kielégítésében nőtt a kontármunka aránya, illetve a szolgáltatásokat háztartáson belül végzik el. Csökkent – többek között – a mosás, a vegytisztítás, a lábbelijavítás igénybevétele, a ruházati termékek méretre történő készítése, a fodrászat, kisebb mértékben nőtt a motorizációs szolgáltatások és nagyobb – az átlagot meghaladó – mértékben a háztartási gépekkel kapcsolatos, a lakáskarbantartási, a kereskedelmi szolgáltatások, valamint a teherszállítás mennyisége.

A lakosság részére a szolgáltatások 41%-át a szocialista szektor, 59%-át a magánkisipar végezte 1984-ben. A szocialista szektorban az utóbbi években lényegében nem változott a szervezetek és a szolgáltatóhelyek száma.

A megrendelt munkák elvégzésének átlagos időtartama kismértékben csökkent. A szolgáltatások minősége és kulturáltsága nem javult érzékelhetően. A nyitvatartás és a munka elvégzése gyakran nem igazodik a megrendelők időbeosztásához.

Környezetvédelem

Társadalmi-gazdasági fejlődésünk természetes velejárójaként hazánkban is előtérbe került az emberi környezet megóvása. A társadalom fokozott figyelmet fordít az új környezeti ártalmakra és hatásaik elhárítására. A környezetvédelem a gazdaságpolitika szerves részévé vált, és a gazdálkodás tényezői között is megjelent.

Az utóbbi négy évben a nemzeti jövedelem 1,5–2%-át fordítottuk környezetvédelemre. A kormányzati és helyi intézkedések, erőfeszítések hatására lefékeződött a környezetszennyeződés növekedése. Eredményeket értünk el a szigorúbb környezetvédelmi követelmények meghatározásában és a hosszabb távra szóló tennivalók megalapozásában.

Felszíni vizeink szennyezettsége mérséklődött nagyobb folyóinkban, tavainkban. Növekvő figyelem és erőfeszítés irányult a Balaton vízminőségének javítására, a megtett intézkedések kedvező hatásai már érezhetők. A felszín alatti vízkészlet, különösen a talajvíz azonban egyes térségekben erősen szennyezett. A vízkészletek minőségének megóvása érdekében szigorúbb követelmények érvényesítése vált szükségessé.

A levegő szennyezettsége – főként Budapesten és egyes ipari központokban – csökkent. Nagyvárosainkban azonban a közlekedés levegőt szennyező hatása és zajártalmai továbbra is nagy gondot okoznak.

A hulladékok növekvő tömege – a hulladékhasznosítás javulása ellenére – a környezetvédelem számára egyre nagyobb feladat. Kezdeti eredményeket értünk el a veszélyes hulladékok nyilvántartásában, és megkezdődött a lerakóhelyek és az égetőművek telepítése.

Az ország területéből mintegy 472 ezer hektáron természeti értékeink megkülönböztetett védelemben részesülnek.

Turizmus

A turizmus szerepe a társadalmi-gazdasági életben az elmúlt években növekedett. Fejlődésében és fejlesztésében egyaránt a minőségi elemek kerültek előtérbe. 1984-ben 13,4 millió külföldi látogató érkezett hazánkba, valamivel kevesebb, mint 1980-ban. A hazánkba látogató külföldiek 74%-a szocialista országokból érkezett. Az utóbbi négy évben a nem szocialista országokból érkezők száma 1,6 millióval nőtt. A szálláshelyek külföldi vendégforgalma 45%-kal, a nemzetközi idegenforgalomból származó devizabevételek több mint kétszeresükre emelkedtek.

A magyar állampolgárok külföldi utazásainak száma az utóbbi években 4–5 millió között váltakozott. A külföldre utazók közül több mint félmillió tőkés országokba látogatott 1984-ben.

A belföldi turizmus, az üdülés, a víkendezés, a kirándulások egyre nagyobb szerepet játszanak a szabad idő hasznos eltöltésében. Folyamatosan gyarapszik a lakosság által épített üdülők, nyaralók száma. Széles körűvé vált a szakszervezeti, vállalati üdültetés, jelentősen bővült az ifjúsági turizmus.

A kereskedelmi szálláshelyek száma az elmúlt négy évben 27%-kal, ezen belül a szállodai férőhelyeké 26%-kal nőtt. A szállodai férőhelyek száma 1984 nyarán meghaladta a 43 ezret, az egyéb szálláshelyeké – elsősorban a kempingek és a fizetővendéglátás bővülése révén – megközelítette a 260 ezret.

Az egészségügyi és szociális ellátás

A járó és az otthonukban fekvő betegeket ellátó körzeti orvosok száma 1984 végén 4248 volt, 4,9%-kal több, mint 1980-ban. A körzeti gyermekgyógyászok száma ebben az időszakban 1042-ről 1205-re nőtt. Egy körzeti és gyermekkörzeti orvosra átlagosan 1955 lakos jut. A központi orvosi ügyeleti szolgálat a körzetek mintegy 76%-ára terjed ki. Üzem-egészségügyi ellátás 2343 vállalatnál van, ebben 2319 fő- és részfoglalkozású üzemorvos, illetve üzemi körzeti orvos vesz részt.

A szakorvosi rendelők és gondozók naponta 45 ezer orvosi munkaórában látják el a járó betegeket.

A szűrési-gondozási rendszer létrehozása, kiterjesztése és továbbfejlesztése folytatódott. A megyék zömében a tüdőszűréshez kapcsolódóan más irányú szűrővizsgálatokat is végeznek, a nőgyógyászati és más rákszűrések száma megközelíti az évi 1 milliót. Teljeskörűen kiépült a család- és nővédelmi tanácsadó szolgálat.

A tízezer lakosra jutó kórházi ágyak száma 89,2-ről 94,1-re nőtt, ez összesen 100 271 működő kórházi ágyat jelent. Az ötnapos munkahétre való átállás során létrejöttek a kórházak betegfelvételi egységei, de az ágystruktúra módosításában lassú az előrehaladás. Több szívműtétet végeztek, javult a kardiológiai intenzív ellátás, bővült a baleseti sebészeti kapacitás. Jelenleg 17 műveseál-

lomás működik. Elmaradnak viszont a növekvő szükségletektől a mentálhigiénés ellátás feltételei.

Javultak az Országos Mentőszolgálat működésének feltételei.

A gyógyszertári hálózat már az előző tervidőszakok során kiépült, új gyógyszertárak az új lakótelepeken, városközpontokban épültek. A közforgalmú gyógyszertárak száma 1418.

Jelentős kutatási és gyakorlati eredmények segítették a munkahelyi és munkaköri ártalmak felderítését. A közegészségügyi-járványügyi szolgálat kielégítően látja el feladatait az egyedi fertőző megbetegedések és járványok kórokozóinak megállapítása, a fertőző források és a terjedési mód felderítése, valamint a kialakult járványok leküzdése terén.

A befogadóképesség bővítéséből és az igénylők számának csökkenéséből következően javultak a bölcsődei elhelyezés lehetőségei. Elegendő a csecsemőotthoni hely, elmaradt viszont a szükséglettől az egészségügyi gyermekotthonok kapacitásának bővülése.

Az öregek napközi otthona férőhelyeinek száma a tervezettnél nagyobb mértékben gyarapodott. Ezekben az intézményekben 1984-ben mintegy 26 ezer (1980-ban 21 ezer) rászorulót gondoztak. A házi szociális gondozók száma 16 ezerről 19 ezerre nőtt, az általuk ellátottak száma 35 ezerről mintegy 50 ezerre növekedett az elmúlt négy évben.

A tanácsi és a központi szociális otthonok fejlesztése elmarad a tervezettől. A férőhelyek száma négy év alatt 33 700-ról 36 300-ra, 8%-kal emelkedett. Megkezdődött a szociális intézmények szakosítása. kialakulóban vannak a felnőtt értelmi fogyatékosok intézményi gondozásának feltételei.

1980 óta az orvosok száma 9,9%-kal nőtt, tízezer lakosra a korábbi 28,8 helyett 31,8 orvos jut. 1984 végén Magyarországon 33 893 orvos volt. Jelentősen emelkedett az egészségügyi szakdolgozók száma, jelenleg meghaladja a 130 ezret.

3. A TÁRSADALOMBA VALÓ BEILLESZKEDÉS ZAVARAI

Az utóbbi négy évben a nehezedő gazdasági körülmények és az életszínvonal szinten maradása – a lakosság egy részénél csökkenése – jobban felszínre hozta és ráirányította a figyelmet a társadalomba való beilleszkedés egyes zavaraira. Kiterjedtségük mérséklésére, kedvezőtlen hatásaik csökkentésére egyre erőteljesebb kormányzati és társadalmi tevékenység bontakozik ki.

Az alkoholizmus változatlanul súlyos gondokat okoz. Az alkoholfogyasztás továbbra is nagy, az utóbbi években alig csökkent. Az alkoholisták közül 45-50 ezren részesülnek gyógykezelésben, a tényleges alkoholisták száma azonban – becslések szerint – ennek többszörösére tehető.

Hazánkban is megjelent – bár a külföldön tapasztaltaknál szűkebb körben –, főként a fiatalok között a kábítószer-fogyasztás. Az egészségügyi szolgálat évenként 6 ezer ilyen esetben nyújt segítséget. Kábítószerrel – főként a gyengébb hatású szerekkel – évente 30 ezer lakos kerül kapcsolatba.

A gyámhatóságok és az iskolák adatai szerint a fiatalkorúak mintegy 4,5%-ának személyiségfejlődése veszélyeztetett. A lehetőségekhez viszonyítva sem tekinthető megoldottnak az állami gondozottak, a nevelőotthonokban élők helyzete.

Növekszik a különféle mentális (idegi, lelki) zavarok száma, de erősödik e betegséget feltáró, gyógyító tevékenység is. Az öngyilkosságok száma évenként megközelíti az 5 ezret.

VII. A tudomány, az oktatás, a közművelődés, a művészetek

1. TUDOMÁNYOS ÉLET

Hazánkban 1983-ban 1274 szervezeti egységben (69 kutató-fejlesztő intézetben, 918 egyetemi és főiskolai tanszéken, 207 vállalati és 80 egyéb kutatóhelyen) folytattak kutató-fejlesztő tevékenységet. A kutató-fejlesztő intézetek száma 1980 óta jelentősen csökkent, főként azért, mert a kutatóintézetek egy részét fejlesztő vállalattá, illetve költségvetési intézménnyé (ún. háttérintézetté) szervezték át.

A kutatóhelyeken (kutatóintézetekben, tanszékeken, vállalatoknál és közgyűjteményekben) foglalkoztatottak létszáma az elhatározott intézkedések és az átszervezések ha-

tására az 1980. évi 85 ezerről 1983-ra 78 ezerre csökkent. Ez az aktív keresők 1,6%-a. A kutatóhelyek dolgozóinak hozzávetőleg 47%-a, 36 722 fő tudományos kutató.

A tudományos kutatók „törzsgárdájának" (30–50 évesek) 63%-os létszámaránya mintegy évtizede lényegében változatlan. Jelentősen nőtt viszont az 50 éven felüliek aránya, 1972 és 1982 között 13%-ról 21%-ra, és csökkent a 30 éven aluliak aránya, 21%-ról 16%-ra.

A tudományos kutatóknak 1983-ban mintegy 51%-a foglalkozott a műszaki tudományokkal, 13%-a a természettudományokkal, 8%-a az agrárkutatásokkal, 10%-a az orvostudományokkal, míg 18%-a a társadalomtudományokkal. A tudományágak közötti arány hosszabb ideje változatlan. A kutatóhelyek népgazdasági ági besorolása szerint a tudományos kutatók 33,1%-a az iparban, 3,1%-a az építőiparban, 3,4%-a a mező- és erdőgazdálkodásban, 6,8%-a egyéb anyagi ágakban, 41,8%-a az egészségügyi, szociális és kulturális szolgáltatás, 11,8%-a a közösségi, közigazgatási és egyéb szolgáltatás népgazdasági ágban dolgozik.

A társadalom 1983-ban a kutatási-fejlesztési tevékenységek finanszírozására 23,5 milliárd forintot fordított. Ez – folyó áron – 7%-kal több mint 1980-ban. A kutatási-fejlesztési ráfordítás a nemzeti jövedelem hazai felhasználásának 1980. évi 3,65%-áról 1983-ra 3,27%-ára csökkent. Hasonlóképpen csökkent a kutatási-fejlesztési célú beruházások részaránya, a népgazdasági beruházások 1,61%-áról 1,41%-ára.

A kutatási-fejlesztési ráfordításokból a legnagyobb arányban a kísérleti fejlesztés jellegű tevékenységeket finanszíroztuk. Arányuk 1980 óta 55%-ról 1983-ra 57%-ra emelkedett. Ugyanezen idő alatt az alkalmazott kutatások aránya 31,7%-ról 31,4%-ra, míg az alapkutatásoké 13,3%-ról 11,6%-ra csökkent.

A munkában levő kutatási témák és fejlesztési feladatok száma 1980 és 1983 között kismértékben tovább csökkent, 30 647-ről 30 073-ra. A témáknak hozzávetőleg 8%-a, 2548-nak a kutatása folyik nemzetközi együttműködés keretében, ezek túlnyomó többsége, 1996 a KGST-országokkal. A tudományos célú külföldi utazások száma 1983-ban 21 487 volt, valamelyest több a korábbinál.

1980 és 1983 között jelentősen, 19 496-ról 22 455-re nőtt a tudományos folyóiratokban megjelent dolgozatok (szakcikkek) száma, és ezen belül jelentősen emelkedett a külföldi szakfolyóiratokban közölt cikkek száma (4133-ról 5014-re). Nőtt a bejelentett újítások (4738-ról 5002-re), csökkent viszont a belföldön és külföldön bejelentett találmányok száma (2618-ról 2585-re).

2. OKTATÁS

Az oktatási intézmények fejlesztésére az 1981–1984. években mintegy 23 milliárd forintot fordítottunk. 1983-ban erre a célra a szocialista szervek beruházásaiból 3,21% (1980-ban 3,02%), fenntartásra pedig az állami költségvetési kiadások 6,3%-a (1980-ban 6,02%-a) jutott.

Az óvodákban, az általános és középfokú oktatási intézményekben, a felsőoktatásban, valamint a diák- és nevelőotthonokban 1980-ban 157 700, 1984-ben pedig 178 000 pedagógus dolgozott. 1980-ban az óvónők 7,2%-a, az általános iskolai pedagógusok 3,8%-a képesítés nélküli volt. Az előbbiek aránya 1984-re 4,3%-ra csökkent, az utóbbiaké 4,4%-ra nőtt.

Az állami oktatási intézményekben (beleértve az óvodákat is) 1984-ben – a nappali, esti és levelező tagozatokon összesen – közel 2,4 millió fő tanult.

Az óvodai ellátásban részesülő gyermekek száma az 1980–1984. években jelentősen (37 ezer fővel) csökkent. 1981 és 1984 között 33 600 új óvodai hely épült, ami lehetővé tette, hogy száz óvodás korú gyermek közül 1984-ben 89 járjon óvodába.

A tanköteles korba lépőknek évről évre nagyobb hányada, 1984-ben 97,9%-a részesült iskolai oktatásra való szervezett előkészítésben. A VI. ötéves terv első négy évében 4469 új általános iskolai tanterem épült.

Az általános iskolai tanulók száma – a gyógypedagógiai intézményekben tanulókkal együtt – az 1980–81-es tanévi 1 millió 199 ezerről az 1984–85-ös tanévre 1 millió 328 ezerre nőtt. A 6–13 éves korúak 98,2%-a jár iskolába. A tanítási időn kívüli intézményes ellátásban (napközi, tanulószoba, étkezés, kollégium) részesülő tanulók száma nőtt. 1980-ban a tanulók 45%-a, 1984-ben 54%-a részesült diákétkeztetésben. A napközisek aránya 38,2%-ról 42,6%-ra nőtt. Általános iskolai diákotthonban mintegy 8600 gyermek lakik.

Az általános iskolát a tanköteles korból kilépőknek (16 éveseknek) 1980-ban 95%-a, 1984-ben 96%-a végezte el.

Az általános iskolát 1984-ben végzetteknek 95-96%-a tanul tovább, 21%-uk gimnáziumban, mintegy 72%-uk szakközép-, szakmunkásképző- vagy szakiskolában.

Középfokú oktatásban együttesen a 14–17 éveseknek 1980–81-ben 72,2%-a, 1984–85-ben 71,8%-a vesz részt. 1980–81-ben a

szakmunkástanulók 18,7%-a, a középiskolai tanulók 23,8%-a lakott diákotthonban, tanulóotthonban, kollégiumban; az 1984–85-ös tanévben arányuk 17,2, illetve 20,5%.

1984-ben 48 ezer tanuló tett szakmunkásvizsgát, 46 400-an érettségiztek nappali tagozaton, közülük 25 300-an szakközépiskolában.

A középiskolát végzetteknek 1980-ban 39%-a, 1984-ben 38%-a felsőoktatási intézményben tanult tovább. (A fizikai foglalkozású szülők gyermekeinek aránya az elsőévesek között 39,7%, kismértékben csökkent.)

A felsőoktatási intézmények nappali tagozatain 1984–85-ben 63 200 hallgató tanul. A 18–22 éves népességnek 1980-ban 9,2%-a, 1984-ben 9,9%-a részesült nappali tagozatos felsőfokú oktatásban.

Felsőfokú oklevelet 1984-ben 14 507-en kaptak nappali tagozaton, 352-vel kevesebben, mint 1980-ban.

A felsőoktatási intézmények esti és levelező tagozatán az 1981–1984. években 43 111 hallgató szerzett oklevelet. A középiskolák esti és levelező tagozatán ugyanezen időszak alatt 92 166 tanuló érettségizett. A dolgozók általános iskoláiban az előző négy tanévben 23 484-en fejezték be a 8. osztályt. A dolgozók iskoláiban (általános és középiskolában) 1980-ban összesen 152 300-an, 1984-ben 102 300-an tanultak.

Tovább bővült az iskolán kívüli szakmai tanfolyamok hallgatóinak köre. 1983-ban 427 ezren vettek részt ilyen oktatásban, 65,1%-uk továbbképző tanfolyamon végzett.

3. TESTNEVELÉS ÉS SPORT

A testnevelési és sportmozgalom a beszámolási időszakban közel 4 ezer sportlétesítménnyel gazdagodott. Megépült többek között 440 iskolai tornaterem és tornaszoba, 70 úszómedence, elkészült a Budapest Sportcsarnok. Egy kivétellel minden megyeszékhelyen van sportcsarnok. A széles körű társadalmi összefogás eredményeként mintegy 3 ezer különféle szabadtéri sportlétesítmény – főleg kispálya – épült az iskolák mellett és a lakóterületeken. Számos sportegyesület – bázisszervi és tanácsi támogatással – elismerésre méltó fejlesztési programot valósított meg. Tornaterem az általános iskolák mintegy 70%-ában van, 2500-an kaptak testnevelő tanári, mintegy 200-an sportszervezői diplomát.

A feltételek javulása, a szemlélet kedvező változása következtében nőtt az érdeklődés a szabadidő-sport iránt. Gyarapodott az ilyen jellegű rendezvényeken, akciókon részt vevők száma. Megalakult 150 lakóterületi sportegyesület, az önköltséges testedző tanfolyamokon 158 ezer fő vesz részt, 142 ezer a szervezett természetjárók száma. Ennek ellenére ma is csak kevesek életmódját jellemzi a rendszeres testedzés. Az általános és középfokú iskolai tanulók mindössze 13%-a sportol rendszeresen szabad idejében.

A 3851 sportegyesület és diáksportkör 10 424 szakosztálya 294 ezer igazolt sportoló számára nyújt edzési és versenyzési lehetőséget. A sportolókkal 1270 főfoglalkozású és 13 ezer mellékfoglalkozású edző foglalkozik. A testnevelési és sportmozgalom területén 2250 főfoglalkozású sportvezető és -szervező tevékenykedik. Munkájukat 180 ezer társadalmi aktivista segíti. Az igazolt sportolók létszáma azonban huzamosabb ideje nem növekszik, a sportegyesületek, szakosztályok száma folyamatosan csökken. Élsportolóink számos világversenyen szerepeltek sikeresen. A versenysport nemzetközi eredményessége azonban nem áll arányban a ráfordításokkal, elmaradt a várakozásoktól és a lehetőségektől.

4. KÖZMŰVELŐDÉS

Könyvtárak

Jelenleg 10 010 közművelődési könyvtár működik, 48%-át a tanácsok, 52%-át a szakszervezetek tartják fenn. A könyvtárak száma 4,6%-kal kevesebb, mint 1980-ban, mivel megszüntették a minőségileg nem megfelelő fiókokat és letéti könyvtári szolgáltató helyeket.

A közművelődési könyvtárak könyvállománya ezalatt 14,6%-kal nőtt és 1983-ban meghaladta a 46,6 millió egységet. A gyarapításra fordított összeg négy év alatt országosan 21%-kal nőtt. A növekedés a tanácsi könyvtárakban volt intenzívebb. A beiratkozott olvasók száma azonos szinten van az 1980. évivel: 2 millió 226 ezer fő, a kölcsönzött kötetek száma 3,2%-kal csökkent. A könyvtárhasználati szokások módosulása következtében nőtt a helyben olvasás, az ismeretterjesztő és szakirodalmi jellegű művek használata. A hálózatban 3896 főfoglalkozású könyvtáros dolgozik, 10,3%-kal több mint 1980-ban.

Az általános és középiskolai könyvtárak száma 6,5%-kal csökkent, a közigazgatási változások, a kettős funkciójú iskolai-közművelődési könyvtárak kialakítása következtében. Könyvállományuk 20%-kal gyarapodott, jelenleg közel 19 millió kötet. Az állo-

mány bővítésére fordított összeg négy év alatt 59,2%-kal lett nagyobb. A beiratkozott olvasók száma ebben a könyvtártípusban 21,2%-kal, a kölcsönzött kötetek száma 16,2%-kal nőtt. Az országban 122 kiemelt (országos feladatkörű) és 738 egyéb jellegű szakkönyvtár működik. Könyvállományuk 43 millió egység. Állománygyarapításra 17%-kal többet költhettek, mint 1980-ban. A beiratkozott olvasók száma 2,3%-kal kevesebb (408 ezer fő), és 7,5%-kal kevesebb kötetet kölcsönöztek, mint 1980-ban.

Új könyvtár épült többek között Szegeden, Mosonmagyaróváron, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, az Állatorvostudományi Egyetemen. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózata néhány fiókkal bővült. 1985-ben a Budavári Palotában átadják az Országos Széchényi Könyvtár új épületét és Békéscsabán az új megyei könyvtárat.

Művelődési otthonok

1980-ban a tanácsi, a szakszervezeti és egyéb szervek összesen 2554 művelődési otthont tartottak fenn. 1983-ban az intézmények száma 2524 (a telephelyek száma 1085-ről 1148-ra emelkedett).

A művelődési otthonok ismeretterjesztő rendezvényeit 1980-ban 4 millió 656 ezren, 1983-ban 4 millió 369 ezren látogatták. A műsoros esteken részt vevők száma 9 millió, illetve 9,1 millió.

A működő művészeti csoportok száma 1980-ban 10 274, taglétszámuk 207 ezer; ugyanez 1983-ban 9943, illetve 204 ezer.

A művelődési otthonokban 1980-ban 5086 szakkör működött 152 ezer taggal; 1983-ban 5058 szakkör 145 ezer taggal.

A klubok és klubfoglalkozások iránti érdeklődés tovább növekedett. A művelődési otthonokban működő klubok száma 1980-ban 5717, 1983-ban 6053. A foglalkozásokon részt vevők száma 6 millió 226 ezerről 6 millió 549 ezerre emelkedett.

A tanácsi művelődési otthonokban 1980-ban 2431, 1983-ban 2699 főfoglalkozású népművelő dolgozott.

Jelentős intézmények épültek Nyíregyházán, Sárospatakon, Zalaegerszegen, Nádudvaron, Gödöllőn, Budapesten, és több rekonstrukciót hajtottak végre.

Múzeumok

A múzeumok és múzeumi kiállítóhelyek száma az 1980. évi 487-ről 1984-ben 594-re emelkedett. Ebből a fővárosban 68, a városokban 285, a községekben 241 várja a látogatókat. A múzeumokban az elmúlt években közel azonos számban, 1984-ben 2118 alkalommal rendeztek kiállításokat. A látogatók száma ugyanakkor az 1980-as 16,2 millióról 1984-ben 19,2 millióra emelkedett. Jelentős a múzeumokban végzett tudományos és kutatómunka. Új múzeum létesült Kecskeméten, Salgótarjánban, Makón; Szombathelyen pedig képtár. Néhány jelentős nagy közgyűjteményünk épületének állapota leromlott, felújításuk lassan folyik.

Levéltárak

Levéltáraink az államalapítástól a legújabb korig keletkezett 198 ezer folyóméter egyedi, pótolhatatlan történeti forrásanyagot őriznek, amelynek egyharmada a felszabadulás után keletkezett. A legújabb kori irathanyag jelentékeny része veszélyeztetett állapotban van.

A levéltári hálózaton belül meghatározó szerepet tölt be a két országos és a húsz tanácsi levéltár. Mellettük nyolc szaklevéltár és 37 egyházi szaklevéltár gondozza az irathanyagot. Szolnokon új levéltár épült. A helyi erők összefogásával jobb elhelyezési körülményeket alakítottak ki több megyében.

5. IRODALOM, MŰVÉSZETEK

Irodalom, könyvkiadás

A kiadott könyvek és füzetek száma 9254-ről 10 421-re, az összes példányszám pedig 104,3 millióról 118,1 millióra nőtt, az egyes kiadványok átlagos példányszáma (11 300) nem változott. A könyvek példányszáma 94,7 millióról 103 millióra, a kiadott könyvek száma 8241-ről 9128-ra nőtt.

1984-ben 918 szépirodalmi művet adtak ki (1980-ban 757-et), példányszámuk a korábbi 17,7 millióval szemben 19,1 millió. Az összes kiadott szépirodalmi könyv közül 548 mű (1980-ban 386) magyar szerző műve, ezek 1980-ban 7,6 millió, 1984-ben 9,3 millió példányban jelentek meg. Az élő magyar szerzőktől kiadott szépirodalmi művek száma 1980–1984 között 266-ról 396-ra, példányszámuk pedig 4,4 millióról 5,8 millióra növekedett. A könyvkereskedelem forgalma 1980–1984 között 2,8 milliárd forintról 4 milliárd forintra emelkedett.

Film

A bemutatott játékfilmek száma 1980-ban 220, 1984-ben 193 volt; 60,7, illetve 71 millióan néztek meg filmszínházi előadásokat.

Az egész estét betöltő magyar alkotások száma ugyanezen idő alatt nem változott. (1984-ben 24 nagyjátékfilm készült mozifor-

galmazásra, 1980-ban 26.) A magyar filmek látogatóinak száma 10,9 millióról 14,1 millióra nőtt. 1980-ban tőkés és fejlődő országokból 84, a Szovjetunióból 37, a többi szocialista országból 63 filmet importáltunk. 1984-ben 104, 29, illetve 52 filmet hoztunk be a fent említett országokból.

1984-ben a hazai mozinézők 63,9%-a tőkés, 16,2%-a szocialista importból származó filmet nézett meg. Az összes látogató 19,9%-a magyar filmre váltott jegyet.

Színház

A színházi előadások száma az 1980-as 10 765-ről 1984-re 12 226-ra, a színházlátogatóké 4,8 millióról 5,1 millióra nőtt. (Az Állami Operaház és az Erkel Színház, valamint a szabadtéri színpadok színházi és operaelőadásai és látogatói nélkül.)

1983-ban az előadások 31%-a (3780) gyermek- és ifjúsági előadás volt, a látogatók száma – a felnőtt-előadásokhoz szervezett ifjúsági látogatókkal együtt – meghaladta az 1.7 milliót.

Az egy fizető látogatóra jutó állami támogatás 1980-ban átlag 86 forint volt, 1983-ban 107 forint. A bérleti rendszer jelentősége évről évre csökken.

Opera, hangverseny

A Magyar Állami Operaház két színházának látogatottságát az utóbbi néhány évben befolyásolta az a körülmény, hogy az Operaház rekonstrukciója miatt csak az Erkel Színház működött. Így 1984-ben 1980-hoz képest 76 előadással kevesebbet rendeztek, viszont az Operaház 1984. évi megnyitásával a látogatók száma (656 ezer fő) csaknem elérte az 1980. évi szintet (659 ezer fő).

Az Országos Filharmónia 2421 koncertjét 1984-ben 1 millió 128 ezer fő látogatta, ami lényegében azonos az 1980. évivel.

A gépzene gyors elterjedését jelzi, hogy az elmúlt évben belföldön 9,3 millió darab hanghordozót (hanglemezt és műsoros kazettát) adtak el, az 1980. évi 7,7 millió darabbal szemben. Az összes belföldi értékesítésen belül a közművelődési szempontból kiemelt jelentőségű hanghordozók (komoly zene, irodalom, folklór, oktatási célú) eladása az 1980 évi 1 millió 840 ezer darabról 1984-re 2 millió 530 ezerre emelkedett. A magyar hanglemezgyártás fejlődését mutatja, hogy az 1980. évi 8,3 millió darabbal szemben 1984-ben 9,8 millió darab hanghordozót gyártottak.

Képzőművészet

1981 és 1983 között a művészeti jellegű kiállítások és látogatók száma jelentősen emelkedett. Az 1981-ben megrendezett 1150 kiállításnak 2,4 millió látogatója volt, az 1983. évi közel 1600 kiállítást 3,5 millióan tekintették meg.

A Képcsarnok Vállalat 1980-ban 326 millió forint, 1983-ban 397 millió forint, az Iparművészeti Vállalat 1980-ban 454. 1983-ban 516 millió forint értékben adott el műalkotásokat.

6. A TELEVÍZIÓ, A RÁDIÓ, A SAJTÓ

1984-ben 1,4 milliárd példányban jelentek meg a napilapok, hetilapok, folyóiratok. Az összes sajtó-előfizetések száma 1984 végéig 8,8 millió volt, szemben az 1980. évi 8,3 millióval.

A rádiózás elterjedése hazánkban csaknem teljesnek mondható, a becslések szerint mintegy 6 millió rádiókészülék van a lakosság tulajdonában. A televízió-előfizetők száma 1984-ben megközelítette a 2 millió 900 ezret. A lakosság 95%-a hallgat rádiót, 94%-a néz televíziót.

A rádió műsorideje az 1980. évihez képest – heti átlagban – 25,8%-kal emelkedett. A három adó együttesen heti 414 órán át sugároz műsort. A sugárzott programok 26%-a politikai, 71%-a kulturális, szórakoztató vagy ismeretterjesztő jellegű, 2%-a sportközvetítés, 1%-a pedig reklám. Hetente a felnőtt lakosság csaknem 16, a fiatalok pedig 26 órán át hallgatják a rádióműsorokat. A rádióműsorok vétele az elmúlt években nem javult lényegesen, a Kossuth rádió az ország területének 93%-án, a Petőfi rádió 90%-án, a 3. műsor 93%-án hallható. Kedvezőbb műsorvételi lehetőségek megteremtésére a következő években kerülhet sor. A Rádió 1984 októberétől az URH-sávban megkezdte a Petőfi-műsor 24 órás sugárzását.

A Magyar Televízió jelenleg két programon átlagosan heti 91 óra műsort sugároz. A sugárzott programok 26%-a politikai, 61%-a kulturális, ismeretterjesztő vagy szórakoztató műsor; 10% a sportközvetítések aránya és 3% a reklám. A műsorok csaknem háromnegyed részét, 7 ezer műsoregységet, az MTV állítja elő. A műsorok 30%-a ismétlés. A színes műsorok adásideje 9 év alatt hatszorosára nőtt, ma a teljes műsoridő 80%-át adja. (A színes vevőkészülékek aránya mintegy 12%.) A második program adásideje két és félszeresére emelkedett. Az elmúlt időszak jelentős eredménye a pécsi és a szegedi körzeti stúdiók megalakulása, a budapesti regionális adás megindítása. Terjed a városi kábeltelevíziózás.

VIII. Külpolitika, nemzetközi kapcsolatok

1. A VARSÓI SZERZŐDÉS TAGÁLLAMAINAK FONTOSABB ÉRTEKEZLETEI

1980. május 14–15. Varsó

A Varsói Szerződés tagállamainak Politikai Tanácskozó Testülete a szocialista közösség védelmi szövetsége létrejöttének 25. évfordulóján nyilatkozatot fogadott el az európai enyhülésért és biztonságért, a világbéke megszilárdításáért folytatott küzdelem időszerű kérdéseiről.

1980. október 19–20. Varsó

A Varsói Szerződés tagállamai Külügyminiszteri Bizottsága eszmecserét folytatott a nemzetközi helyzet időszerű kérdéseiről, különös tekintettel az európai kontinens békéjét fenyegető veszélyekre.

1980. december 5. Moszkva

A Varsói Szerződés tagállamainak párt- és állami vezetői véleményt cseréltek a nemzetközi helyzet fejleményeiről és a különböző társadalmi rendszerű államok közötti megélénkült politikai érintkezések, a legfontosabb nemzetközi problémákról folyó dialógus jelentőségéről. A tanácskozás résztvevői üdvözölték a madridi találkozó munkájának megkezdését, és ismételten kinyilvánították a szocialista országok arra irányuló készségét, hogy hozzájárulnak a béke megszilárdításához, az enyhülési politika folytatásához, a konfliktusok tárgyalások útján történő megoldásához.

1981. december 1–2. Bukarest

A Varsói Szerződés Külügyminiszteri Bizottsága áttekintette a folyamatban levő fegyverkorlátozási és leszerelési tárgyalások helyzetét, valamint az európai biztonsági és együttműködési értekezleten részt vett államok képviselői madridi találkozójának menetét.

1982. október 21–22. Moszkva

A Varsói Szerződés Külügyminiszteri Bizottsága véleménycserét folytatott az európai béke és biztonság megszilárdításának, az enyhülés és a nemzetközi együttműködés fejlesztésének kérdéseiről, valamint a nemzetközi biztonság más időszerű problémáiról.

1983. január 4–5. Prága

A Varsói Szerződés tagállamainak Politikai Tanácskozó Testülete Politikai Nyilatkozatában a béke megőrzése, a nemzetközi biztonság megszilárdítása, az enyhülési folyamat folytatása érdekében a fegyverkezés valamennyi területét érintő fegyverkorlátozási és leszerelési javaslatokkal fordult a NATO-államokhoz. A Testület indítványozta az Észak-atlanti Szövetség tagállamainak: kössenek szerződést a katonai erő alkalmazásáról való kölcsönös lemondásról és a békés kapcsolatok fenntartásáról.

1983. április 6–7. Prága

A Varsói Szerződés Külügyminiszteri Bizottságának ülésén áttekintették a Politikai Tanácskozó Testület azon javaslatainak megvalósításával kapcsolatos kérdéseket, amelyek a nukleáris háború elhárítására, az enyhülési folyamat továbbvitelére és megerősítésére, a leszerelés előmozdítására, a biztonság megszilárdítására és az együttműködés fejlesztésére irányulnak Európában és az egész világon.

1983. június 28. Moszkva

Hét európai szocialista ország párt- és állami vezetői közös nyilatkozatot fogadtak el az amerikai közepes hatótávolságú nukleáris rakéták néhány NATO-országba tervezett telepítésének előkészületei miatt feszültebbé vált nemzetközi helyzetről. A dokumentum aláírói síkraszálltak az erőegyensúly biztosításáért a fegyverzetek lehető legalacsonyabb szintjén, és megerősítették országaik arra irányuló készségét, hogy a Helsinki Záróokmány szellemét és betűjét követve továbbra is a békés egymás mellett élés alap-

ján fejlesszék kapcsolataikat más országokkal.

1983. október 13–14. Szófia

A Varsói Szerződés Külügyminiszteri Bizottsága áttekintette a nemzetközi légkört befolyásoló eseményeket, különös tekintettel az európai helyzet alakulására. Az ülésen elfogadott Közlemény ismételten rámutatott a figyelmet a Varsói Szerződés korábbi átfogó javaslataira, amelyek a nukleáris háború elhárítása érdekében a fegyverkezési hajsza megszüntetését, a leszerelést és az enyhülést, az európai béke és biztonság megszilárdítását célozzák.

1984. április 19–20. Budapest

A Varsói Szerződés Külügyminiszteri Bizottsága megvizsgálta az amerikai közepes hatótávolságú nukleáris rakéták néhány NATO-államban megkezdett telepítésével Európában létrejött helyzetet, s a közösen elfogadott Közleményben szorgalmazta a Varsói Szerződés által korábban előterjesztett leszerelési javaslatokra adandó érdemi és konstruktív választ a nyugati partnerek részéről, többek között az európai bizalom- és biztonságerősítő intézkedésekkel és leszereléssel foglalkozó stockholmi konferencián.

1984. december 3–4. Berlin

A Varsói Szerződés Külügyminiszteri Bizottsága hangsúlyozta: az európai helyzetet tovább élezte, hogy néhány nyugat-európai NATO-országban folytatják az amerikai közepes hatótávolságú rakéták telepítését, ami a fegyverkezési verseny új, különösen veszélyes szakaszát nyitotta meg földrészünkön. A miniszterek üdvözölték a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok megállapodását a nukleáris és az űrfegyverzet egész kérdésköréről szóló tárgyalásokról.

Egyéb tanácskozások

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa óta eltelt időszakban a Varsói Szerződés tagállamainak parlamenti képviselői rendszeres konzultatív találkozóikon elemezték a nemzetközi helyzet aktuális kérdéseit, és közös javaslatokkal fordultak az Észak-atlanti Szövetség és a világ más országainak parlamentjeihez és parlamenti képviselőihez, szorgalmazva a párbeszéd folytatását és a fegyverkezési hajsza megszüntetéséért, a leszerelésért, az államok közötti kölcsönösen előnyös együttműködésért történő fellépést.

A beszámolási időszakban a Politikai Tanácskozó Testülettől kapott feladatok végrehajtása érdekében – belső ügyrendjének megfelelően – rendszeresen ülésezett a Varsói Szerződés tagállamainak Honvédelmi Miniszteri Bizottsága.

2. A KÖLCSÖNÖS GAZDASÁGI SEGÍTSÉG TANÁCSA

A XII. kongresszus óta eltelt időszakban a KGST-tagországok közötti gazdasági együttműködés középpontjában változatlanul a Komplex Programban, illetve az azt konkretizáló hosszú távú együttműködési célprogramokban foglalt fő feladatok megoldása állt.

A kormányfők részvételével minden évben megtartották a KGST esedékes ülésszakait. 1984-ben Moszkvában rendkívüli ülésszakot is tartottak, amelyen intézkedéseket hoztak a KGST felső szintű gazdasági értekezlete határozatainak végrehajtására. 1980 márciusa óta a KGST Végrehajtó Bizottsága 20 ülést tartott. A KGST együttműködési és állandó bizottságai ugyancsak rendszeresen üléseztek.

Az elmúlt öt esztendőben a KGST-tagországok figyelmüket az ötéves gazdaságfejlesztési tervek egyeztetésére, a műszaki fejlesztési politika összehangolására, az energia- és nyersanyagszükségletek kielégítésére és az ésszerű felhasználás érdekében megvalósítandó, valamint a lakosság jobb élelmiszer-ellátását szolgáló együttműködésre, a feldolgozóipari szakosítás és kooperáció további bővítésére és elmélyítésére összpontosították.

Jelentős sokoldalú nemzetközi együttműködési egyezmények születtek a korszerű technika legfontosabb területein: az új számítástechnikai eszközök kifejlesztéséről és kölcsönös szállításáról; az egységes elektronikai alkatrészbázis és digitális átviteltechnikai rendszer létrehozásáról, az ipari robotok és a mikroprocesszoros technika kifejlesztéséről, alkalmazásáról; a mikroelektronikai elemek előállításához szükséges nagy tisztaságú anyagok és technológiai berendezések gyártásáról.

Folytatódott a korábban megkötött gyártásszakosítási és kooperációs megállapodások, így az atomerőművi berendezések sokoldalú nemzetközi gyártásszakosításáról, valamint kölcsönös szállításáról szóló egyezmény végrehajtása.

A Végrehajtó Bizottság és a KGST más szervei rendszeres konzultációkat folytattak az országok gazdaságpolitikájának időszerű kérdéseiről, az együttműködés aktuális problémáiról, a gyártásszakosítás és a termelési kooperáció fejlesztésének irányairól, a KGST-tagországok és a fejlődő országok közötti gazdasági együttműködés kérdéseiről, a korábbi határozatok, cselekvési programok és az érvényben levő megállapodások teljesítéséről.

A két kongresszus közötti időszakban tovább növekedett a KGST-együttműködés iránti nemzetközi érdeklődés. Bővült a kétoldalú egyezmények alapján a KGST-vel együttműködő országok köre, aláírták a KGST és Nicaragua közötti együttműködési egyezményt. Növekedett a KGST egyes szerveinek ülésein megfigyelőként részt vevő országok száma is. Tárgyalások folytak a KGST és az Európai Gazdasági Közösség kapcsolatairól.

Gazdasági együttműködésünk kiemelkedő eseménye volt a KGST-országok kommunista és munkáspártjainak első, illetve főtitkárai részvételével 1984 júniusában Moszkvában megtartott felső szintű gazdasági értekezlet. A tanácskozás alapvető célja az volt, hogy olyan intézkedéseket dolgozzon ki és hagyjon jóvá, amelyek a gazdaságépítő munka megváltozott feltételei mellett a tagállamok együttműködésének további elmélyítését hivatottak szolgálni. Az értekezleten áttekintették a világban és a közösség országaiban kialakult gazdasági helyzetet, az együttműködés eredményeit és akadályait, meghatározták a további feladatokat.

A tanácskozás megállapította, hogy az elmúlt másfél évtizedben a KGST-országok figyelemre méltó eredményeket értek el gazdaságuk fejlesztésében, bővült sokoldalú gazdasági, tudományos-műszaki együttműködésük. Közös erővel jelentős – mindenekelőtt az anyag- és energiaellátás javítását szolgáló – gazdasági objektumok létesültek. Nagymértékben nőtt a kölcsönös áruforgalom. Kiterebélyesedett a szakosítás és a termelési kooperáció országaink között a feldolgozóiparban, elsősorban a gépiparban. A gazdasági építőmunka megváltozott külső és belső feltételei ugyanakkor befolyásolták a gazdasági integráció kibontakozásának ütemét és módját, az együttműködés eszköz- és intézményrendszerének fejlesztését és súlyponteltolódásokat okoztak a Komplex Program teljesítésében.

A felső szintű tanácskozás legfontosabb feladata az volt, hogy elősegítse a KGST-ben megvalósuló együttműködés magasabb színvonalra emelését, kijelölje azokat a stratégiai célokat és teendőket, amelyek hosszabb távra megalapozzák a tagországok gazdasági fejlődését.

A fő cselekvési irányok közül a legfontosabbak: a tagországok gazdaságpolitikájának egyeztetését szolgáló konzultációk gyakorlatának erősítése, a népgazdasági tervkoordináció továbbfejlesztése; a gazdaságfejlesztési stratégia és a szocialista nemzetközi munkamegosztás fő irányainak kijelölése, ezen belül az energia- és nyersanyagszükségletek biztonságos kielégítése, a feldolgozóipari kooperáció elmélyítése, a lakosság élelmiszerekkel és ipari fogyasztási cikkekkel való jobb ellátása, a közlekedés fejlesztése; a tudományos-műszaki együttműködés javítása; a KGST működési mechanizmusának tökéletesítése, eszközrendszerének korszerűsítése.

A KGST felső szintű értekezletén a gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés továbbfejlesztésének fő irányairól elfogadott nyilatkozat összhangban van hazánk és az egész közösség érdekeivel, törekvéseivel. Hozzájárul a tagországok kiegyensúlyozott és dinamikus fejlődési lehetőségeinek javításához, a gazdálkodás hatékonyságának növekedéséhez, a műszaki haladás meggyorsításához.

3. A KÉTOLDALÚ ÁLLAMKÖZI KAPCSOLATOK

A Magyar Népköztársaság 1980. április 1-én 126 országgal állt diplomáciai kapcsolatban. Azóta további 4 országgal vettük fel a diplomáciai kapcsolatot (Botswana Köztársaság, Dominikai Köztársaság, Lesotho Királyság, Zimbabwe Köztársaság). Jelenleg 129 országgal állunk nagykövetei szintű és egy országgal főkonzuli szintű diplomáciai kapcsolatban. Tovább szélesedtek államközi kapcsolataink szerződéses alapjai. Az MSZMP XII. kongresszusa óta szocialista országokkal 122, fejlődő országokkal 76, fejlett tőkés országokkal 65, összesen 263 új kétoldalú állam- és kormányközi egyezményt kötöttünk.

Kapcsolataink a szocialista országokkal

Az MSZMP XII. kongresszusa óta 47 hivatalos kétoldalú megbeszélésre került sor 12 szocialista ország vezetőivel, pártjaink központi bizottságai első titkárainak, illetve főtitkárainak, valamint állam- és kormányfőinek részvételével. Ezen belül 14 alkalommal folytattunk eszmecserét a Szovjetunió, 7

alkalommal Csehszlovákia, 5–5 alkalommal Bulgária és Jugoszlávia, 4 alkalommal Lengyelország, 3–3 alkalommal a Német Demokratikus Köztársaság és Kambodzsa, 2 alkalommal Románia és 1–1 alkalommal a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, Laosz, Mongólia és Vietnam legfelsőbb szintű párt- és állami vezetőivel.

Magyar parlamenti küldöttség tett hivatalos látogatást a Szovjetunióban, Bulgáriában, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Kubában, Mongóliában és a Német Demokratikus Köztársaságban, parlamenti delegációt fogadtunk a Szovjetunióból, Bulgáriából, Csehszlovákiából, a Kambodzsai Népköztársaságból, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságból, Kubából és Lengyelországból.

Az MSZMP XII. kongresszusa óta a szocialista országokkal kötött újabb megállapodások, szerződések hozzájárultak kapcsolataink és sokrétű együttműködésünk továbbfejlesztéséhez az élet minden területén.

Kölcsönös előnyökön nyugvó kapcsolataink és együttműködésünk hatékonyabbá tétele érdekében számos látogatásra és munkatalálkozóra került sor miniszterelnök-helyettesi, szakminiszteri és más állami szinteken a testvéri szocialista országok képviselőivel.

A XII. kongresszus óta eltelt időszakban megélénkültek és szakminiszteri szinten stabilizálódnak államközi kapcsolataink a Kínai Népköztársasággal.

Kapcsolataink a világ fejlődő országaival

A két kongresszus közötti időszakban látogatást tett hazánkban Afganisztán államfője, Algéria elnöke, Angola elnöke, Burma elnöke, a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság államfője, Kuvait emírje, Líbia elnöke és Nigéria államfője.

Az Elnöki Tanács elnöke látogatást tett Burmában, Etiópiában, a Fülöp-szigeteken, Indonéziában, a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaságban, Kuvaitban, Mozambikban, Tanzániában és Zambiában.

Tárgyalásokat folytatott hazánkban Grenada, Nicaragua, Új-Zéland, Zambia és Zimbabwe kormányfője, valamint Brazília alelnöke.

Kapcsolataink a tőkés országokkal

A két kongresszus közötti időszakban hivatalos látogatást tett hazánkban a Belga Királyság miniszterelnöke, a Ciprusi Köztársaság elnöke, a Finn Köztársaság elnöke és miniszterelnöke, a Francia Köztársaság elnöke és miniszterelnöke, az Amerikai Egyesült Államok alelnöke, Nagy-Britannia miniszterelnöke, a Görög Köztársaság miniszterelnöke, a Máltai Köztársaság miniszterelnöke, a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja, a Norvég Királyság miniszterelnöke, az Olasz Köztársaság miniszterelnöke, az Osztrák Köztársaság szövetségi kancellárja két alkalommal, valamint a Török Köztársaság miniszterelnöke.

Kádár János elvtárs látogatást tett Finnországban, Franciaországban és a Német Szövetségi Köztársaságban. Losonczi Pál elvtárs hivatalos látogatást tett a Ciprusi Köztársaságban és Portugáliában, valamint határ menti találkozó keretében megbeszélést folytatott az Osztrák Köztársaság elnökével. Lázár György elvtárs hivatalos látogatást tett Ausztriában (két alkalommal), továbbá a Dán Királyságban, Görögországban, a Német Szövetségi Köztársaságban és Törökországban.

4. A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG TEVÉKENYSÉGE A NEMZETKÖZI SZERVEZETEKBEN

A Magyar Népköztársaság képviseletében a különböző magyar szervek, szervezetek, intézmények és szakemberek közel ezer kormányszintű és nem kormányközi nemzetközi szervezet munkájában vesznek részt. Közülük kiemelkedő jelentőségű az Egyesült Nemzetek Szervezete, melynek keretében a beszámolási időszakban különböző szakosított szervezetek, vezető testületek és bizottságok irányító szerveiben 25 választott tisztséget töltöttek be hazánk hivatalos képviselői, tízet személyes minőségükben választottak be különböző testületekbe. A beszámolási időszakban egy évig a Magyar Népköztársaság képviselője töltötte be az ENSZ-közgyűlés elnöki tisztét. Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának elnöki tisztét egy évig, a Szellemi Tulajdon Világszervezete közgyűlésének elnöki posztját pedig két évig töltötte be hazánk képviselője.

A Magyar Népköztársaság nemzetközi együttműködésben kifejtett tevékenységének elismerését jelzi, hogy számos ENSZ-szerv, illetve szakosított szervezet választotta különböző tanácskozásai színhelyéül Magyarországot. Az elmúlt években növekedett a hazánkba látogató vezető ENSZ-tisztségviselők száma. Magyarországra látogatott és tárgyalásokat folytatott többek között: az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet

(FAO), a Szellemi Tulajdon Világszervezete, az Egészségügyi Világszervezet (WHO), az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete (UNIDO), az ENSZ Népesedési Alapja (UNFPA), a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség és az ENSZ Emberi Települések Központja főigazgatója, továbbá az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának (ECE), az Idegenforgalmi Világszervezetnek (WTO) és a Nemzetközi Távközlési Uniónak (ITU) a főtitkára, valamint az ENSZ Szociális, Fejlesztési és Humanitárius Ügyek Központjának igazgatója.

Kiemelkedő jelentőségű volt Javier Pérez de Cuellar ENSZ-főtitkár 1984. évi magyarországi látogatása.

5. A NEMZETKÖZI KULTURÁLIS ÉS TUDOMÁNYOS KAPCSOLATOK

A Magyar Népköztársaság 1984-ben 74 országgal működött együtt kormányközi kulturális és tudományos egyezmény, munkaterv vagy más megállapodás alapján. A magyar kultúra és tudomány eredményei számos újabb országba jutottak el.

Kulturális értékeink, társadalmi, gazdasági és tudományos eredményeink megismertetésében fontos szerepet töltöttek be a külföldi magyar kulturális intézetek. A Berlinben, Prágában, Szófiában, Varsóban, továbbá Bécsben, Párizsban, Rómában és Új-Delhiben már működő intézeteink mellett Helsinkiben is magyar kulturális központ létesült. Az intézetek az elmúlt öt év alatt 246 képzőművészeti és 56 dokumentációs kiállítást mutattak be, 3300 alkalommal vetítettek magyar játékfilmeket és 240 koncertet rendeztek.

A szocialista országokkal folyó együttműködést tervszerűség, egyenletes fejlődés és kölcsönös gazdagodás jellemezte. Kilenc szocialista országgal öt évre, másokkal két-három évre szóló munkatervek szolgálják az államközi kulturális egyezményekben rögzített célok gyakorlati megvalósítását. Az 1984–85. tanévben 1076 magyar hallgató folytat tanulmányokat a szocialista országok felsőoktatási intézményeiben, közülük 709-en a Szovjetunióban. Évente mintegy 1500 magyar, illetve szovjet egyetemi és főiskolai hallgató vesz részt egymás országában nyári termelési gyakorlaton. 1984-ben 296 fő szerzett diplomát a szocialista országok felsőoktatási intézményeiben.

1980-ban 41 fejlődő országgal (13 arab, 7 ázsiai, 12 fekete-afrikai, 9 latin-amerikai) tartottunk fenn kapcsolatokat államközi kulturális és tudományos egyezmények alapján. Az elmúlt ötéves időszakban az egyezményes kapcsolatok köre három újabb országgal (Kolumbia, Nicaragua és Mozambik) bővült. 25 országgal újítottuk meg a kormányközi együttműködési munkaterveket. Számszerűen csökkent, de továbbra is központi helyet foglal el a kapcsolatokban a fejlődő országok (elsősorban a szocialista orientációjú országok) hallgatóinak fogadása Magyarországon teljes egyetemi képzésre. A magyar felsőoktatási intézményekben az 1980–81. tanévben 2742, az 1984–85. tanévben 2520 külföldi hallgató tanul. A fejlődő országokból évente átlag 200 főt fogadunk aspiránsképzésre.

A fejlett tőkés országok közül 1984-ben 18 országgal szabályozta együttműködésünket kormányközi egyezmény, munkaterv vagy egyéb megállapodás. További hat fejlett tőkés országgal intézményközi, alapítványi megállapodások vagy felajánlások szolgálják a kapcsolatok fejlesztését. Nyolc tőkés országgal külön műszaki-tudományos megállapodás segíti elő a kölcsönös érdekekre épülő együttműködést.

Ausztriával – elsőként a fejlett tőkés országok közül – államközi egyezményt írtunk alá az érettségi bizonyítványok, valamint az egyetemi tanulmányok és fokozatok kölcsönös elismeréséről.

Magyar szerzők könyvei 1983-ban magyar nyelven 35 országba, idegen nyelveken 55 országba jutottak el kulturális külkereskedelmünk révén. A forgalomból a Szovjetunió és más szocialista országok részesedése a legnagyobb.

1983-ban a külföldi forgalmazásra eladott magyar játékfilmek 45%-át szocialista országok, 55%-át nem szocialista országok vásárolták meg. 1980-ban 72, 1983-ban 88 nemzetközi filmfesztiválon mutattak be magyar filmeket.

1980 és 1984 között 85 országban 365 képzőművészeti és 162 dokumentációs kiállítást mutattunk be, 268 külföldi képzőművészeti és 64 dokumentációs kiállítás megrendezésére került sor hazánkban. Huszonkét országban rendeztek magyar kulturális heteket, illetve napokat. Rendezvényeink egy része a kiemelkedő történelmi és kulturális évfordulóinkhoz kapcsolódott, mint a felszabadulás ünnepe, a Bartók-, a Kodály- és a Madách-centenárium, továbbá József Attila és Kőrösi Csoma Sándor születésének évfordulója.

A külföldre irányuló propaganda területén fontos szerepet töltenek be – 5 országban

működő – sajtóirodáink, valamint idegen nyelvű orgánumaink. A szocialista országok irányában folytatott írásos propaganda eszköze a Magyar Szemle című, orosz, lengyel, spanyol nyelvű lap. A szocialista országokból hozzánk érkező turisták tájékoztatását szolgálja az 5 nyelvű Magyar Hét, az angol és német nyelven olvasó látogatókét a Daily News/Neueste Nachrichten. A külföld – elsősorban az informátorok – tájékoztatásában működik közre tallózó folyóiratunk, a Hungarian Digest/Revue de Hongrie, a német nyelvű Budapester Rundschau és az angol nyelvű New Hungarian Quarterly. A hozzánk látogató újságírókat tájékoztatja a Pressinform.

A Magyar Rádió Külföldi Adások Főszerkesztősége hetente összesen több mint 120 órában, öt nyelven sugároz a külföld számára műsorokat, a Szülőföldünk szerkesztőség magyar nyelven az emigráció körében végez rádiópropagandát. Az emigráció tájékoztatását szolgáló Magyar Hírek angol nyelvű mellékletet is kiad. Az MTI keretében tevékenykedő Budapress sajtóügynökség a rendszeres kiadványokon kívül évente több száz cikket továbbít különböző nyelveken a partnerhírügynökségeknek. s 1984-től évkönyvet ad ki.

6. A MAGYAR TÁRSADALMI SZERVEZETEK, MOZGALMAK RÉSZVÉTELE A LEGJELENTŐSEBB NEMZETKÖZI KONFERENCIÁKON

Szakszervezeti Világkonferencia a fejlődésről (Belgrád, 1980.)

Népek világparlamentje a békéért (Szófia, 1980.)

17. Európai diáktalálkozó (Brno, 1980.)

A Nemzetközi Diákszövetség 13. kongresszusa (Berlin, 1980.)

Nők világkongresszusa (Prága, 1981.)

IV. Európai szakszervezeti konferencia (Genf, 1981.)

Autóipari dolgozók III. világkonferenciája (Párizs, 1981.)

Közlekedési dolgozók világkonferenciája (Damaszkusz, 1981.)

A szocialista és szocialista orientációjú országok népfront jellegű szervezeteinek IV. értekezlete (Havanna, 1981.)

Leszerelési ifjúsági világfórum (Helsinki, 1981.)

18. Európai diáktalálkozó (Bécs, 1981.)

X. Szakszervezeti Világkongresszus (Havanna, 1982.)

Textilipari dolgozók világkonferenciája (Berlin, 1982.)

Vasasok világkonferenciája (Moszkva, 1982.)

Közalkalmazottak és rokonszakmák világkonferenciája (Prága, 1982.)

19. Európai diáktalálkozó (Minszk, 1982.)

A Demokratikus Ifjúsági Világszövetség XI. közgyűlése (Prága, 1982.)

Apartheidellenes világértekezlet (Genf, 1983.)

Szakszervezeti világkonferencia a vegyi fegyverek ellen (Ho Si Minh-város, 1983.)

Világtalálkozó a békéért, az életért, a nukleáris háború elhárításáért (Prága, 1983.)

A szocialista országok szakszervezeti vezetőinek tanácskozása az eurorakétákról (Prága, 1984.)

A Békeerők Nemzetközi Összekötő Fóruma által szervezett konferencia az európai biztonságról és a leszerelésről (Stockholm, 1984.)

Az Afro-Ázsiai Népek Szolidaritási Szervezete VI. kongresszusa (Algír, 1984.)

A Nemzetközi Diákszövetség 14. kongresszusa (Szófia, 1984.)

20. Európai diáktalálkozó (Les Arcs, 1984.)

Dolgozó fiatalok Világtalálkozója (Moszkva, 1984.)

A szocialista országok nőszervezetei vezetőinek találkozója a békéért, a nukleáris háború elhárításáért (Szófia, 1984.)

Európai, egyesült államokbeli, kanadai nőszervezetek konferenciája a békéért (Berlin, 1984.)

Megjelent a Népszabadság 1985. március 23-i számának mellékleteként.